

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender

Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner

Rapport

August 2006

NIRAS KONSULENTERNE

EVA

UdviklingsForum

akf

Forfattere:

NIRAS Konsulenterne A/S:
- Michael Sloth, afdelingsleder
- Flemming Bridal Rasmussen, chefkonsulent
- Line Dybdal, konsulent
- Thomas Thorgård, konsulent

Danmarks Evalueringsinstitut:
- Jesper Bramsbye, chefkonsulent
- Eva Åkerman, kommunikationskonsulent

AKF:
- Jill Mehlbye, docent

UdviklingsForum I/S
- John Andersen, konsulent
- Søren Gundelach, konsulent
- Kjeld Rasmussen, konsulent

Indholdsfortegnelse

1. Sammenfatning og konklusion 1
1.1 Evalueringens formål og metode 1
1.2 Status på arbejdet med pædagogiske læreplaner 1
1.3 Kommunale retningslinjer for arbejdet med pædagogiske læreplaner 2
1.4 Anvendelsen af det skriftlige inspirationsmateriale og de udbudte kurser 2
1.5 Inddragelse i processen vedr. udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner 4
1.6 Indholdet i de pædagogiske læreplaner 4
1.7 De pædagogiske læreplaners betydning 5
1.8 Konklusion 6
1.9 Spørgsmål til nærmere undersøgelse og drøftelse 7

2. Baggrund, formål og datagrundlag for evalueringen 9
2.1 Lov om pædagogiske læreplaner 9
2.2 Den historiske og samfundsmæssige baggrund for loven 11
2.3 Formål med evalueringen af pædagogiske læreplaner i Danmark 13
2.4 Datagrundlag for evalueringen 14

3. Implementeringen af loven om pædagogiske læreplaner 16
3.1 Status på arbejdet med pædagogiske læreplaner 16
3.2 Lovgrundlaget og kommunale retningslinjer 19
3.2.1 Lovgivning og bekendtgørelse 19
3.2.2 Kommunale rammer og retningslinjer 19
3.3 Understøttende initiativer 25
3.3.1 Statslige initiativer 25
3.3.2 Kommunale initiativer 33
3.3.3 Dagtilbuddenes egne initiativer 42
3.4 Sammenfatning 43

4. Processen omkring udarbejdelsen af pædagogiske læreplaner 45
4.1 Forarbejdet til de pædagogiske læreplaner 45
4.1.1 Inddragelse af ledelse og medarbejdere 45
4.1.2 Inddragelse af forældre og børn 50
4.1.3 Inddragelse af andre aktører 57
4.2 Udarbejdelsen og godkendelsen af de pædagogiske læreplaner 59
4.3 Ejerskab til de pædagogiske læreplaner 61
4.4 Sammenfatning 63

5. Indholdet i de pædagogiske læreplaner 65
5.1 Beskrivelse af læringsforståelse 65
5.2 Beskrivelse af de seks læreplanstemaer 66
5.3 Beskrivelse af indsatsen over for børn med særlige behov 71
5.4 Beskrivelse af dokumentationsformer 75
5.5 Beskrivelse af procedurer for evaluering 77
5.6 Sammenfatning 79

6. Betydningen af arbejdet med pædagogiske læreplaner 81
6.1 De pædagogiske læreplaners betydning for det pædagogiske arbejde .. 81

6.2 De pædagogiske læreplaners betydning for børnene og deres hverdag . 88
6.3 De pædagogiske læreplaners betydning for de udsatte børn 94
6.4 De pædagogiske læreplaners betydning som kommunalt styringsredskab 96
6.5 Sammenfatning 101

7. Metodiske bemærkninger 103
7.1 Evalueringsgrundlag 103
7.2 Landsdækkende undersøgelse 103
7.2.1 Fremgangsmåde 103
7.2.2 Indkomne besvarelsers repræsentativitet 105
7.2.3 Analysemetoder 108
7.2.4 Baggrundsvariable i de multivariable analyser 109
7.2.5 Fortolkning af resultaterne af multivariate analyser 112
7.3 Casestudier blandt kommuner 114
7.3.1 Udvælgelse af kommuner 114
7.3.2 Fremgangsmåde i casestudierne 114

8. Bilag: Tabeller med resultater fra spørgeskemaundersøgelserne 116
8.1 Afsnit 3.1: Status på arbejdet med pædagogiske læreplaner 116
8.2 Afsnit 3.2: Lovgrundlaget og kommunale retningslinjer 119
8.3 Afsnit 3.3: Understøttende initiativer 124
8.4 Afsnit 4.1: Forarbejdet til de pædagogiske læreplaner 126
8.5 Afsnit 4.2: Udarbejdelsen og godkendelsen af de pædagogiske læreplanerer 132
8.6 Afsnit 6.3: De pædagogiske læreplaners betydning for de udsatte børn 134
8.7 Afsnit 6.4: De pædagogiske læreplaners betydning som kommunalt styringsredskab 135
8.8 Baggrundsspørgsmål 136
8.8.1 Forvaltningschefer 136
8.8.2 Institutionsledere 140
8.8.3 Dagplejeledere 146
8.8.4 Daginstitutionsformænd 150
8.8.5 Dagplejeformænd 153

9. Bilag: Tabeller med resultater af multivariate analyser 156
9.1 Undersøgelse blandt forvaltningschefer 157
9.2 Undersøgelse blandt institutionsledere 161
9.3 Undersøgelse blandt dagplejeledere 180
9.4 Undersøgelse blandt formænd for daginstitutioners forældrebestyrelse 199
9.5 Undersøgelse blandt formænd for dagplejeordningernes forældrebestyrelse 203

1. Sammenfatning og konklusion

1.1 Evalueringens formål og metode

Evalueringen af lov om pædagogiske læreplaner har til formål at afdække omfang, indhold og betydning af arbejdet med pædagogiske læreplaner i dagtilbuddene og i kommunerne. Evalueringen gennemføres samtidig med implementeringen af loven om pædagogiske læreplaner og forløber over to år. Evalueringen blev indledt i marts 2006 og bliver afsluttet i november 2007.

Den foreliggende rapport om den første del af evalueringen omhandler følgende temaer:

- Kommunernes og dagtilbuddenes status på arbejdet med pædagogiske læreplaner
- Kommunernes retningslinjer for de pædagogiske læreplaner
- Erfaringer med initiativer til at understøtte implementeringen af de pædagogiske læreplaner
- Arbejdsprocessen omkring udarbejdelse af pædagogiske læreplaner
- De pædagogiske læreplaners form og indhold
- Betydningen af arbejdet med pædagogiske læreplaner

I forbindelse med evalueringen er der gennemført følgende undersøgelser:

- En spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets kommuner stilet til den forvaltningschef, der har ansvaret for kommunens dagtilbud (svarprocent 84)
- To spørgeskemaundersøgelser blandt hhv. lederne af og bestyrelsesformændene i dagplejeordningen i alle kommuner (svarprocent hhv. 75 og 49)
- To spørgeskemaundersøgelser blandt hhv. lederne af og bestyrelsesformændene i 1.500 tilfældigt udvalgte daginstitutioner fordelt over hele landet (svarprocent hhv. 63 og 42)
- Casestudier i elleve kommuner, hvor der er gennemført interview med formanden for børne- og ungeudvalget, forvaltningschefen på børneområdet, medarbejdere i forvaltningen, ledere af daginstitutioner og dagplejeordninger, formænd for forældrebestyrelser for daginstitutioner og dagplejeordning, samt børnehaveklasseledere.

Spørgeskemaundersøgelserne er gennemført i april 2006, og casestudierne er gennemført i maj og juni 2006.

1.2 Status på arbejdet med pædagogiske læreplaner

Dagtilbuddene og kommunerne er godt i gang med implementeringen af de pædagogiske læreplaner. Omkring tre fjerdedele af alle dagtilbud – både dagplejeordninger og daginstitutioner – har udarbejdet en pædagogisk læreplan, mens den sidste fjerdedel er i gang med udarbejdelse af en pædagogisk læreplan. Kun nogle få procent af dagtilbuddene er slet ikke påbegyndt en drøftelse eller udarbejdelse af en pædagogisk læreplan.

Evalueringen viser, at det især er dagtilbud med ledere med høj anciennitet, der har udarbejdet en pædagogisk læreplan, hvilket kan tilskrives, at det er erfarne ledere, der har tid og overskud til hurtigt at påtage sig nye opgaver.

Særligt daginstitutioner med en stor andel børn med anden etnisk baggrund end dansk er ikke nået så langt med at udarbejde en pædagogisk læreplan. Spørgsmålet er, om dette skyldes, at denne børnegruppe fylder så meget i dagligdagen og i den pædagogiske indsats, at der ikke er så meget overskud til at tage fat på nye opgaver og initiativer, eller om det skyldes, at arbejdet med pædagogiske læreplaner i mindre grad findes relevant i netop disse daginstitutioner.

1.3 Kommunale retningslinjer for arbejdet med pædagogiske læreplaner

Omkring to tredjedele af kommunerne har udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner, og i den overvejende del af kommunerne har retningslinjerne været bindende, mens de for de øvrige kommuner har været vejledende.

De kommuner, der har udarbejdet retningslinjer, har især udarbejdet skabeloner og dispositioner for, hvad den pædagogiske læreplan skal indeholde. Halvdelen af kommunerne har udarbejdet retningslinjer i forhold til indsatsen over for børn med særlige behov, og en tredjedel for børn med en anden etnisk baggrund end dansk. I halvdelen af kommunerne er der opstillet retningslinjer for dagtilbuddenes dokumentation af deres arbejde.

Det er især de store kommuner, der har udarbejdet retningslinjer, hvilket måske skyldes, at der her er mange institutioner, og at en mere central styring derfor opfattes som nødvendig af hensyn til at opnå ensartethed på tværs af institutioner.

I kommunernes udarbejdelse af retningslinjer for arbejdet med pædagogiske læreplaner har repræsentanter for dagtilbuddene i de fleste tilfælde været inddraget. Derimod har kommunerne ikke så hyppigt inddraget repræsentanter for forældrebestyrelserne.

Evalueringen viser, at lederne af dagtilbuddene generelt er positive over for de retningslinjer, kommunerne har udarbejdet, hvilket hænger naturligt sammen med, at kommunerne også har været opmærksomme på at inddrage repræsentanter for dagtilbuddene i arbejdet.

1.4 Anvendelsen af det skriftlige inspirationsmateriale og de udbudte kurser

Vejledningen og det grundmateriale, der er udgivet af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender, er blevet modtaget positivt og er blevet anvendt både i forvaltninger og dagtilbud. Især pjecen "Leg og Lær" har haft stor betydning for ledere, medarbejdere og forældrebestyrelser.

Materialet har været med til at skabe dels en forståelse af tænkningen bag de pædagogiske læreplaner, dels et overblik over processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner. Dette gælder dog ikke i samme omfang blandt ledere af dagtilbud med en høj andel børn med anden etnisk baggrund end dansk, hvor færre synes, at det skriftlige inspirationsmateriale har kunnet bruges. Dette peger i retning af, at materialet ikke i tilstrækkelig grad har været målrettet arbejdet med denne gruppe børn.

Der har ligeledes været generel tilfredshed med de udbudte kurser, temadage og foredragsaftener. Den laveste tilfredshed har der været med de 3-dages kurser, som er udbudt af CVU'erne, om end det dog kun gælder for ca. en femtedel af respondenterne. De øvrige har også været tilfredse med disse.

Der har kun været få aktiviteter og kurser specielt rettet mod bestyrelserne for dagtilbuddene. Deres involvering er primært sket gennem kontakten til dagtilbuddets leder, som har stået for den primære information til og dialog med bestyrelserne om de pædagogiske læreplaner. Den øvrige forældregruppe har kun i ringe omfang været involveret i drøftelserne om de pædagogiske læreplaner.

Kommunerne har også i stort omfang selv iværksat kurser og udarbejdet materiale for dagtilbuddenes ledere, medarbejdere og bestyrelser. Kommunerne har især inviteret til temadage og kurser for såvel ledere som medarbejdere. To tredjedele af kommunerne har også i høj grad eller i nogen grad stillet konsulentbistand til rådighed ved kommunens egen pædagogiske konsulent, ligesom halvdelen af kommunerne i høj grad eller i nogen grad har stillet ekstern bistand til rådighed for dagtilbuddene ifølge forvaltningscheferne.

Imidlertid mener lederne af dagtilbuddene, at kommunen i ringe omfang har stillet konsulentbistand til rådighed, hvilket tyder på, at omfanget af og måske kvaliteten af konsulentbistanden i forhold til arbejdet med de pædagogiske læreplaner ikke har været tilstrækkelig. Kun halvdelen af daginstitutionerne oplyser, at de har gjort brug af kommunens pædagogiske konsulent, mens kun en tredjedel har gjort brug af de eksterne konsulenter, som har været stillet til rådighed af kommunen. Dagplejeordningerne har gjort noget mere brug af begge typer af konsulenter, samtidig med at det også er dagplejelederne, der vurderer, at konsulentbistanden ikke har været tilstrækkelig. Det kunne tyde på, at især dagplejeordningerne har brug for konsulentbistand i arbejdet med de pædagogiske læreplaner i forhold til en gruppe ikke pædagogisk uddannede dagplejere.

Det er meget få kommuner, der har bevilliget ekstra midler til dagtilbuddene til implementeringen af de pædagogiske læreplaner, hvilket har givet anledning til en del frustration.

Evalueringen viser dog, at især daginstitutionslederne i de store kommuner synes, at de har fået god hjælp af kommunen. Dette skal ses i lyset af, at de større kommuner også i videre udstrækning har iværksat forskellige understøttende initiativer.

Omkring tre fjerdedele af kommunerne har udpeget en eller flere nøglepersoner i kommunen, som har fået et særligt ansvar for processen med implementeringen af de pædagogiske læreplaner. Det gælder især de store kommuner. Nøglepersonernes opgaver er især at formidle viden, give sparring og medvirke i evalueringen af de pædagogiske læreplaner. Dog er det meget få kommuner, der har bevilliget ekstra personaletimer til dagtilbuddene til implementeringen af de pædagogiske læreplaner.

Daginstitutionerne og dagplejeordningerne har for to tredjedeles vedkommende selv – det vil sige af eget budget – finansieret kurser og temadage, og ca. en tredjedel har selv finansieret privat konsulentbistand.

1.5 Inddragelse i processen vedr. udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner

Alle daginstitutionslederne har involveret pædagogerne i forarbejdet til de pædagogiske læreplaner. Pædagogmedhjælperne har været inddraget i mindre omfang, men de har dog alligevel været inddraget i stort set alle daginstitutioner. I dagplejeordningerne ses det samme billede. Her har dagplejelederne inddraget dagplejepædagogerne i højere grad end dagplejerne. Der er dog ingen, der slet ikke har inddraget dagplejerne, og kun få, der kun i ringe grad har inddraget dagplejerne.

I forberedelsen til udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner har der især været fokus på en beskrivelse af eksisterende praksis, på hvordan læringsbegrebet kan forstås og på hvilke fokusområder, der skulle prioriteres i det videre arbejde.

I fire femtedele af dagtilbuddene har forældrebestyrelserne i nogen grad eller i høj grad været involveret i forarbejdet med dagtilbuddets udarbejdelse af en pædagogisk læreplan. Det er især i forhold til prioriteringen af indsatsområder, at bestyrelsen involveres, idet det gælder i halvdelen af dagtilbuddene. Den øvrige forældregruppe har sjældent været involveret i drøftelserne. Børnene selv har primært været indirekte involveret gennem personalets afdækning af børnenes behov og interesser. Evalueringen viser, at det især er ledere med høj anciennitet, der involverer forældrebestyrelsen i arbejdet med de pædagogiske læreplaner.

I den skriftlige udarbejdelse af den pædagogiske læreplan har daginstitutionens ledelse i to tredjedele af daginstitutionerne inddraget deres personale især ved skriftlige bidrag til den pædagogiske læreplan. I den sidste tredjedel af daginstitutionerne har ledelsen (dvs. leder samt evt. øvrige ledelse) varetaget skrivearbejdet uden det øvrige personales involvering. Det gælder især de større daginstitutioner i de store kommuner. Det kan hænge sammen med, at det også især er institutionerne i de store kommuner, der har udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner. I dagplejeordningerne er dagplejepædagogerne involveret i næsten alle kommuner i selve udarbejdelsen af den pædagogiske handleplan ved skriftlige bidrag, og i to tredjedele af kommunerne er dagplejerne også involveret.

Evalueringen viser, at det i vid udstrækning er lykkedes at skabe ejerskab til de pædagogiske læreplaner blandt pædagoger, pædagogmedhjælpere, dagplejepædagoger og dagplejere. Der er dog en større grad af ejerskab blandt pædagogerne i daginstitutionerne og dagplejepædagogerne end blandt pædagogmedhjælperne og dagplejerne. Der er også i en vis udstrækning skabt ejerskab til pædagogiske læreplaner blandt forældrebestyrelserne.

1.6 Indholdet i de pædagogiske læreplaner

Størstedelen af dagtilbuddene tager i deres pædagogiske læreplan afsæt i en bestemt læringsforståelse, og alle seks læreplanstemaer indgår i de pædagogiske læreplaner i langt de fleste dagtilbud, om end temaerne "naturen og naturfænomener" og "kulturelle udtryksformer og værdier" sjældnere end de øvrige temaer indgår i de pædagogiske læreplaner. Blandt de daginstitutioner, der har en stor andel børn med særlige behov, indgår temaerne "barnets personlige udvikling" og "kulturelle udtryksformer og værdier" i mindre grad end i andre institutioner.

Næsten alle dagtilbud har i høj grad eller i nogen grad mål for deres arbejde med de seks temaer. De fleste dagtilbud tager i høj grad eller i nogen grad højde for børn med særlige behov i deres pædagogiske læreplan. De dagtilbud, der har mange børn med særlige behov, har naturligt nok i højere grad end de øvrige dagtilbud opstillet mål for indsatsen over for disse børn.

I langt de fleste dagtilbud indeholder den pædagogiske læreplan en beskrivelse af, hvordan man vil dokumentere det pædagogiske arbejde. Det er igen især daginstitutionerne i de store kommuner, der har udarbejdet en skriftlig beskrivelse af dokumentationsformer, hvilket dog også skal ses i lyset af, at der oftere er formelle retningslinjer for arbejdet med pædagogiske læreplaner i disse kommuner. Fotodokumentation er den hyppigst anvendte dokumentationsmetode i såvel daginstitutioner som dagplejeordninger, men derudover anvendes også skriftlige registrerings- og observationsskemaer samt børnenes egne produkter.

I to tredjedele af dagtilbuddene er der udarbejdet en plan for, hvordan den pædagogiske læreplan skal evalueres. Evalueringen planlægges typisk gennemført mundtlig på personalemøder og forældrebestyrelsesmøder samt i lidt færre tilfælde ved en skriftlig redegørelse til kommunen, bestyrelsen eller andre.

1.7 De pædagogiske læreplaners betydning

Der er en generel positiv holdning til de pædagogiske læreplaner fra dagtilbuddenes side, og kun få, især blandt dagplejelederne, der synes, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner er overflødigt. På dette stadie er der således overvejende positive erfaringer med arbejdet med de pædagogiske læreplaner.

Dagtilbuddene vurderer, at processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner har bidraget til dels en større faglig bevidsthed blandt medarbejderne i dagtilbuddene, dels skabelsen af et fælles sprog i personalegruppen samt en forøgelse af kvaliteten i den daglige pædagogik. Ligeledes vurderer de fleste dagtilbudsledere også, at dagtilbuddenes anseelse i forhold til omverdenen er steget, dvs. hos andre professionelle og hos forældrene.

I omkring halvdelen af dagtilbuddene vurderer lederne, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner har haft en positiv betydning for samarbejdet med forældrebestyrelsen, og en tredjedel af dagtilbuddene vurderer, at det har forbedret samarbejdet med kommunens forvaltning. Bestyrelsesformændene i dagtilbuddene mener ligeledes, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner har styrket deres samarbejde med dagtilbuddet i form af et fælles sprog og en fælles forståelsesramme. Desuden er det deres vurdering, at de pædagogiske læreplaner har en positiv betydning for børnenes generelle udvikling samt har øget bestyrelsens fokus på børns læring.

Til gengæld vurderer de fleste institutionsledere, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner ikke i nævneværdig grad har styrket samarbejdet med skolen i forbindelse med børnenes overgang til skolen. Interviewene i casekommunerne viser, at børnehaveklasselederne stort set ikke har kendskab til dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner.
I forhold til børnene vurderer lederne af dagtilbuddene, at den pædagogiske læreplan støtter alle børnenes generelle udvikling samt styrker personalets opmærksomhed på at tage udgangspunkt i børnenes perspektiv og personalets fokus på børns læring, dog uden at det har betydet mindre fokus på børns leg.

Halvdelen af daginstitutionerne har iværksat nye aktiviteter i dagtilbuddet i forbindelse med arbejdet med pædagogiske læreplaner, og to tredjedele af dagplejeordningerne har iværksat nye aktiviteter i dagplejen som led i arbejdet med de pædagogiske læreplaner. De pædagogiske læreplaner har således især haft betydning for kommunernes dagplejeordninger.

De fleste af dagtilbuddene oplever, at processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner kun i nogen grad har haft betydning i forhold til at øge dagtilbuddenes opmærksomhed på børn med særlige behov. Samtidig er det dog kun halvdelen af lederne, der oplever, at de pædagogiske læreplaner i særlig grad er til gavn i forhold til indsatsen over for børn med særlige behov. De pædagogiske læreplaner synes derfor endnu ikke at have haft afgørende betydning på dette område.

Forvaltningscheferne forventer i meget høj grad, at de pædagogiske læreplaner kan "sætte den pædagogiske udvikling" på dagsordenen samt skabe sammenhæng på dagtilbudsområdet i kommunen og i overgangen til skolen. Det er værd at bemærke, at det især er i kommuner med mange dagplejere, at de pædagogiske læreplaner er i fokus som redskab for mål- og indholdsstyring på dagtilbudsområdet.

Forventningerne om, at de pædagogiske læreplaner kan bidrage til en øget sammenhæng, skal ses i lyset af, at det langt fra er alle forvaltningschefer, der oplever, at der i dag er sammenhæng mellem kommunens retningslinjer for arbejdet i dagtilbuddene og de tilsvarende planer på skoleområdet. En tredjedel af forvaltningscheferne vurderer således, at dette slet ikke eller i ringe grad er tilfældet. Samtidig viser evalueringen dog også, at både lederne af dagtilbuddene og lederne af børnehaveklasserne giver udtryk for, at de pædagogiske læreplaner endnu ikke har bidraget til en styrkelse af samarbejdet mellem dagtilbuddene og skolerne.

1.8 Konklusion

De pædagogiske læreplaner er implementeret i de fleste dagtilbud og i de fleste kommuner, og der er en generel positiv indstilling til de pædagogiske læreplaner fra såvel dagtilbuddenes side som fra forvaltningernes side.

Ministeriet har udarbejdet skriftligt inspirationsmateriale og iværksat kurser, som hyppigt er blevet anvendt og generelt med stor tilfredshed. Ligeledes har de fleste kommuner opstillet retningslinjer for arbejdet med de pædagogiske læreplaner, hvilket er blevet positivt modtaget fra dagtilbuddenes side, og kommunerne ser de pædagogiske læreplaner som et godt målstyringsredskab og som et godt redskab til at skabe sammenhæng på dagtilbudsområdet.

Det er især de store kommuner, der har udarbejdet retningslinjer for de pædagogiske læreplaner, og det er især daginstitutionslederne i de store kommuner, som synes, at de har fået god hjælp af kommunen. Dette kan tolkes som, at de store kommuner har kunnet stillet flere ressourcer til rådighed end de små kommuner. Endelig er det især daginstitutionerne i de store kommuner, der har udarbejdet en skriftlig beskrivelse af dokumentationsformer.

Dagtilbuddene arbejder stort set med alle seks læreplanstemaer, og de har i vid udstrækning opsat mål for arbejdet. Samtidig er der en oplevelse af, at arbejdet med de pædagogi-

ske læreplaner har styrket fagligheden i dagtilbuddene og har bidraget til en tættere faglig dialog personalet imellem og i forhold til forældrebestyrelserne. Samtidig viser evalueringen dog også, at de pædagogiske læreplaner i langt fra alle tilfælde har skabt nye aktiviteter i daginstitutionerne. Det er således især dagplejelederne, der vurderer, at de pædagogiske læreplaner har betydet nye aktiviteter i dagplejen.

Børn med særlige behov er mindre i fokus i de pædagogiske læreplaner, end man kunne forvente, og det er således især i dagplejeordningerne, at de pædagogiske læreplaner har skabt øget opmærksomhed på børn med særlige behov i forhold til tidligere. Det er langt fra alle dagtilbud, der mener, at indsatsen over for denne gruppe børn er styrket i forbindelse med indførelsen af de pædagogiske læreplaner. Desuden er det især daginstitutioner med en stor andel børn med en anden etnisk baggrund end dansk, som endnu ikke har fået udarbejdet en pædagogisk læreplan, ligesom det er disse daginstitutioner, der især ikke synes, at det skriftlige inspirationsmateriale har kunnet bruges i forhold til denne gruppe børn.

1.9 Spørgsmål til nærmere undersøgelse og drøftelse

Evalueringen retter opmærksomheden på følgende spørgsmål til nærmere undersøgelse og drøftelse.

- Hvad skal der til for at skabe mere sammenhæng mellem dagtilbud og skole omkring fælles pædagogiske målsætninger og reel pædagogisk sammenhæng i tilbuddene? I dag er der i stor udstrækning et samarbejde i gang mellem skole og dagtilbud især omkring overgange, de enkelte børn og grupper af børn, men kun få steder fælles målsætning og fælles læringsforståelse.

- Hvornår er omfang, kvalitet og særlige fokusområder i forhold til pædagogiske læreplaner "godt nok"? Fx hvor langt kan man forvente, at dagtilbuddene netop nu – det vil sige i april 2006 – er i deres arbejde med pædagogiske læreplaner? Hvor meget bør bestyrelserne inddrages og hvordan?

- Indholdet i de pædagogiske læreplaner viser, at dagtilbuddene er mere aktivitetsorienterede end målorienterede. Hvordan kan man støtte dagtilbuddene i at anvende en mere systematisk tilgang til at skabe sammenhæng mellem at opstille pædagogiske mål og at tilrettelægge og udføre den daglige praksis?

- Hvordan skal man stille sig til, at nogle dagtilbud ikke har *særligt* fokus på børn med særlige behov, men i stedet opstiller samme mål og iværksætter samme aktiviteter for alle børn i institutionen under speciel hensyntagen til de enkelte børns udvikling og situation?

- De pædagogiske læreplaner har sat øget fokus på børn med særlige behov, og der er sat særlige mål op for indsatsen for denne gruppe børn, men de pædagogiske læreplaner har ikke betydet, at der er iværksat nye eller særlige aktiviteter for børn med særlige behov. Spørgsmålet er, om det er fordi, der allerede er iværksat særlige aktiviteter for de udsatte børn, eller om den særlige fokus og opmærksomhed ikke har udmøntet sig i konkrete nye aktiviteter?

- Hvad er årsagen til, at især dagtilbud med mange børn med anden etnisk baggrund end dansk ikke har udarbejdet en pædagogisk læreplan? Det er også især disse dagtilbud,

der ikke har kunnet bruge de skriftlige materialer, der har været stillet til rådighed, hvilket giver stof til eftertanke. Er der noget andet, der træder i stedet? Har de ikke overskuddet til det? Passer tankegangen i de pædagogiske læreplaner ikke til deres arbejde med denne gruppe børn? Eller er der nogen helt andre forklaringer?

- Hvorfor bruger dagtilbuddene ikke altid den konsulentbistand, der stilles til rådighed fra kommunens side, samtidig med at de ikke synes, at de får tilstrækkelig konsulentbistand? Er kvaliteten ikke god nok? Er omfanget ikke godt nok? Eller kan man bare selv?

- Hvad betyder kommunalreformen for dagtilbuddene i de små kommuner? Evalueringen viser, at der især er gang i arbejdet med pædagogiske læreplaner i de store kommuner.

- Evalueringen viser, at især ledere med lang anciennitet (og dermed erfaring) er langt i deres arbejde med pædagogiske læreplaner. Betyder det, at kommunerne skal have særlig fokus på de nye (og unge) ledere med henblik på at støtte dem?

2. Baggrund, formål og datagrundlag for evalueringen

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender har efter udbud bedt et konsortium bestående af NIRAS Konsulenterne A/S, Danmarks Evalueringsinstitut, Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut samt UdviklingsForum I/S om i 2006-2007 at gennemføre en evaluering af loven om pædagogiske læreplaner.

Til evalueringen har været tilknyttet de to internationale forskere Inge Johansson, professor i pedagogik ved Institutionen för Individ, Omvärld och Lärande ved Lärarhögskolan i Stockholm, samt Svein Ole Sataøen, førsteamanuensis i pædagogik ved Avdeling for Lærarutdanning, Høgskulen i Sogn og Fjor-dane, Sogndal, Norge.

Endvidere har der været tilknyttet en følgegruppe til evalueringen med deltagelse af repræsentanter fra KL, FOA, BUPL, Børne- og Kulturchefforeningen samt Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender. Forskerne og følgegruppen har løbende kvalificeret evalueringen.

Det første afsnit i dette kapitel gengiver selve lovteksten og fremhæver nogle af de vigtigste enkeltpunkter i loven, mens det andet afsnit giver en meget kort introduktion til den historiske og samfundsmæssige baggrund for loven og til intentionerne bag loven.

Det tredje afsnit beskriver formålet med evalueringen af loven om pædagogiske læreplaner i Danmark, mens det fjerde afsnit skitserer datagrundlaget for rapporten – indsamlet i perioden fra lovens vedtagelse 1. august 2004 til i dag (juni 2006).

2.1 Lov om pædagogiske læreplaner

Loven om pædagogiske læreplaner i dagtilbud trådte i kraft den 1. august 2004. I praksis er den en tilføjelse til Lov om Social Service, en ny § 22. Det er "Bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner", der tjener som rettesnor for dagtilbud og kommuner i forhold til at få loven til at virke:

Bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner

I medfør af § 8 a i lov om social service, jf. lovbekendtgørelse nr. 764 af 26. august 2003, fastsættes:

Kapitel 1
Formål og principper for læringen i dagtilbud

§ 1. Ophold i dagtilbuddet skal bidrage til, at børns læring understøttes, jf. lovens § 8. Det pædagogiske personale skal støtte, lede og udfordre børns læring, som børnene er medskabere af. Læringen sker både gennem spontane oplevelser og leg, samt ved at den voksne skaber eller understøtter situationer, der giver børnene mulighed for fornyelse, fordybelse, forandring og erfaring.

Stk. 2. Det pædagogiske personale skal sikre, at der i dagtilbuddet bliver sat fokus på alle barnets potentialer og kompetencer for at ruste det enkelte barn til at begå sig i livet. I tilrettelæggelsen af læringsmiljøer skal der tages hensyn til børns forskellige forudsætninger.
Stk. 3. Læringen i dagtilbuddet skal bidrage til at sikre en harmonisk overgang til fritidsliv og skolen.

Kapitel 2
Temaer og mål i pædagogiske læreplaner
§ 2. Der skal i alle dagtilbud efter serviceloven udarbejdes en pædagogisk læreplan, der behandler temaerne:
1) Barnets alsidige personlige udvikling (personlige kompetencer).
2) Sociale kompetencer.
3) Sprog.
4) Krop og bevægelse.
5) Naturen og naturfænomener.
6) Kulturelle udtryksformer og værdier.
Stk. 2. Den pædagogiske læreplan skal ikke nødvendigvis struktureres efter temaerne. Der kan anvendes andre inddelinger. Kommunen og dagtilbuddet kan lokalt supplere med andre temaer.

§ 3. Den pædagogiske læreplan skal indeholde mål og eventuelle delmål for, hvilke kompetencer og erfaringer den pædagogiske læringsproces skal give børn mulighed for at tilegne sig. Det skal endvidere fremgå, hvilke overvejelser om læringsmål, metoder og aktiviteter, der er i forhold til børn med særlige behov.
Stk. 2. Målene i den pædagogiske læreplan skal udarbejdes under hensyntagen til lokale forhold såsom dagtilbuddets geografiske placering, fysiske muligheder, børnegruppens sammensætning (alder, køn, handicap, sociale og kulturelle baggrunde samt sproglige forudsætninger m.v.), herunder aldersgrupperne fra ½ år til 2 år og fra 3 år og til den alder, hvor børnene begynder i skole. For aldersintegrerede dagtilbud kan der udarbejdes én læreplan, der tager hensyn til de to aldersgrupper.
Stk. 3. For dagplejen udarbejdes den pædagogiske læreplan for alle dagplejehjem i kommunen eller kommunens distrikter. Dagplejelignende puljeordninger kan enten følge den kommunale dagplejes pædagogiske læreplan, eller der kan udarbejdes en pædagogisk læreplan for alle dagplejelignende puljeordninger i kommunen eller kommunens distrikter.
Stk. 4. Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet dokumenterer og følger op på, om den pædagogiske læringsproces leder frem imod de opstillede mål.

Kapitel 3
Ansvar for udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan, godkendelse, opfølgning og evaluering
§ 4. Ledelsen i dagtilbuddet er over for forældrebestyrelsen og kommunalbestyrelsen ansvarlig for, at den pædagogiske læreplan bliver udarbejdet. Den pædagogiske læreplan skal beskrive, hvordan dagtilbuddet mere konkret vil arbejde med de anførte indholdstemaer, og hvordan det leder frem mod målene.
Stk. 2. Dagtilbuddets forældrebestyrelse samt kommunalbestyrelse godkender den pædagogiske læreplan, jf. lovens § 8 a, stk. 3, 1. punktum.
Stk. 3. Læreplanen skal evalueres årligt af forældrebestyrelsen i dagtilbuddet med henblik på eventuel revision, jf. lovens § 8 a, stk. 3, 2. punktum.
Stk. 4. I de tilfælde hvor en selvejende daginstitution ikke har en forældrebestyrelse, er det bestyrelsen, som varetager godkendelsen og evalueringen. I forhold til en puljeordning uden bestyrelse skal puljeordningen tage stilling til, hvordan forældrene foretager godkendelsen og den årlige evaluering.

Kapitel 4
Ikrafttrædelse
§ 5. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. august 2004.

Socialministeriet, den 25. juni 2004
Henriette Kjær

Loven præciserer, at det er det enkelte dagtilbud, der har forpligtelsen til at udarbejde den pædagogiske læreplan. Således har kommunerne ikke en egentlig forpligtelse til at sikre, at de lokale dagtilbud udarbejder pædagogiske læreplaner, men kommunen kan naturligvis udstikke lokale retningslinjer.

Det *nye* i forhold til den eksisterende pædagogik i dagtilbuddene er, at der altså nu lovgivningsmæssigt er en præcisering af, at der i *alle* dagtilbud *skal* arbejdes med læring og læreprocesser for børn – og at dette skal foregå inden for seks beskrevne temaer 1) Barnets alsidige personlige udvikling. 2) Sociale kompetencer. 3) Sprog. 4) Krop og bevægelse. 5) Naturen og naturfænomener. 6) Kulturelle udtryksformer og værdier. Man kan dog supplere med andre temaer.

Alle dagtilbud skal udarbejde en pædagogisk læreplan, der beskriver deres påtænkte arbejde inden for disse temaer ud fra mål, aktiviteter, metoder, dokumentation og evaluering af indsatsen. Den pædagogiske læreplan angår dagtilbuddets *samlede* arbejde med læring, og der er ikke er en plan for det enkelte barn. Den pædagogiske læreplan skal godkendes af forældrebestyrelsen og kommunalbestyrelsen, og den pædagogiske læreplan skal hvert år evalueres med henblik på evt. revision på bestemte punkter. Loven om pædagogiske læreplaner indeholder ikke centralt fastsatte læringsmål. Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes, dokumenteres og evalueres lokalt i det enkelte dagtilbud og i den enkelte kommune.

Denne præcisering af læring i dagtilbud kan på mange måder opfattes som en nutidig erkendelse og anerkendelse af betydningen af børns tidlig læring. Denne øgede fokus på læring indebærer *ikke*, at dette skal ske på bekostning af legen og spontane oplevelser.

Indførelsen af pædagogiske læreplaner indebærer et øget fokus på læring, udvidede didaktiske overvejelser og planlægning, mere skriftlighed i det pædagogiske arbejde i form af udarbejdelse af den pædagogiske læreplan, dokumentation og evaluering, samt ikke mindst en styrket indsats for børn med særlige behov.

2.2 Den historiske og samfundsmæssige baggrund for loven

For at indramme baggrunden for indførelsen af de pædagogiske læreplaner i 2004 kan der trækkes en række væsentlige udviklingslinjer i dagtilbuddenes historiske udspring og deres udvikling fra 1800-tallet op til i dag. Det er ikke hensigten her at give et overblik over dagtilbuddenes historie, men derimod at præsentere nogle rids, der kan give en forståelse af, hvorfor læring i dagtilbud i dag er blevet et lovgivningsområde.

Siden børnehavens tidlige historie har der været både sociale og pædagogiske hensigter med at oprette og drive dagtilbud. Børnenes meget påtrængende sociale behov i 1800-tallet og starten af 1900-tallet anskueliggør, at det er en samfundsmæssig nødvendighed, at der bliver oprettet asyler – børnehaver og vuggestuer – for at sikre, at dårligt stillede børn overhovedet kan have et sted at være. I samme periode præger børnehavebevægelsen med barnet i centrum dagtilbuddenes udvikling, og flere pædagogiske linjer har gennem tiderne præget dagtilbuddenes grundlag, mål, metoder, organisering, struktur, aktiviteter m.v.

Således er der en linje, der betoner børnenes (frie) leg og deres medindflydelse på, hvilke aktiviteter de selv har motiv og behov for ud fra en pædagogisk overbevisning om, at bør-

nene langt hen ad vejen bedst selv fornemmer, hvad de gerne vil, og hvad de har brug for. Pædagogernes rolle og ansvar er her at følge barnet og støtte barnet i den frie udfoldelse. Børnenes medindflydelse på egen hverdag er således helt central, og dette er naturligvis til forskellige tider og i forskellige pædagogiske kontekster blevet gradbøjet og udført på meget varierende måder i praksis.

Denne børnecentrerede linje har været i dialektik med en mere voksencentreret linje, der mere betoner aktiviteter iværksat af pædagogerne. Det er her, man finder opfattelsen af, at det er voksne, der skal organisere børnenes hverdag, og det er pædagogernes opgave ud fra didaktiske drøftelser at udpege de væsentlige områder for børnenes udvikling. Også denne linje er til forskellige tider og i forskellige pædagogiske kontekster blevet gradbøjet og udført på meget varierende måder i praksis.

Med udgangspunkt i 1970'ernes samfundskritiske tilgang præciserer en række dagtilbud og teoretikere en socialpædagogisk forståelse af pædagogikkens grundlag og mål. Det vil sige en linje, der særligt beskæftiger sig med opdragelsens sociale sider og virkninger – herunder både en kraftig fokusering på en indsats for de udsatte børn/risikobørn og på det *brede* socialpædagogiske sigte i dagtilbud. Dagtilbuddene står som et omdrejningspunkt i lokalområdet og som en central del af forældrenes netværk. Dette er sket sideløbende med, at der i perioden generelt er kommet øget fokus på såvel fysisk som psykisk omsorg for børnene – både i relation til de udsatte børn og også som en følge af det moderne, travle familie- og samfundsliv, som har peget på behovet for, at dagtilbuddene løser en væsentlig omsorgsopgave for alle børn.

Denne historiske og aktuelle udvikling med vægt på leg, oplevelser, medindflydelse, omsorg, følelser, relationer og socialpædagogiske intentioner har naturligvis *ikke* betydet, at børn ikke har *lært* noget i dagtilbuddene. Der er selvsagt megen indirekte læring for børnene i forhold til leg, aktiviteter, ture, beskæftigelse og i forhold til børnenes udfoldelse af følelser, og når de indgår i relationer både til de voksne og til andre børn.

Det nye er, at der nu bliver stillet skarpt på børns læring. Der har i store dele af det faglige miljø igennem hele perioden været en frygt for, at dagtilbud skulle blive egentlige "førskoler" for 0-6-årige. Det vil sige, at den traditionelle skole med formel indlæring skulle ekspandere nedad i dagtilbuddene. Dette synspunkt er særdeles udbredt, idet det fremføres, at der er risiko for, at "før-skoler" kan anfægte den brede børnecentrerede tilgang i forhold til leg, oplevelser, medindflydelse, omsorg, følelser, relationer med et socialpædagogisk sigte.

Hertil kommer, at forholdet mellem pasning og pædagogik ændrede sig fra midten af 1970'erne, hvor forventningerne til dagtilbuddenes pædagogiske indhold kom til at stå stærkere blandt andet med indførelsen af Bistandsloven. Før dette tidspunkt blev der hverken fra politisk hold eller fra forældreside lagt skjul på, at *pasning* var det centrale, og at dagtilbud primært skulle sikre, at specielt kvinder kunne være på arbejdsmarkedet, hvilket forudsatte et tilstrækkeligt antal pladser i dagtilbuddene.

Omkring 1990 blev der sat fokus på, at dagtilbud ikke kun er vuggestuer og børnehaver, og den kvantitative udbygning af området fortsatte – også i form af både dagplejen og pulje-

ordninger. I disse år skete der samtidig en markant effektivisering af området, hvor tidligere tiders stigende fokus på det pædagogiske indhold i mange kommuner blev sat i baggrunden.

Der har i en lang periode overvejende været fokus på den kvantitative udbygning af dagtilbuddene, og selvom lovgivningen for dagtilbud både nævner pædagogik, sociale forhold og pasning – i nævnte rækkefølge – har vægten i det store og hele ligget på behovet for pasning, tryghed og omsorg og uden specifikt at sætte fokus på det pædagogiske indhold.

Et stigende antal pædagoger, dele af den pædagogiske faglitteratur og væsentlige faglige miljøer samt en række kommuner, der har satset på pædagogisk udvikling, har i mange år tydeligere og tydeligere udtrykt, at børn udvikler sig og lærer meget i dagtilbud. Samfundsmæssigt er der samtidig udtrykt behov for mere bevidst fokusering på læring på alle alderstrin, nogle gange betegnet livslang læring gennem kompetenceudvikling, samtidig med at både skole, erhvervsliv og forældre har haft stigende forventninger til en præcisering af læringsbehov og -muligheder i dagtilbud for de 0-6-årige.

Loven om pædagogiske læreplaner fra 2004 kan derfor i flere henseender betragtes som en opdatering og modernisering af dagtilbuddenes rolle og deres betydning for børns læring.

Det er altså ikke nyt, at børn *lærer* i dagtilbud; dét har de altid gjort, mere eller mindre direkte, og mere eller mindre bevidst for de voksne omkring dem. Det er heller ikke nyt, at der er *planer* for arbejdet i dagtilbud, idet der tidligere har været både årsplaner og virksomhedsplaner. Det er for en del pædagoger heller ikke nyt, at der skal *arbejdes direkte* med børns læring. Hér kan blot kort henvises til mange dagtilbud, der i dag er inspirerede af og arbejder ud fra Reggio Emilia pædagogikken, den integrerende baggrund, funktionsopdelinger, emneorienteret, i særskilte værksteder og meget andet.

Det nye er, at alle dagtilbud *skal* arbejde med børns læring ud fra en lokalt udarbejdet pædagogisk læreplan, som skal forholde sig til de seks læreplanstemaer, dokumenteres, evalueres og godkendes af forældrebestyrelse og kommunalbestyrelse.

Endelig kan loven også opfattes i det lys, at forældre og politikere i højere grad kan indgå i dialog med dagtilbuddet, fordi dagtilbuddets indsats og dokumentationen og evalueringen af deres arbejde er baseret i en pædagogisk læreplan.

2.3 Formål med evalueringen af pædagogiske læreplaner i Danmark

Evalueringen af lov om pædagogiske læreplaner har til formål at afdække dels omfanget og indhold af pædagogiske læreplaner i kommunerne, dels betydningen af arbejdet med pædagogiske læreplaner. Det vil sige, at evalueringen både skal afdække processen i forbindelse med implementeringen af loven om pædagogiske læreplaner og effekterne af selv samme.

Evalueringen gennemføres simultant med implementeringen af loven om pædagogiske læreplaner og forløber over to år. Dette giver mulighed for at følge processen i forbindelse med implementeringen af loven om pædagogiske læreplaner, mens den finder sted, og således indhente erfaringer, som kan danne grundlag for justeringer.

Samtidig giver det tidsmæssige spænd over to år mulighed for at afdække de foreløbige erfaringer med arbejdet med pædagogiske læreplaner med henblik på at identificere de processer, som er væsentlige for på længere sigt at indfri intentionerne bag loven om pædagogiske læreplaner.

Den første fase af evalueringen, som afrapporteres i denne rapport, har primært fokus på *processerne* i forbindelse med implementeringen af loven af pædagogiske læreplaner. Fokus i anden fase af evalueringen, som gennemføres i løbet af andet halvår 2006 og første halvår 2007 og afrapporteres oktober 2007, vil i højere grad være på *virkningerne* af arbejdet med pædagogiske læreplaner.

Konkret har fokus i denne fase af evalueringen således været på:

- Status for arbejdet med pædagogiske læreplaner
- De kommunale rammer og retningslinjer for de pædagogiske læreplaner
- Initiativer til at understøtte implementeringen af de pædagogiske læreplaner
- Arbejdsprocessen omkring udarbejdelse af pædagogiske læreplaner
- De pædagogiske læreplaners form og indhold
- Procedurer for dokumentation og opfølgning på de pædagogiske læreplaner
- De foreløbige erfaringer med de pædagogiske læreplaners betydning

Det skal endvidere bemærkes, at der i denne rapport kun gives få anbefalinger, idet der er tale om en midtvejsevaluering. I denne rapport påpeges i højere grad problemstillinger, som vil blive adresseret i forbindelse med slutevalueringen, som afrapporteres i oktober 2007.

2.4 Datagrundlag for evalueringen

I forbindelse med denne fase af evalueringen er der i marts og april 2006 indsamlet data på landsdækkende niveau og på kommunalt niveau. I takt med at fokus i næste fase af evalueringen flyttes over på virkningen af arbejdet med pædagogiske læreplaner, vil en større del af dataindsamlingen foregå ude blandt daginstitutionerne og dagplejeordningerne.

I denne fase af evalueringen er der på *landsdækkende niveau* gennemført spørgeskemaundersøgelser blandt forvaltningschefer på børneområdet samt blandt ledere og bestyrelsesformænd for dagtilbud. Undersøgelserne blandt ledere og formænd er gennemført blandt såvel daginstitutioner som dagplejeordningerne, således at der i alt er gennemført fem spørgeskemaundersøgelser.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt forvaltningschefer, dagplejeledere og formænd for forældrebestyrelserne i dagplejen er gennemført i alle landets kommuner. Svarprocenten for de tre undersøgelser er henholdsvis 84%, 75% og 49%. Undersøgelserne blandt daginstitutionsledere og formænd for forældrebestyrelserne i daginstitutionerne er gennemført blandt 1.500 tilfældigt udvalgte daginstitutioner. Svarprocenten for de to undersøgelser er henholdsvis 63% og 42%.

Spørgeskemaundersøgelserne er repræsentative, hvad angår forvaltningschefer, dagplejeledere og daginstitutionsledere, mens spørgeskemaundersøgelsen blandt formænd for forældrebestyrelserne i dagplejeordningerne og i daginstitutionerne kan anses som en stor stikprøve. Frafaldsanalyser bestyrker dog, at også undersøgelserne blandt forældrebestyrelsesformænd er repræsentative.

Som hovedprincip er alle forskelle, der er nævnt i denne rapports undersøgelsesresultater, statistisk signifikante – kun hvis de ikke er det, gøres der bemærkninger om dette.

På *kommunalt niveau* er der i maj og juni 2006 gennemført casestudier i Farum, Værløse, Ballerup, Esbjerg, Århus, Egebjerg, Rødding, Tornved, Vejen, Svendborg og Brønderslev kommuner, i alt 11 kommuner.

I forbindelse med casestudierne er der gennemført kvalitative interview med formanden for børne- og ungeudvalget, forvaltningschefen på børneområdet, medarbejdere i forvaltningen (for eksempel medarbejdere i PPR og pædagogiske konsulenter), ledere af daginstitutioner og dagplejeordningen, formænd for forældrebestyrelser for daginstitutioner og dagplejeordningen, samt børnehaveklasseledere.

Det er således data indsamlet i forbindelse med de landsdækkende kvantitative spørgeskemaundersøgelser og i forbindelse med de kommunale casestudier, der ligger til grund for denne rapport. I de metodiske bemærkninger (kapitel 7) gives en mere grundig beskrivelse af undersøgelsernes gennemførelse.

3. Implementeringen af loven om pædagogiske læreplaner

For at understøtte implementeringen af loven blev der fra ministeriets side udarbejdet forskelligt materiale med bl.a. kommunerne, dagtilbuddene og forældrebestyrelserne som målgruppe. Dette materiale omfatter bl.a. en række publikationer (Sølvguiden, Guldguiden, Leg og Lær), hjemmesider med inspirationsmateriale og en informationshåndbog[1]. Endvidere blev der arrangeret temadage og kurser for at understøtte arbejdet med pædagogiske læreplaner.

Kommunerne har mulighed for selv at udstikke retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner. Retningslinjerne kan omfatte procedurer for udarbejdelsen af planen, ligesom retningslinjerne kan vedrøre indholdet i planerne, som for eksempel prioritering af bestemte indsatsområder. Ligeledes har mange kommuner taget forskellige initiativer for at understøtte dagtilbuddene i arbejdet med pædagogiske læreplaner.

Det *første afsnit* i dette kapitel beskriver status for arbejdet med de pædagogiske læreplaner, mens det *andet afsnit* analyserer lovgrundlagets igangsættende betydning for kommunernes og dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner. Det *tredje afsnit* analyserer de initiativer, der er blevet taget for at understøtte implementeringen af lovgivningen omkring pædagogiske læreplaner.

3.1 Status på arbejdet med pædagogiske læreplaner

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at tre fjerdedele af såvel daginstitutionerne som dagplejeordningerne har udarbejdet pædagogiske læreplaner. Næsten halvdelen af daginstitutionerne og lidt over halvdelen af dagplejeordningerne har udarbejdet pædagogiske læreplaner, som både er godkendte af forældrebestyrelser og kommunalbestyrelsen. En femtedel af daginstitutionerne og en femtedel af dagplejeordningerne har udarbejdet pædagogiske læreplaner, som er godkendt af forældrebestyrelsen, men som endnu ikke er godkendt af kommunalbestyrelsen (Tabel 3-1).

Undersøgelsen viser desuden, at 1% af daginstitutionerne og 2% af dagplejeordningerne endnu ikke har påbegyndt drøftelser eller udarbejdelse af den pædagogiske læreplan.

[1] Sølvguiden. Socialministeriet København 2003. Guldguiden. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender. København 2005. Leg og Lær – en guide om pædagogiske læreplaner. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender. København 2005. Ekspertgruppens arbejde. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggenders hjemmeside www.minff.dk. Informationshåndbog om pædagogiske læreplaner i dagtilbud. Styrelsen for Social Service og Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender.

Den multivariate analyse[2] viser, at ledernes anciennitet som leder har betydning for, om dagtilbuddene har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan. For både daginstitutioner og dagplejen gælder således, at dagtilbud med ledere, der har høj anciennitet, er nået længere end dagtilbud, hvor lederen har en lav anciennitet. Samtidig viser denne analyse, at jo højere andel af daginstitutionernes børnegruppe, der har anden etnisk baggrund end dansk, desto mindre er sandsynligheden for, at daginstitutionerne har fået lavet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan.

Casestudierne viser, at der også er forskellige organisatoriske forhold, der kan være årsag til, at et dagtilbud endnu ikke har påbegyndt arbejdet med en pædagogisk læreplan. De mest typiske har at gøre med dagtilbuddets ledelse, hvor eksempelvis lederskifte og længere tids fravær af lederen har betydet, at arbejdet med pædagogiske læreplaner er blevet udskudt. En anden årsag kan være større omlægninger, som eksempelvis at fusion af flere daginstitutioner har skubbet arbejdet med pædagogiske læreplaner i baggrunden.

Tabel 3-1. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: Hvor langt er institutionen/dagplejen med udarbejdelse af en skriftlig pædagogisk læreplan?

	Daginstitutioner (n = 910)	Dagplejen (n = 200)
Institutionen/dagplejen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, og den er godkendt af forældrebestyrelsen og kommunalbestyrelsen	45%	52%
Institutionen/dagplejen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, og den er godkendt af forældrebestyrelsen, men endnu ikke af kommunalbestyrelsen	21%	18%
Institutionen/dagplejen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, men den er endnu ikke godkendt af hverken forældrebestyrelsen eller kommunalbestyrelsen	8%	5%
Institutionen/dagplejen er i øjeblikket i gang med at udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan	21%	14%
Institutionen/dagplejen har påbegyndt drøftelsen af udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan, men har endnu ikke påbegyndt udarbejdelsen af en skriftlig pædagogisk læreplan	5%	11%
Institutionen/dagplejen har endnu ikke påbegyndt hverken drøftelse af udarbejdelse af en pædagogisk læreplan eller udarbejdelsen af en skriftlig pædagogisk læreplan	2%	1%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt henholdsvis daginstitutionsledere og dagplejeledere

[2] Der er gennemført multivariate analyser af sammenhænge mellem baggrundsvariable og de besvarelser, der er afrapporteret i rapporten. Med de multivariate analyser er det afdækkes hvilke forhold, der har betydning for det afrapporterede resultat, som i dette tilfælde hvor langt dagtilbuddene er nået med udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan. I afsnit 0 beskrives det nærmere, hvordan de multivariate analyser er gennemført.

For at undersøge, om resultatet blandt daginstitutionerne er repræsentativt for landets daginstitutioner, er der gennemført en frafaldsanalyse blandt daginstitutioner, der ikke har besvaret spørgeskemaet. Analysen bestyrker, at tallene i Tabel 3-1 giver et retvisende billede af, hvor langt dagtilbuddene er nået med at udarbejde en pædagogisk læreplan (se afsnit 7.2.2 for en nærmere beskrivelse af frafaldsanalysen).

Forvaltningscheferne er blevet bedt om at angive, hvor stor en del af kommunens dagtilbud der har en pædagogisk læreplan godkendt af kommunalbestyrelsen. På baggrund af disse besvarelser har 80% af landets daginstitutioner ifølge forvaltningscheferne fået en pædagogisk læreplan godkendt af kommunalbestyrelsen, mens 65% af landets dagplejeordninger har fået godkendt en pædagogisk læreplan af kommunalbestyrelsen. Sammenholdes disse tal med tallene i Tabel 3-1, tegner der sig således et billede af, at forvaltningschefernes samlede billede af status for implementeringen af pædagogiske læreplaner er mere optimistisk end lederne af dagtilbuddene.

Casestudierne viser, at mange ledere af dagtilbuddene er i tvivl om, hvorvidt den pædagogiske læreplan er blevet godkendt af kommunalbestyrelsen. Ledere i flere kommuner fortæller, at de ikke har fået en tilbagemelding på de afleverede pædagogiske læreplaner fra forvaltningen. Således kan en del af forklaringen på forskellene i tallene, som kommer fra henholdsvis daginstitutionsledere og forvaltningschefer, således være, at der er usikkerhed omkring den pædagogiske læreplans status blandt de dagtilbudsledere, hvis pædagogiske læreplan er godkendt af forældrebestyrelserne og indsendt til den kommunale forvaltning. Tallene kan således tages som en indikation på, at kommunikationen fra forvaltning til dagtilbud i forbindelse med godkendelsen af de pædagogiske læreplaner langt fra er optimal og kan skabe usikkerhed hos lederne af dagtilbuddene.

Eksempel fra case: Godkendelse af de pædagogiske læreplaner

Ved interviewene af daginstitutionschefen, udvalgsformanden og daginstitutionslederne og lederen af dagplejen viste der sig at være store forskelle i opfattelsen af, hvor langt man var kommet i forbindelse med godkendelsen af de pædagogiske læreplaner.

Daginstitutionslederne og dagplejelederen mente ikke, at de indsendte læreplaner var godkendt af det relevante fagudvalg. De efterlyste en tilbagemelding på de indsendte pædagogiske læreplaner og undrede sig over, at de ikke hørte noget.

Udvalgsformanden fortalte, at de pædagogiske læreplaner var godkendt med enkelte almene kommentarer, som det politiske udvalg mente, der burde tages højde for ved indsendelsen af den reviderede pædagogiske læreplan om et år.

Casestudierne viser, at der i mange kommuner har været fastsat en fælles tidsfrist for, hvornår dagtilbuddene skulle have udarbejdet og indsendt en pædagogisk læreplan, som var godkendt af forældrebestyrelsen, og dermed klar til godkendelse i kommunalbestyrelsen. Når det er sagt, er der dog mange kommuner, hvor den formelle godkendelse af de pædagogiske læreplaner har været uddelegeret til forvaltningen, mens kommunalbestyrelsen eller fagudvalget enten blot har været orienteret om indholdet i de pædagogiske læreplaner eller slet ikke har været involveret. Der er dog også eksempler på, at det politiske udvalg har været så optaget af arbejdet med læreplaner, at de har rekvireret samtlige pædagogiske

læreplaner som et supplement til forvaltningens sammenskrivning af hovedindholdet i de indsendte pædagogiske læreplaner.

Eksempel fra case: Godkendelse af de pædagogiske læreplaner

Kommunen modtog den første pædagogiske læreplan, som en daginstitution var blevet færdig med, til godkendelse i kommunalbestyrelsen – efter at forældrebestyrelsen i pågældende institution havde godkendt den. Det politiske udvalg gennemgik efterfølgende denne pædagogiske læreplan og godkendte den. Herefter delegerede udvalget godkendelseskompetencen til forvaltningen, og man havde i udvalget for så vidt ikke mere med de pædagogiske læreplaner fra de andre dagtilbud at gøre.

3.2 Lovgrundlaget og kommunale retningslinjer

I det følgende afsnit beskrives og analyseres, hvordan lovgrundlaget, bekendtgørelsen og de kommunale retningslinjer har fungeret som grundlag for dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner.

3.2.1 Lovgivning og bekendtgørelse

I lovgrundlaget for pædagogiske læreplaner stilles der krav om, at dagtilbud skal udarbejde en plan for det pædagogiske arbejde, hvori der indgår en beskrivelse af dagtilbuddenes arbejde med mål for læring, og som indeholder overordnede pædagogiske beskrivelser af relevante mulige aktiviteter og metoder. Det skal ligeledes beskrives, hvordan udsatte børns læring skal understøttes. Af de pædagogiske læreplaner skal det fremgå, hvordan dagtilbuddet vil arbejde med læring i forhold til indholdet i de seks læreplanstemaer.

Endelig er der krav om, at den pædagogiske læreplan skal godkendes af dagtilbuddets forældrebestyrelse og af kommunalbestyrelsen, samt at planen skal evalueres årligt.

I forbindelse med *casestudierne* i kommunerne, er det blevet undersøgt, hvordan kommunerne har oplevet, at lovgrundlaget har fungeret for igangsættelsen af arbejdet med pædagogiske læreplaner. Det overordnede billede fra casestudierne er, at de kommunale forvaltninger betragter lovgrundlaget for pædagogiske læreplaner som meget klart. Kommunerne har således ikke været i tvivl om lovgivningen, og hvordan de skulle gribe implementeringen af den an. Flere steder fremhæves det dog, at der er en vis usikkerhed både i forvaltningerne og i de enkelte dagtilbud om, hvordan evalueringen af de pædagogiske læreplaner skal foregå. Dette analyseres nærmere i afsnit 5.5.

3.2.2 Kommunale rammer og retningslinjer

Som nævnt ovenfor har kommunerne mulighed for at udstikke retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner, som kan omfatte såvel procedurer for udarbejdelsen af planen som for planernes indhold.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, i hvilket omfang kommunerne har benyttet sig af muligheden for at udstikke retningslinjer, og om disse har været vejledende eller bindende (jf. Tabel 3-2). Således har omtrent to ud af tre kommuner udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner. I fire ud af fem kommunerne har retningslinjerne været bindende, mens de i en fjerdedel af kommunerne har været vejledende. Den multivariate analyse viser, at det særligt er de store kommuner, som har udarbejdet ret-

ningslinjer, idet næsten halvdelen af kommunerne med 10.000 indbyggere eller derunder har udarbejdet retningslinjer, mens der tilsvarende er 100% af kommunerne med 50.000 indbyggere eller derover, der har udarbejdet retningslinjer.

Undersøgelsen viser desuden, at der er et ensartet billede af, hvorvidt der er udarbejdet retningslinjer blandt henholdsvis forvaltningschefer og ledere og bestyrelsesformænd i dagtilbuddene, hvilket indikerer, at det er lykkedes for kommunerne at kommunikere retningslinjerne ud til dagtilbuddene (**Tabel 8-10, Tabel 8-11, Tabel 8-12, Tabel 8-13**i bilaget).

Tabel 3-2: Har kommunen udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med de pædagogiske læreplaner?

	Procent
Ja, og de er bindende	39%
Ja, og de er alene vejledende	25%
Nej	36%
I alt	100%

(n = 218)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at repræsentanter fra daginstitutionerne og dagplejeordningerne i de fleste tilfælde har været involveret i udarbejdelsen af disse retningslinjer (Tabel 3-3). Der er dog flere af dagplejelederne, der har oplyst at have været involveret i udarbejdelsen af retningslinjerne end institutionslederne, hvilket med stor sandsynlighed skyldes dagplejelederens tætte tilknytning til forvaltningen. Samtidig viser spørgeskemaundersøgelsen dog også, at kun få kommuner har inddraget repræsentanter fra forældrebestyrelserne i udarbejdelsen af retningslinjerne (Tabel 8-14 og Tabel 8-15).

Den multivariate analyse viser, at ledere af små daginstitutioner i mindre grad end ledere af store daginstitutioner har været inddraget i udarbejdelsen af de kommunale retningslinjer. Eksempelvis har to ud af fem ledere i daginstitutioner med op til 39 børn været involveret i udarbejdelsen af de kommunale retningslinjer, mens det tilsvarende gælder tre ud af fire ledere af daginstitutioner med 80 børn eller derover. Analysen viser endvidere, at ledere af daginstitutioner i store kommuner i mindre grad end ledere af daginstitutioner i små kommuner har været involveret i udarbejdelsen af retningslinjerne.

Tabel 3-3. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: Har daginstitutionerne/dagplejen eller repræsentanter for disse været involveret i udarbejdelsen af disse retningslinjer?

	Daginstitutionen (n = 566)	Dagplejen (n = 102)
Ja	58%	70%
Nej	42%	30%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-10 eller Tabel 8-11 har svaret bekræftende på, at kommunen har udarbejdet retningslinjer for udarbejdelse af pædagogiske læreplaner.

Casestudierne viser, at inddragelsen af lederne af dagtilbuddene i forbindelse med udarbejdelse af retningslinjer har fundet sted på forskellig vis. I nogle kommuner har der været nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter fra dagtilbuddene, som har udarbejdet retningslinjerne, som eventuelt efterfølgende har været til høring i de øvrige dagtilbud. Der er dog blandt kommunerne eksempler på, at udarbejdelsen af retningslinjerne har været en topstyret proces. Her har retningslinjerne i højere grad ført til frustrationer i dagtilbuddene, hvor der har været en oplevelse af, at deres handlemuligheder er blevet indskrænkede.

Eksempel fra case: Inddragelse i udarbejdelse af retningslinjer

I en mindre kommune har man valgt at understøtte dagtilbuddenes arbejde med de pædagogiske læreplaner ved at udarbejde overordnede retningslinjer. Disse retningslinjer omfatter dels overordnede mål for de pædagogiske læreplaner, som tydeliggør krav og forventninger til det pædagogiske indhold i dagtilbuddet, dels beskrivelser af de enkelte læreplanstemaer med forslag til aktiviteter og mål. De overordnede mål er således bindende, mens dagtilbuddene selv kan vælge, hvilke teorier og metoder de ønsker at anvende for at nå de overordnede mål.

Selve processen omkring udarbejdelsen af retningslinjer har været langt an på en høj grad af involvering af dagtilbuddene. Der har derfor været nedsat en arbejdsgruppe bestående af to daginstitutionsledere, to formænd for forældrebestyrelserne og en pædagogisk konsulent, som sammen har haft til opgave at udarbejde retningslinjerne.

I arbejdsgruppen startede man med at debattere det grundlæggende børnesyn og læringssyn for at skabe et fælles udgangspunkt, om end der dog også var enighed om, at retningslinjerne ikke skulle rumme et overordnet børnesyn eller læringssyn, idet der internt i arbejdsgruppen var enighed om, at det var vigtigt, at dagtilbuddene også selv fik mulighed for at drøfte de grundlæggende værdier for de pædagogiske læreplaner. Derudover har arbejdet i arbejdsgruppen foregået ved, at den pædagogiske konsulent har udarbejdet udkast til en fortolkning af de seks læreplanstemaer, som efterfølgende har været drøftet i arbejdsgruppen inden den endelige udformning.

Efterfølgende har retningslinjer været til høring blandt ledere, medarbejdere og bestyrelser i dagtilbuddene, inden de blev sendt til godkendelse i udvalget.

Hvis man ser nærmere på indholdet i de kommunale retningslinjer, viser spørgeskemaundersøgelsen, at det særligt er udbredt med en disposition/skabelon for indholdet i den pædagogiske læreplan, idet ni tiendedele af kommunerne i nogen grad eller i høj grad har udarbej-

det retningslinjer for dette (Tabel 3-4). Retningslinjer for de øvrige forhold som for eksempel retningslinjer i forhold til børn med særlige behov eller retningslinjer for dokumentation er udbredte i mere end halvdelen af kommunerne. Dog er der kun udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes støtte til børn med anden etnisk baggrund end dansk i omtrent hver tredje kommune. Dette skal ses i lyset af, at kommunerne har forskellige andele af borgere med anden etnisk baggrund end dansk, og at der derfor er forskellige behov for retningslinjer på dette område.

Det kan undre, at børn med særlige behov ikke vægtes højere i de kommunale vejledninger, når det fylder så meget i de officielle udmeldinger fra ministeriet. I casestudierne fortæller nogle ledere, at børn med særlige behov nærmest er et appendiks i de kommunale vejledninger. Ligeledes viser casestudierne, at de kommunale retningslinjer sjældent indeholder overvejelser om overgange mellem dagtilbud og skole, hvilket ligeledes kan undre, når der i mange kommuner netop er fokus på brobygningen mellem dagtilbud og skole.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at de forhold, som forvaltningscheferne angiver som retningslinjer for de pædagogiske læreplaner i kommunerne, stemmer overens med opfattelsen blandt institutions- og dagplejeledere (Tabel 8-16 og Tabel 8-17), selvom lederne dog i mindre omfang vurderer, at retningslinjerne indeholder beskrivelser af de forhold, som er nævnt i tabellen.

Tabel 3-4. Forvaltningschefer: Såfremt kommunen har udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med de pædagogiske læreplaner, indeholder de så...

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… en disposition/skabelon for indholdet i en pædagogisk læreplan? (n = 138)	7%	2%	36%	55%	100%
… særligt prioriterede temaer for den kommende tids arbejde? (n = 137)	21%	11%	32%	36%	100%
… eksempler på, hvorledes mål og/eller delmål for et eller flere af de seks læreplanstemaer kan/ skal opstilles? (n = 138)	15%	11%	34%	40%	100%
… en beskrivelse af, hvordan dagtilbuddene kan/skal tage hensyn til lokale forhold (for eksempel børnegruppens eller forældregruppens særlige behov)? (n = 137)	23%	25%	34%	18%	100%
… en beskrivelse af, hvordan den overordnede beskrivelse af aktiviteter/metoder/mål kan/skal udformes? (n = 137)	16%	12%	38%	34%	100%
… en beskrivelse af, hvordan dagtilbuddene kan/skal støtte børn med særlige behov? (n = 137)	12%	24%	37%	26%	100%
… en beskrivelse af, hvordan dagtilbuddene kan/skal støtte børn med anden etnisk baggrund end dansk? (n = 137)	21%	41%	28%	9%	100%
… en beskrivelse af, hvordan dagtilbuddene kan/skal dokumentere arbejdet med den pædagogiske læreplan? (n = 137)	11%	12%	34%	44%	100%
… en beskrivelse af, hvordan dagtilbuddene kan/skal evaluere arbejdet med den pædagogiske læreplan? (n = 137)	12%	15%	33%	41%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 3-2 har svaret, at kommunen har udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med de pædagogiske læreplaner.

Casestudierne viser, at nogle af kommunerne har udarbejdet retningslinjer, mens andre kommuner enten blot har fastsat en afleveringsfrist for de pædagogiske læreplaner eller slet ikke har udarbejdet retningslinjer. Endvidere er der eksempler på, at nogle af retningslinjerne ikke har været konkrete nok til reelt at være handlingsanvisende. Blandt de kommuner i casestudierne, som faktisk har udarbejdet indholdsmæssige retningslinjer, er der to overordnede tilgange.

Med den ene tilgang er der udarbejdet vejledende retningslinjer, som dagtilbuddene kan vælge at benytte. Med denne type retningslinjer åbnes der i høj grad op for, at dagtilbuddene kan udarbejde meget forskellige pædagogiske læreplaner. Samtidig er retningslinjerne udarbejdet med en høj grad af inddragelse, således at der sikres ejerskab. Disse retningslin-

jer er typisk overordnede værdier, mål, samt lærings- og børnesyn. Derimod er det op til det enkelte dagtilbud at konkretisere, hvilke aktiviteter der følger af disse retningslinjer.

Den anden overordnede tilgang til indholdsmæssige retningslinjer er, at disse er bindende og i mindre grad udviklet med inddragelse af repræsentanter fra dagtilbuddene. Med denne tilgang indeholder retningslinjerne – udover kravene til overordnede værdier og mål, samt lærings- og børnesyn – også mere specifikke indholdsmæssige krav til eksempelvis prioriteringer af ét eller flere af temaerne i den pædagogiske læreplan. Denne tilgang er valgt ud fra et styringsmæssigt perspektiv for at sikre sammenhæng mellem kommunens politikker.

Disse to overordnede tilgange til retningslinjer viser, at kommunernes anvendelse af retningslinjer er en balance mellem på den ene side at sikre ejerskab til de pædagogiske læreplaner i det enkelte dagtilbud, og på den anden side at styre og støtte dagtilbuddene i processen med at udarbejde planerne. I nogle af de kommuner, hvor kommunen har været meget aktiv i forhold til at udarbejde retningslinjer, har dette således givet en del frustrationer i dagtilbuddene, der har haft en oplevelse af, at læreplanerne er blevet trukket ned over hovedet på dem. I nogle af de kommuner, hvor forvaltningen ikke har udarbejdet retningslinjer, har dagtilbuddene på den anden side efterspurgt mere klare udmeldinger fra kommunen. Dette har særligt været i opstartsfasen, hvor der var en del usikkerhed omkring, hvordan arbejdet med de pædagogiske læreplaner skulle gribes an.

Eksempel fra case: De pædagogiske konsulenters involvering

For at understøtte processen har en forvaltningschef nedsat en arbejdsgruppe, der skal udarbejde forslag til kommunale retningslinjer for arbejdet med de pædagogiske læreplaner. Arbejdsgruppen sammensættes således, at den består af én ud af kommunens fire pædagogiske konsulenter, lederen af dagplejen, to daginstitutionsledere valgt på et ledermøde og én særlig fagligt kvalificeret pædagog. Årsagen til, at der kun er én pædagogisk konsulent i arbejdsgruppen og to ledere, er et ønske om at sikre medejerskab blandt lederne og derved lette gennemførelsen af de pædagogiske læreplaner.

Når man ser på daginstitutionsledernes og dagplejeledernes oplevelse af, hvilken betydning kommunens støtteinitiativer og retningslinjer har haft for arbejdsprocessen omkring de pædagogiske læreplaner, viser spørgeskemaundersøgelsen, at der generelt er taget godt imod retningslinjerne i dagtilbuddene. Således er det meget få ledere af dagtilbuddene, der har følt sig bundet af de kommunale retningslinjer (jf. Tabel 8-18 Tabel 8-19 i bilaget), hvilket indikerer, at kommunerne generelt har fundet en god balance mellem på den ene side at sikre ejerskab og på den anden side at understøtte/styre dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner.

Når det er sagt, viser den multivariate analyse dog også, at både dagpleje- og daginstitutionsledere i store kommuner i højere grad end ledere i små kommuner oplever, at kommunens retningslinjer har hæmmet institutionens arbejdsproces. En årsag kan være, at der generelt er udarbejdet mere detaljerede retningslinjer med flere bindende krav i de store kommuner sammenholdt med de retningslinjer, der er udarbejdet i de små kommuner.

Casestudierne viser dog også en klar tendens til, at det nogle steder har skabt frustrationer, at kommunen ikke fra starten er kommet med klare udmeldinger om, hvorvidt man vil udar-

bejde retningslinjer. I nogle af de kommuner, hvor der ikke er udarbejdet retningslinjer, havde dagtilbuddene således tidligt i processen en forventning om, at der ville komme retningslinjer fra forvaltningen. Derfor ventede dagtilbuddene med at igangsætte udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan. Samtidig har dagtilbuddene i nogle af kommunerne med retningslinjer oplevet, at der er kommet stadig flere retningslinjer hen ad vejen, og at man ikke kunne få et klart svar på, hvad der blev krævet af daginstitutionerne.

Ligeledes viser casestudierne, at udarbejdelsen af pædagogiske læreplaner har været uheldigt timet for de kommuner, der er i gang med en sammenlægningsproces som følge af kommunalreformen. Således har flere kommuner udskudt de strategiske beslutninger, som kan ligge i sådanne retningslinjer, da man ønsker, at disse overordnede valg tages i regi af den nye kommune.

I de kommuner, der indgår i casestudierne, er de kommunale retningslinjer i de fleste tilfælde ens for både daginstitutioner og dagpleje, således at der formelt forventes det samme af dagplejerordningen og af daginstitutionerne – uafhængigt af deres forskellige organisationsform. Forvaltningerne oplyser dog nogle steder, at man på grund af dagplejeordningens særlige forudsætninger ikke har de samme forventninger til dagplejeordningens pædagogiske læreplan som til dagtilbuddenes. Selvom der således ikke er forskel på kommunernes formelle retningslinjer for de pædagogiske læreplaner, er der eksempler på, at der er forskel på udmøntningen af retningslinjerne, for eksempel i forhold til dagtilbud i mere udsatte områder.

3.3 Understøttende initiativer

I dette afsnit beskrives og analyseres de initiativer, der er blevet iværksat for at understøtte implementeringen af lovgivningen omkring pædagogiske læreplaner. Således analyseres, hvilke initiativer på henholdsvis statsligt, kommunalt og dagtilbudsniveau der har været benyttet af dagtilbuddene.

3.3.1 Statslige initiativer

I forbindelse med at loven om pædagogiske læreplaner blev vedtaget, blev der fra statslig side iværksat en række initiativer, som skulle understøtte arbejdet med pædagogiske læreplaner. Disse initiativer omfatter bl.a. temadage, kurser, en række publikationer (Sølvguiden, Guldguiden, Leg og Lær m.m.), hjemmesider med inspirationsmateriale og en informationshåndbog.

Endvidere er der fra statslig side lanceret kurser på lokale pædagogiske CVU'er rundt omkring i landet. Der er for det første gennemført et tredages kursus for personale i daginstitutioner og dagplejen. Estimatet fra kursusudbyderen[3] har været at gennemføre cirka 690 kurser (CVU-kurserne) med ca. 13.700 deltagere. Kurserne har kunnet tilpasses de behov, der har været i de enkelte områder og kommuner. For det andet er der gennemført et 10-dages kursus for nøglepersoner i kommunerne. Målet har ifølge kursusudbyderen været at gennemføre 50 forløb med cirka 500 kommunale nøglepersoner.

[3] Kursusudbyderen består af et konsortium af samtlige pædagogiske CVU'er, Learning Lab Denmark og KL. Se også www.laereplan.info

I forbindelse med spørgeskemaundersøgelserne og casestudierne i kommunerne er der blevet spurgt til, i hvilket omfang disse initiativer er blevet benyttet, hvad udbyttet af dem har været, og hvilken betydning initiativerne har haft for arbejdet med en pædagogisk læreplan. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at meget af det udarbejdede materiale er blevet brugt af en stor del af landets daginstitutioner og dagplejeordninger (Tabel 3-5). Særligt er "Leg og Lær", artikelsamlingen fra ekspertgruppen[4], Informationshåndbogen om pædagogiske læreplaner, Guldguiden, Sølvguiden samt fagblade, tidsskrifter mv. blevet anvendt af mange. Af kurserne er CVU'ernes tredages kurser for medarbejdere og ledere det mest benyttede.

Den multivariate analyse viser, at det udarbejdede materiale er blevet benyttet mindre af privatinstitutioner og puljeordninger end af kommunale institutioner. Dette tyder på, at der er behov for at forbedre informationsindsatsen over for privatinstitutioner og puljeordninger.

4 Faglige indspil til pædagogiske læreplaner – en artikelsamling. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender 2004. www.minff.dk

Tabel 3-5. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: Har daginstitutionen/dagplejen brugt følgende materialer eller deltaget i følgende aktiviteter uden for kommunen i forbindelse med jeres udarbejdelse af den pædagogiske læreplan eller forberedelsen hertil?

	Daginstitutions-ledere	Dagplejeledere
Temadage om pædagogiske læreplaner afviklet foråret 2004 af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 761 og 166)	38%	56%
Tredages kursus for medarbejdere og ledere i dagtilbud udbudt på CVU'erne (n = 833 og 188)	64%	79%
10-dages kursus på et CVU for medarbejdere med et særligt ansvar for processen med at indføre læreplaner i det enkelte dagtilbud og kommunen (n = 0 og 178)	....	33%
Informationshåndbog om pædagogiske læreplaner i dagtilbud fra Styrelsen for Social Service og Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 782 og 180)	75%	87%
Publikationen "Leg og lær" udgivet af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 807 og 184)	85%	89%
Hjemmesiden fra Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender – www.minff.dk (n = 746 og 169)	50%	58%
Hjemmesiden www.laereplaner.info (n = 750 og 166)	60%	67%
Guldguiden – en del af KID-projektet (n = 826 og 191)	84%	90%
Sølvguiden – en del af KID-projektet (n = 816 og 186)	84%	85%
Fagblade, tidsskrifter, faglitteratur (n = 831 og 181)	94%	86%
Hjemmesiden www.kidlld.dk (n = 682 og 150)	24%	30%
Artikelsamlingen fra ekspertgruppen fra www.minff.dk (n = 722 og 150)	43%	49%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt henholdsvis daginstitutionsledere og dagplejeledere
Note: 10-dages kurset på CVU har kun været tilbudt dagplejere

Når man ser på tilfredsheden med CVU-kurserne og med statens informationsmateriale, viser undersøgelsen, at der blandt institutionslederne er stor tilfredshed med de skriftlige materialer omkring pædagogiske læreplaner (Tabel 3-6). Således er næsten alle de adspurgte overvejende tilfredse eller tilfredse med materialet.

Samtidig viser undersøgelsen dog også, at tilfredsheden med kurserne ikke er så udpræget som tilfredsheden med de skriftlige materialer. Således er ca. en femtedel af lederne enten utilfredse eller overvejende utilfredse med CVU'ernes tredages kursus for medarbejdere og ledere i dagtilbud.

Tabel 3-6. Daginstitutionsledere: Hvor tilfreds har du været med udbyttet af følgende aktiviteter uden for kommunen i forbindelse med jeres udarbejdelse af den pædagogiske læreplan eller forberedelsen hertil?

	Utilfreds	Over-vejende utilfreds	Over-vejende tilfreds	Tilfreds	I alt
Temadage om pædagogiske læreplaner afviklet foråret 2004 af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 265)	1%	9%	51%	39%	100%
Tredages kursus for medarbejdere og ledere i dagtilbud udbudt på CVU'erne (n = 505)	5%	14%	41%	41%	100%
Informationshåndbog om pædagogiske læreplaner i dagtilbud fra Styrelsen for Social Service og Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 519)	0%	3%	49%	48%	100%
Publikationen "Leg og lær" udgivet af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 646)	1%	2%	40%	57%	100%
Hjemmesiden fra Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender – www.minff.dk (n = 323)	1%	5%	55%	40%	100%
Hjemmesiden www.laereplaner.info (n = 391)	0%	2%	51%	46%	100%
Guldguiden – en del af KID-projektet (n = 666)	0%	3%	45%	52%	100%
Sølvguiden – en del af KID-projektet (n = 651)	0%	3%	45%	52%	100%
Fagblade, tidsskrifter, faglitteratur (n = 705)	0%	1%	49%	49%	100%
Hjemmesiden www.kidlld.dk (n = 141)	0%	5%	47%	48%	100%
Artikelsamlingen fra ekspertgruppen fra www.minff.dk (n = 273)	0%	2%	40%	57%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 3-5 har svaret bekræftende på, at daginstitutionen har benyttet materialet eller deltaget i aktiviteten

Den multivariate analyse viser, at tilfredsheden med ministeriets hjemmeside, hjemmesiden www.laereplaner.info og artikelsamlingen fra ekspertgruppen er mindre blandt ledere i store kommuner end blandt ledere i små kommuner.

Også blandt dagplejelederne er der særligt stor tilfredshed med det skriftlige materiale (Tabel 3-7), idet næsten alle de adspurgte er tilfredse eller overvejende tilfredse. Samtidig viser spørgeskemaundersøgelsen dog også, at dagplejeledernes tilfredshed med kurserne – i lighed med daginstitutionslederne – er en anelse mindre. Således er ca. en femtedel af de adspurgte utilfredse eller overvejende utilfredse med det tredages kursus for medarbejdere og ledere i dagtilbud, der udbydes på CVU'erne.

Tabel 3-7. Dagplejeledere: Hvor tilfreds har du været med udbyttet af følgende aktiviteter uden for kommunen i forbindelse med jeres udarbejdelse af den pædagogiske læreplan eller forberedelsen hertil?

	Utilfreds	Overvejende utilfreds	Overvejende tilfreds	Tilfreds	I alt
Temadage om pædagogiske læreplaner afviklet foråret 2004 af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 89)	0%	8%	58%	34%	100%
3-dages kursus for medarbejdere og ledere i dagtilbud udbudt på CVU'erne (n = 144)	6%	12%	38%	45%	100%
10-dages kursus på et CVU for medarbejdere med et særligt ansvar for processen med at indføre læreplaner i det enkelte dagtilbud og kommunen (n = 55)	2%	9%	29%	60%	100%
Informationshåndbog om pædagogiske læreplaner i dagtilbud fra Styrelsen for Social Service og Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 148)	1%	1%	44%	54%	100%
Publikationen "Leg og lær" udgivet af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 157)	1%	1%	31%	67%	100%
Hjemmesiden fra Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender – www.minff.dk (n = 89)	0%	5%	51%	44%	100%
Hjemmesiden www.laereplaner.info (n = 103)	0%	2%	57%	41%	100%
Guldguiden – en del af KID-projektet (n = 162)	1%	4%	49%	46%	100%
Sølvguiden – en del af KID-projektet (n = 150)	1%	3%	53%	44%	100%
Fagblade, tidsskrifter, faglitteratur (n = 140)	0%	4%	58%	37%	100%
Hjemmesiden www.kidlld.dk (n = 35)	0%	3%	56%	42%	100%
Artikelsamlingen fra ekspertgruppen fra www.minff.dk (n = 71)	0%	4%	48%	48%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 3-5 har svaret bekræftende på, at dagplejen har benyttet materialet eller deltaget i aktiviteten

Casestudierne bekræfter det billede af tilfredsheden med materialerne og kurserne, der fremkommer i spørgeskemaundersøgelsen. Også her er tilfredsheden med det skriftlige materiale således stor, mens der dog også er nogle ledere, der har været utilfredse med de udbudte kurser. I casestudierne bliver det således peget på, at mange har oplevet det som et generelt problem, at kurserne er blevet gennemført med forskelligt teoretisk udgangspunkt, hvilket har betydet, at medarbejdergruppen, der her deltaget i forskellige kurser, har haft forskelligt udgangspunkt for arbejdet med de pædagogiske læreplaner. Ligeledes viser casestudierne, at der har været meget store forskelle i kursernes faglige niveau, samtidig med at det nogle steder har været svært at gennemføre kurser med både medhjælpere, pædagoger og ledere på samme kursus på en sådan måde, at alle deltagerne fik et tilfredsstillende udbytte. Endelig er der eksempler på, at kurset har fokuseret på andre ting end pædagogiske læreplaner, som for eksempel forandringsledelse.

Når man ser på, hvilke materialer forældrebestyrelserne har benyttet, viser spørgeskemaundersøgelsen, at særligt "Leg og Lær" har været flittigt brugt af hhv. to tredjedele og tre fjerdedele af formændene for de respektive forældrebestyrelser (Tabel 3-8). Derudover har Informationshåndbogen samt diverse fagblade, tidsskrifter og faglitteratur været brugt af en ud af tre forældrebestyrelser. Derimod er der ikke så stor en del af forældrebestyrelserne, der har anvendt hjemmesiden www.kidlld.dk, Sølvguiden eller Guldguiden.

Casestudierne bekræfter, at "Leg og Lær" har været benyttet af mange af forældrebestyrelserne. Ligeledes er "Leg og Lær" mange steder blevet uddelt til den samlede forældregruppe.

Tabel 3-8. Daginstitutionernes og dagplejens bestyrelser: Hvilke materialer og hvilke aktiviteter har bestyrelsen eller dele af bestyrelsen gjort brug af?

	Daginstitutionernes bestyrelse	Dagplejens bestyrelse
Temadage om pædagogiske læreplaner afviklet foråret 2004 af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 452 og 78)	13%	10%
Informationshåndbog om pædagogiske læreplaner i dagtilbud fra Styrelsen for Social Service og Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 452 og 80)	38%	35%
Publikationen "Leg og lær" udgivet af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (n = 494 og 95)	67%	77%
Hjemmesiden fra Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender – www.minff.dk (n = 415 og 72)	16%	22%
Hjemmesiden www.laereplaner.info (n = 427 og 76)	23%	22%
Guldguiden – en del af KID-projektet (n = 414 og 69)	10%	4%
Sølvguiden – en del af KID-projektet (n = 414 og 70)	11%	6%
Fagblade, tidsskrifter, faglitteratur (n = 447 og 72)	36%	29%
Hjemmesiden www.kidlld.dk (n = 402 og 66)	4%	3%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser og blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Nedenstående tabeller belyser, hvilken betydning det ovenfor nævnte materiale og kurser har haft for udarbejdelsen af dagtilbuddenes pædagogiske læreplaner (Tabel 3-9, Tabel 3-10). Blandt daginstitutionslederne har næsten ni ud af ti af de adspurgte i spørgeskemaundersøgelsen i nogen grad eller i høj grad en oplevelse af, at aktiviteterne har skabt en bedre forståelse for formålet med pædagogiske læreplaner. Endvidere har næsten ni ud af ti en oplevelse af, at aktiviteterne har givet inspiration til indholdet i den pædagogiske læreplan, mens tre fjederdele oplever, at det har skabt overblik over processen omkring udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan.

Den multivariate analyse viser, at der blandt ledere i daginstitutioner med en høj andel af børn med anden etnisk baggrund end dansk i *mindre grad* end i andre daginstitutioner er en oplevelse af, at støttematerialet har skabt en bedre forståelse for formålet, har givet overblik over processen og inspiration til indholdet i den pædagogiske læreplan. Dette kan tyde på, dels at støttematerialet ikke i tilstrækkelig grad håndterer problemstillingen omkring børn med anden etnisk baggrund end dansk, dels at det har været vanskeligere at arbejde med de pædagogiske læreplaner i dagtilbud med mange børn med anden etnisk baggrund end dansk.

Tabel 3-9. Daginstitutionsledere: I hvilken grad har ovennævnte aktiviteter uden for kommunen haft betydning for udarbejdelsen af institutionens foreliggende pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Det har skabt en bedre forståelse for formålet med pædagogiske læreplaner (n = 847)	4%	11%	54%	31%	100%
Det har skabt overblik over processen omkring udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan (n = 844)	6%	21%	51%	22%	100%
Det har givet inspiration til indholdet i den pædagogiske læreplan (n = 848)	4%	10%	53%	34%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Også blandt dagplejelederne er det oplevelsen, at de statslige iværksatte aktiviteter har været anvendelige i arbejdet med pædagogiske læreplaner, hvilket fremgår af nedenstående tabel (Tabel 3-10). Således finder ni ud af 10 dagplejeledere, at aktiviteterne i høj grad eller i nogen grad har skabt en bedre forståelse for formålet med pædagogiske læreplaner og har givet inspiration til indholdet i den pædagogiske læreplan. Ligeledes oplever tre fjerdedele, at materialet har bidraget til et overblik over processen omkring udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan.

Tabel 3-10. Dagplejeledere: I hvilken grad har ovennævnte aktiviteter uden for kommunen haft betydning for udarbejdelsen af dagplejens foreliggende pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Det har skabt en bedre forståelse for formålet med pædagogiske læreplaner (n = 189)	4%	6%	47%	43%	100%
Det har skabt overblik over processen omkring udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan (n = 189)	6%	13%	48%	33%	100%
Det har givet inspiration til indholdet i den pædagogiske læreplan (n = 189)	3%	7%	48%	41%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

I *casestudierne* er betydningen af de nævnte aktiviteter ligeledes blevet belyst. Brugen af særligt det skriftlige materiale ligger dog tidsmæssigt så langt tilbage, at deltagerne i interviewene har haft vanskeligt ved at huske den præcise anvendelse af materialet. Tilbage står blot det positive overordnede billede af det skriftlige materiale samt det mere blandede indtryk af CVU-kurserne, som er omtalt ovenfor.

Mest markant er det, at casestudierne tegner et billede af, at både lederne af dagtilbuddene og bestyrelsesformændene har behov for yderligere retningslinjer for, hvordan de pædagogiske læreplaner skal evalueres. I forbindelse med casestudierne er det blevet påpeget, at det udarbejdede materiale ikke i tilstrækkelig grad beskæftiger sig med evaluering af de pædagogiske læreplaner.

3.3.2 Kommunale initiativer

Udover de statslige initiativer har kommunerne i forskelligt omfang understøttet dagtilbuddene med diverse ressourcer og initiativer. Dette omfatter blandt andet kurser, bistand fra kommunens pædagogiske konsulenter og bistand fra eksterne konsulenter.

Nedenstående tabel viser, i hvilket omfang kommunerne har bevilget ekstra midler i form af kursusmidler eller personaletimer til udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner (Tabel 3-11). Det fremgår, at knap to femtedele af kommunerne har øget kursusmidlerne.

Tabel 3-11. Forvaltningschefer: Er der bevilget ekstra midler til dagtilbuddene i deres arbejde med at implementere de pædagogiske læreplaner? Er der bevilget…

	Procent
… flere kursusmidler? (n = 213)	38%
… flere personaletimer (forøgelse af normeringen i en periode)? (n = 199)	5%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Ligeledes viser tabellen, at hver tyvende kommune har givet flere personaletimer til udarbejdelse af den pædagogiske læreplan. Dette skal ses i sammenhæng med, at kommunerne har modtaget "DUT-midler"[5] fra staten til arbejdet i kommunen med pædagogiske læreplaner. DUT-midlerne udgør ca. 1.000 kr. per daginstitution per år fra 2005 og frem. Den multivariate analyse viser, at store kommuner i højere grad end små kommuner har bevilliget personaletimer.

Casestudierne viser, at der er eksempler på, at det har givet anledning til mange frustrationer i dagtilbuddene, at der ikke er blevet tildelt ekstra personaletimer til arbejdet med pædagogiske læreplaner, og at det derfor har været medvirkende til at skabe modstand mod arbejdet med pædagogiske læreplaner. Disse frustrationer over mangelen på ressourcer til at udarbejde pædagogiske læreplaner hænger dog også sammen med, at nogle ledere i casestudiet er kommet under pres fra forældreside. Der er eksempler på, at forældrene har svært ved at se formålet med pædagogiske læreplaner, og at de hellere ser, at tiden bliver brugt til at være sammen med børnene i stedet for at udarbejde pædagogiske læreplaner.

Mens kommunerne generelt ikke har bevilget ekstra ressourcer til det enkelte dagtilbud til arbejdet med pædagogiske læreplaner, viser undersøgelsen, at knap tre ud af fire kommuner har udpeget en eller flere nøglepersoner, der har haft et særligt ansvar for processen med at implementere loven om pædagogiske læreplaner i dagtilbuddene (Tabel 3-12).

[5] DUT midler er betegnelsen for de midler, som staten over bloktilskuddet tildeler kommunerne som kompensation for de merudgifter, en lov medfører for kommunerne. DUT betyder den udvidede totalbalance.

Tabel 3-12. Forvaltningschefer: Har kommunen udpeget en eller flere "nøglepersoner", der har et særligt ansvar for processen med at indføre læreplaner i de enkelte dagtilbud?

	Procent
Ja	71%
Nej	29%
I alt	100%

(n = 220)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Den multivariate analyse viser, at det særligt er i de store kommuner, at der er blevet udpeget en nøgleperson. Således har næsten to tredjedele af kommunerne med 10.000 indbyggere eller derunder udpeget en nøgleperson. Det tilsvarende tal blandt kommuner med 50.000 indbyggere eller derover er ni tiendedele.

Spørgeskemaundersøgelsen viser desuden, at nøglepersonerne i næsten alle kommuner har til opgave at formidle viden om pædagogiske læreplaner til dagtilbuddene og at give sparring på arbejdet med planerne. I knap fire ud af ti kommuner er nøglepersonerne involveret i godkendelse af de pædagogiske læreplaner, mens næsten seks ud af ti kommuner er involveret i forbindelse med den årlige evaluering af de pædagogiske læreplaner (jf. Tabel 8-22 bilaget). Tabel 3-13 nedenfor viser de aktiviteter, som kommunerne har iværksat for at hjælpe dagtilbuddene. Det fremgår, at den mest udbredte hjælp er kurser eller temadage for ledere og medarbejdere, ligesom der i mere end halvdelen af kommunerne er blevet arrangeret gå-hjem-møder og stillet bistand til rådighed fra kommunens pædagogiske konsulenter.

Tabel 3-13. Forvaltningschefer: I hvilken grad har kommunen iværksat følgende aktiviteter og stillet følgende bistand til rådighed for dagtilbuddene i forbindelse med dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Kommunale kurser, temadage for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner – finansieret af kommunen (n = 209)	12%	3%	24%	61%	100%
Gå-hjem-møder for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner (n = 189)	35%	8%	30%	26%	100%
Bistand fra kommunens pædagogiske konsulenter (n = 192)	34%	4%	16%	46%	100%
Ekstern konsulentbistand stillet til rådighed/finansieret af kommunen (n = 190)	41%	8%	23%	28%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Den multivariate analyse viser, at der er blevet iværksat flest støtteinitiativer i store kommuner. Eksempelvis har mere end ni ud af ti kommuner med 50.000 indbyggere eller derover ifølge forvaltningscheferne finansieret kommunale kurser, temadage for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner. Den tilsvarende andel for kommuner med 10.000 indbyggere eller derunder er tre ud af fire kommuner.

Lederne af dagtilbuddene er ligeledes blevet bedt om at vurdere, i hvilket omfang de nævnte støtteforanstaltninger er blevet stillet til rådighed fra kommunens side (Tabel 8-23 og Tabel 8-24). I den forbindelse er det blevet undersøgt, hvor stor en del af lederne af dagtilbuddene, der har samme billede af kommunens støtteforanstaltninger, som kommunens forvaltningschef har oplyst. Analysen viser, at cirka en tredjedel af lederne af både daginstitutionerne og dagplejeordningerne oplever, at kommunen i ringe grad har stillet bistand til rådighed fra henholdsvis kommunens pædagogiske konsulenter og eksterne konsulenter, samtidig med at forvaltningscheferne i disse kommuner har oplyst, at dette i høj grad eller i nogen grad er tilfældet. Disse uoverensstemmelser tyder på, at kommunerne skal blive bedre til at formidle til dagtilbuddene, hvilke tilbud de har mulighed for at benytte sig af. Analysen viser endvidere, at dagplejelederne i mindre grad end lederne af daginstitutionerne føler sig understøttet af kommunernes understøttende initiativer.

Casestudierne tyder på, at dette hænger sammen med, at de kommunale understøttende initiativer ikke er blevet stillet til rådighed for alle medarbejdere i dagplejeordningerne. Således har de kommunale initiativer – som eksempelvis kurser – i nogle kommuner ikke været rettet mod den enkelte dagplejer, men derimod rettet mod dagplejepædagogen, mens pædagogerne i daginstitutionerne i højere grad er blevet understøttet af initiativerne. I forlængelse heraf er der da også nogle dagplejeledere, der efterlyser kurser målrettet dagplejerne, ligesom nogle daginstitutionsledere efterlyser kurser målrettet pædagogmedhjælpere.

Nedenstående tabel viser, i hvilken grad daginstitutionerne har gjort brug af de initiativer, som kommunerne har iværksat med henblik på at understøtte arbejdet med pædagogiske

læreplaner (Tabel 3-14). Heraf fremgår det, at daginstitutionerne særligt har gjort brug af kommunale kurser og temadage. Således har mere end ni ud af ti daginstitutionsledere oplyst, at de har gjort brug af de kommunale kurser og temadage. Til sammenligning har omtrent halvdelen af daginstitutionerne i de kommuner, hvor der har været adgang til bistand fra kommunens pædagogiske konsulenter, slet ikke eller kun i ringe grad gjort brug af dette.

Den begrænsede brug af de pædagogiske konsulenter i de enkelte daginstitutioner kan tyde på, at kommunerne ikke har prioriteret denne opgave særligt højt, eller at de ikke i tilstrækkeligt omfang har kunnet dække dagtilbuddenes behov for konsulentbistand. Den multivariate analyse viser, at daginstitutionslederne i de store kommuner i mindre grad end i de små kommuner har gjort brug af de forskellige former for støtte fra kommunens side. Dette hænger givetvis sammen med, at der jf. ovenfor er flere forskellige former for støtte at få i de store kommuner end i de små.

Tabel 3-14. Daginstitutionsledere: I hvilken grad har daginstitutionen gjort brug af disse initiativer?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Bistand fra kommunens pædagogiske konsulenter (n = 520)	23%	25%	29%	23%	100%
Kommunale kurser, temadage for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner (n = 753)	3%	4%	26%	68%	100%
Gå-hjem-møder arrangeret af kommunen for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner (n = 407)	12%	15%	30%	43%	100%
Ekstern konsulentbistand stillet til rådighed/finansieret af kommunen (n = 268)	27%	8%	22%	43%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-23 har svaret bekræftende på, at kommunen har iværksat hvert af initiativerne

Nedenstående tabel viser, i hvilket omfang dagplejeordningerne har gjort brug af den bistand, der er blevet stillet til rådighed af kommunen (Tabel 3-15). Det fremgår, at særligt de kommunale kurser er blevet benyttet, men også ekstern konsulentbistand er i udstrakt grad blevet anvendt i de kommuner, hvor der har været mulighed for det. Blandt dagplejeordningerne har en tredjedel slet ikke eller kun i ringe grad gjort brug af bistand fra kommunens pædagogiske konsulenter, hvor der har været mulighed for det.

Tabel 3-15. Dagplejeledere: I hvilken grad har dagplejen gjort brug af disse initiativer?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Bistand fra kommunens pædagogiske konsulenter (n = 66)	17%	17%	32%	35%	100%
Kommunale kurser, temadage for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner (n = 147)	4%	3%	29%	63%	100%
Gå-hjem-møder arrangeret af kommunen for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner (n = 65)	12%	14%	37%	37%	100%
Ekstern konsulentbistand stillet til rådighed/finansieret af kommunen (n = 52)	8%	8%	45%	40%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-24 har svaret bekræftende på, at kommunen har iværksat hvert af initiativerne

Tabel 3-16 og Tabel 3-17 nedenfor viser henholdsvis daginstitutionsledernes og dagplejeledernes vurdering af betydningen af de støtteforanstaltninger, som kommunen har stillet til rådighed.

Det fremgår, at daginstitutionslederne særligt oplever, at det har skabt en bedre forståelse for formålet med pædagogiske læreplaner, hvilket otte ud af ti ledere oplever, i nogen grad eller i høj grad har været tilfældet. Samtidig oplever tre ud af fire daginstitutionsledere, at støtteinitiativerne i nogen grad eller i høj grad har givet overblik over processen omkring udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan, mens to ud af tre oplever, at det har hjulpet institutionen i processen omkring udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan, og at det har givet inspiration til indholdet i den pædagogiske læreplan for institutionen.

Den multivariate analyse viser, at daginstitutionslederne i store kommuner i højere grad end i små kommuner oplever at være blevet hjulpet på de nævnte måder. Eksempelvis oplever næsten halvdelen af daginstitutionslederne i kommuner med 10.000 indbyggere eller derunder, at de kommunale støtteinitiativer i høj grad eller i nogen grad har hjulpet i processen omkring udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan. Den tilsvarende andel blandt daginstitutionsledere i kommuner med 50.000 indbyggere eller derover er tre fjerdedele.

Tabel 3-16. Daginstitutionsledere: Hvilken betydning har de støtteforanstaltninger (vejledning, inspirationsmateriale og øvrige initiativer), som kommunen har stillet til rådighed for udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Det har skabt en (bedre) forståelse for formålet med pædagogiske læreplaner (n = 825)	9%	12%	45%	34%	100%
Det har skabt overblik over processen omkring udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan (n = 828)	11%	18%	44%	28%	100%
Det har hjulpet institutionen i processen omkring udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan (n = 821)	12%	21%	40%	27%	100%
Det har givet inspiration til indholdet i den pædagogiske læreplan for institutionen (n = 828)	12%	19%	42%	27%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Tabel 3-17 viser, at størstedelen af dagplejelederne ligeledes oplever, at kommunens støtteforanstaltninger har hjulpet dem på de ovennævnte måder. Vurderingerne af betydningen af støtteforanstaltningerne svarer således i vid udstrækning til vurderingerne blandt daginstitutionslederne.

Tabel 3-17. Dagplejeledere: Hvilken betydning har de støtteforanstaltninger (vejledning, inspirationsmateriale og øvrige initiativer), som kommunen har stillet til rådighed for udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Det har skabt en (bedre) forståelse for formålet med pædagogiske læreplaner (n = 172)	16%	9%	39%	36%	100%
Det har skabt overblik over processen omkring udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan (n = 172)	17%	16%	42%	25%	100%
Det har hjulpet dagplejen i processen omkring udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan (n = 170)	19%	19%	39%	24%	100%
Det har givet inspiration til indholdet i den pædagogiske læreplan for dagplejen (n = 172)	16%	19%	41%	24%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabellen nedenfor viser daginstitutionsledernes og dagplejeledernes vurdering af, om kommunen har iværksat tilstrækkelige støtteforanstaltninger for arbejdet med pædagogiske læreplaner. Det fremgår, at to tredjedele af både daginstitutionslederne og dagplejelederne i nogen grad eller i høj grad oplever, at der er iværksat tilstrækkelige initiativer.

Tabel 3-18. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: I hvilken grad har kommunen efter din vurdering iværksat tilstrækkelige støtteforanstaltninger i forbindelse med institutionernes/ dagplejens arbejde med pædagogiske læreplaner?

	Daginstitutionsledere (n = 855)	Dagplejeledere (n = 184)
Slet ikke	10%	15%
I ringe grad	22%	24%
I nogen grad	44%	39%
I høj grad	24%	22%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og blandt dagplejeledere

Når man ser på, hvor der har manglet støtteforanstaltninger, giver såvel undersøgelserne som casestudierne nogle svar. I et åbent spørgsmål i spørgeskemaet giver flere ledere af puljeordninger således udtryk for, at de ikke har adgang til kommunens støttefunktioner og derfor mangler input til arbejdet med pædagogiske læreplaner. Et andet gennemgående tema i disse svar er mangel på ressourcepersoner (kommunale eller eksterne) til at støtte i processen, ligesom der efterlyses flere kurser.

Tilsvarende viser casestudierne – som nævnt tidligere – at dagtilbuddenes ledere og bestyrelsesformænd oplever, at der er behov for mere information om, hvordan evalueringen af de pædagogiske læreplaner skal gribes an. I den forbindelse påpeger flere ledere og bestyrelsesformænd, at det må være kommunernes opgave at udarbejde faste procedurer, herunder værktøjer og modeller for evalueringen af de pædagogiske læreplaner.

Nedenstående tabel belyser, i hvilket omfang kommunerne har iværksat støtteforanstaltninger for forældrestyrelserne for daginstitutionerne (Tabel 3-19). Heraf fremgår det, at cirka en tredjedel af daginstitutionernes formænd oplever, at kommunen i nogen grad eller i høj grad har iværksat kurser eller temadage for bestyrelsen om pædagogiske læreplaner, mens en femtedel oplever, at kommunen i høj grad eller i nogen grad har arrangeret gå-hjem-møder for bestyrelsen om pædagogiske læreplaner.

Tabel 3-19. Formænd for daginstitutionernes bestyrelser: I hvilken grad har kommunen iværksat følgende initiativer for bestyrelsen?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	**I alt**
Kommunale kurser, temadage for bestyrelser om pædagogiske læreplaner (n = 499)	55%	13%	23%	10%	100%
Gå-hjem-møder for bestyrelser om pædagogiske læreplaner (n = 474)	68%	12%	15%	6%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 3-20 viser, at dagplejeordningernes bestyrelser ikke helt i samme omfang som daginstitutionernes bestyrelser oplever, at kommunen har iværksat støtteforanstaltninger. Således

oplever en fjerdedel af formændene, at kommunen i nogen grad eller i høj grad har iværksat kurser eller temadage for bestyrelsen om pædagogiske læreplaner, mens en sjettedel oplever, at kommunen i høj grad eller i nogen grad har arrangeret gå-hjem-møder for bestyrelsen om pædagogiske læreplaner. Den multivariate analyse viser, at det særligt er de store kommuner, der har arrangeret disse gå-hjem-møder.

Tabel 3-20. Formænd for dagplejens bestyrelse: I hvilken grad har kommunen iværksat følgende initiativer for bestyrelsen?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Kommunale kurser, temadage for bestyrelser om pædagogiske læreplaner (n = 117)	65%	10%	18%	7%	100%
Gå-hjem-møder for bestyrelser om pædagogiske læreplaner (n = 109)	77%	8%	9%	6%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Casestudierne bekræfter billedet af, at forældrebestyrelserne i ringe grad har modtaget støtte fra det kommunale niveau i forhold til arbejdet med pædagogiske læreplaner. Det er især retningslinjer for evaluering og godkendelse af læreplanerne, som er savnet af bestyrelserne, hvor flere formænd påpeger, at det er en opgave, som forældrebestyrelserne ikke har været tilstrækkeligt forberedt på at løse. Bestyrelsesformændenes viden om de pædagogiske læreplaner er primært formidlet gennem dagtilbuddenes ledere. Der er eksempler på, at pædagogiske læreplaner bliver taget op på dialogmøder m.v. med deltagelse af politikere, forvaltning, daginstitutionsledere og forældrebestyrelsesformænd. Derimod er der færre aktiviteter, hvor formålet er at klæde bestyrelsesformændene på til arbejdet med pædagogiske læreplaner.

Det fremgår af nedenstående tabel, at flertallet af daginstitutionernes forældrebestyrelser har gjort brug af de støtteforanstaltninger, som kommunerne har stillet til rådighed (Tabel 3-21). Det er dog cirka hver tredje bestyrelse, som ikke har gjort brug af kommunale kurser eller temadage for bestyrelsen eller af gå-hjem-møder, selvom de har haft adgang til dette. Dette tyder på, at formændenes/bestyrelsernes engagement har stor betydning for deres involvering i arbejdet med de pædagogiske læreplaner.

Tabel 3-21. Formænd for daginstitutionernes bestyrelser: I hvilken grad har bestyrelsen eller dele af bestyrelsen gjort brug af disse initiativer?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Kommunale kurser, temadage for bestyrelser om pædagogiske læreplaner (n = 204)	14%	21%	37%	28%	100%
Gå-hjem-møder for bestyrelser om pædagogiske læreplaner (n = 132)	14%	22%	36%	28%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser
Note: Der indgår kun svar fra personer, hvor kommunen jf. Tabel 3-19 har iværksat det pågældende initiativ

Et lignende billede tegner sig af dagplejebestyrelsernes brug af støtteforanstaltninger (Tabel 3-22). Således har et flertal af de bestyrelser, som har haft adgang til det, benyttet sig af tilbuddet om kurser, temadage og gå-hjem-møder. Der er dog en fjerdedel af bestyrelserne, som ikke har benyttet sig af tilbuddene.

Tabel 3-22. Formænd for dagplejens bestyrelse: I hvilken grad har bestyrelsen eller dele af bestyrelsen gjort brug af disse initiativer?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Kommunale kurser, temadage for bestyrelser om pædagogiske læreplaner (n = 39)	15%	21%	33%	31%	100%
Gå-hjem-møder for bestyrelser om pædagogiske læreplaner (n = 25)	12%	12%	36%	40%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse
Note: Der indgår kun svar fra personer, hvor kommunen jf. Tabel 3-20 har iværksat det pågældende initiativ

Tabel 3-23 viser, at næsten to tredjedele af formændene for henholdsvis daginstitutionernes og dagplejeordningernes bestyrelse oplever, at kommunen slet ikke eller i ringe grad har iværksat tilstrækkelige initiativer for bestyrelserne i forbindelse med arbejdet med pædagogiske læreplaner. Flere af formændene angiver i et åbent spørgsmål i spørgeskemaet, at der har manglet både kurser og informationsmateriale.

Tabel 3-23. Formænd for daginstitutionernes bestyrelser og formænd for dagplejens bestyrelser: I hvilken grad har kommunen efter din vurdering iværksat tilstrækkelige initiativer for bestyrelserne i forbindelse med institutionernes/dagplejens arbejde med pædagogiske læreplaner?

	Formænd for daginstitutionernes bestyrelse (n = 521)	Formænd for dagplejens bestyrelse (n = 115)
Slet ikke	28%	22%
I ringe grad	32%	28%
I nogen grad	31%	39%
I høj grad	8%	11%
I alt	100%	100%

(n = 521)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser og blandt formænd for dagplejens bestyrelser

3.3.3 Dagtilbuddenes egne initiativer

Foruden at benytte sig af de initiativer, som er iværksat på henholdsvis nationalt og kommunalt plan for at understøtte implementeringen af loven om pædagogiske læreplaner, har dagtilbuddene naturligvis også selv iværksat forskellige initiativer.

Her viser spørgeskemaundersøgelsen, at omtrent to ud af tre daginstitutioner selv har finansieret kurser og temadage afholdt af private kursusudbydere eller pædagogseminarerne, mens omtrent hver fjerde daginstitution har rekvireret ekstern konsulentbistand (Tabel 3-24). Dette synes således at bekræfte tendenserne om, at daginstitutionerne i høj grad har efterspurgt konkrete redskaber til selv at udarbejde de pædagogiske læreplaner.

Tabel 3-24. Daginstitutionsledere: I hvilken grad har/vil institutionen finansieret af eget budget…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	**I alt**
… deltaget/deltage i kurser/temadage for ledere/medarbejdere om pædagogiske læreplaner fra private kursusudbydere, konsulentfirmaer, pædagogseminarier o.l.? (n = 842)	22%	13%	40%	24%	100%
… rekvireret/rekvirere ekstern konsulentbistand? (n = 784)	61%	13%	14%	12%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Et tilsvarende billede tegner sig blandt dagplejeordningerne, hvor størstedelen af dagplejeordningerne også selv har finansieret forskellige former for temadage og kurser udbudt af private kursusudbydere og pædagogseminarerne. Dog er der omtrent en tredjedel af dag-

plejeordninger, der selv i et vist omfang har rekvireret ekstern konsulentbistand (Tabel 3-25).

Tabel 3-25. Dagplejeledere: I hvilken grad har/vil dagplejen finansieret af eget budget…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… deltaget/deltage i kurser/temadage for ledere/medarbejdere om pædagogiske læreplaner fra private kursusudbydere, konsulentfirmaer, pædagogseminarier o.l.? (n = 189)	18%	11%	28%	43%	100%
… rekvireret/rekvirere ekstern konsulentbistand? (n = 169)	52%	8%	17%	23%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Casestudierne viser, at dagtilbuddene på det organisatoriske plan har bidraget til implementeringen af de pædagogiske læreplaner ved at bruge personaledage, personalemøder osv. til drøftelser af, hvordan arbejdet med den pædagogiske læreplan kunne blive en del af dagtilbuddets dagligdag. Derudover har en del dagtilbud, inden de startede arbejdet med at skrive den pædagogiske læreplan, drøftet og udviklet et fælles syn på læring.

3.4 Sammenfatning

Indførelsen af de pædagogiske læreplaner i dagtilbuddene er en stor succes vurderet ud fra antallet af færdige pædagogiske læreplaner. Således har otte ud af ti daginstitutioner og tre ud af fire dagplejeordninger udarbejdet en pædagogisk læreplan. Knap halvdelen af daginstitutionerne og lidt over halvdelen af alle dagplejeordninger har udarbejdet og fået godkendt den pædagogiske læreplan både i bestyrelsen og af kommunalbestyrelsen. Kun 2 % af alle daginstitutioner og 1 % af alle dagplejeordninger har ikke påbegyndt en drøftelse eller udarbejdelse af en pædagogisk læreplan.

Kommunerne har taget udfordringen op og arbejdet med implementeringen af de pædagogiske læreplaner, om end der dog i flere kommuner har været en uklar kommunikation mellem forvaltningen og dagtilbuddene om forventninger og om godkendelsen af den pædagogiske læreplan. Ligeledes viser evalueringen, at der i mange kommuner har manglet retningslinjer og procedurer for arbejdet med børn med særlige behov og børn med anden etnisk baggrund end dansk – ikke mindst set i lyset af at en del af intentionen bag lovgivningen om pædagogiske læreplaner er en styrkelse af arbejdet med disse grupper.

Det er meget få kommuner, der har bevilliget ekstra midler til implementeringen af de pædagogiske læreplaner, hvilket har givet anledning til en del frustration. Samtidig har dagtilbuddene dog selv taget et række initiativer til implementeringen af de pædagogiske læreplaner ved at afsætte ressourcer hertil.

Evalueringen viser, at vejledningen og det inspirationsmateriale, der er udgivet i ministerielt regi, er blevet modtaget meget positivt, og at en stor del heraf er blevet anvendt både i forvaltninger og dagtilbud. Dette gælder især pjecen "Leg og Lær", der har haft stor betydning i dagtilbuddenes arbejde med de pædagogiske læreplaner. Materialet har været med til

at skabe dels en forståelse af tænkningen bag de pædagogiske læreplaner, dels overblik over processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner.

Implementeringen har ligeledes været fremmet af de mange temadage, foredragsaftener og kurser, der har været afholdt. Der her dog været nogen utilfredshed med tredages kurserne, der har været udbudt af CVU'erne, idet knap hver femte leder i et dagtilbud har været utilfreds eller overvejende utilfreds med kurserne. Ligeledes er der nogen utilfredshed med, at der kun har været få aktiviteter og kurser specielt rettet mod bestyrelserne i dagtilbuddene. Deres involvering er primært sket gennem kontakten til dagtilbuddets leder, som har stået for den primære information og dialog om læreplanerne. Den øvrige forældregruppe har stort set ikke været involveret i implementeringen af læreplanerne.

4. Processen omkring udarbejdelsen af pædagogiske læreplaner

I Informationshåndbogen[6] anbefales det, at udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner foregår i flere faser frem mod den endelige godkendelse i kommunalbestyrelsen. Et typisk forløb frem mod godkendelsen af den pædagogiske læreplan vil således indeholde følgende faser: Indsamling af input, drøftelse og prioritering af indhold, skriftlig udarbejdelse, godkendelse i forældrebestyrelsen og godkendelse af kommunalbestyrelsen. Dette betyder dog ikke, at processen skal ses som et lineært forløb, men derimod at dagtilbuddene typisk vil komme gennem disse faser i en mere dialektisk proces.

I dette kapitel beskrives og analyseres, hvordan processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner er grebet an på kommunalt niveau og i det enkelte dagtilbud. Kapitlet er delt op i tre afsnit, hvor der fokuseres på inddragelsen og samarbejdet mellem aktørerne. Det *første afsnit* belyser forarbejdet i forbindelse med de pædagogiske læreplaner, det *andet afsnit* belyser den skriftlige udarbejdelse og godkendelse af de pædagogiske læreplaner, mens det *tredje afsnit* belyser, hvorvidt processen har bidraget til at skabe ejerskab til de pædagogiske læreplaner.

4.1 Forarbejdet til de pædagogiske læreplaner

Dette afsnit belyser, hvilke aktører der har været inddraget i dagtilbuddenes forarbejde til udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner, og hvordan dette forarbejde har været tilrettelagt i dagtilbuddene. Forarbejdet består af tilrettelæggelsen af forløbet, eventuelt undersøgelse af hverdagsaktiviteter og beskrivelse af læringsforståelser i dagtilbuddene, samt udvælgelse af hvilke områder der skal prioriteres højt i læreplanen.

4.1.1 Inddragelse af ledelse og medarbejdere

Udarbejdelsen af pædagogiske læreplaner udgør en ny ledelsesopgave, og stort set alle dagtilbuds ledelser har i høj grad været involveret i forarbejdet til de pædagogiske læreplaner. Imidlertid har udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner ikke været grebet an som en opgave alene for ledelsespersonerne. Dagtilbuddene har således i vidt omfang inddraget de forskellige medarbejdergrupper i forarbejdet med de pædagogiske læreplaner.

Stort set alle daginstitutioner (99 %) har i nogen grad eller i høj grad involveret pædagogerne i selve forarbejdet til de pædagogiske læreplaner. Derimod har daginstitutionerne i lidt mindre omfang inddraget pædagogmedhjælpere i forarbejdet, idet to ud af tre daginstitutioner i høj grad og en tredjedel af daginstitutionerne i nogen grad har inddraget pædagogmedhjælperne. Pædagogmedhjælperne er således samlet set involveret i forarbejdet i over 90 % af alle daginstitutioner, mens pædagogerne samlet set er involveret i forarbejdet i alle daginstitutioner (99 %) (jf. Tabel 4-1). Mens spørgeskemaundersøgelsen viser, at både pæ-

[6] "Informationshåndbogen om pædagogiske læreplanerer i dagtilbud", Styrelsen for Social Service & Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender 2005.

dagoger og pædagogmedhjælpere i vid udstrækning er involveret i forarbejdet, ser det anderledes ud, hvad angår rengøringspersonale m.v., som blot har været inddraget i forarbejdet i ganske få daginstitutioner.

Tabel 4-1. Daginstitutionsledere: I hvilken grad involveres følgende grupper i institutionen i forarbejdet med institutionens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Pædagoger (n = 883)	0%	0%	11%	88%	100%
Pædagogmedhjælpere (n = 868)	3%	5%	29%	63%	100%
Rengøringspersonale m.v. (n = 822)	87%	7%	5%	2%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Den multivariate analyse viser, at daginstitutioner i de mindre kommuner i højere grad end daginstitutioner i de store kommuner inddrager pædagogmedhjælperne. Det kan give anledning til en hypotese om, at forskellen mellem uddannede og ikke uddannede er mere betydningsfuld i daginstitutioner i de større byer. En anden hypotese er, at der ikke er så mange uddannede i de små kommuner, og at det derfor er mere naturligt og nødvendigt at inddrage alle i arbejdet med de pædagogiske læreplaner. Ligeledes inddrages pædagogmedhjælperne mindre, desto større en andel af personalegruppen, der er pædagoger.

Casestudierne viser, at forskellene på inddragelsen af uddannet og ikke uddannet personale kan skyldes, at ledernes oplever, at det kan være vanskeligt at inddrage pædagogmedhjælperne i forarbejdet sammen med pædagogerne. Således bliver det flere steder påpeget, at de to personalegrupper har meget forskellige forudsætninger for at indgå i arbejdet, og at det derfor har været vanskeligt at finde et fælles niveau for de faglige drøftelser. Casestudierne viser dog også, at der er stor forskel på, hvordan de forskellige ledere oplever forholdet mellem pædagoger og medhjælpere i forbindelse med udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner. Mens nogle ledere oplever, at det er pædagogerne, der tager føringen, og at medhjælperne har svært ved at følge med i arbejdet med de pædagogiske læreplaner, giver andre ledere udtryk for, at der ikke er store forskelle mellem de to personalegrupper, og at medhjælperne snarere får forståelse for, at de også bidrager til børnenes læring. Endelig beretter flere ledere om, at de har satset på en udvikling af pædagogernes faglighed i forbindelse med de pædagogiske læreplaner.

Når man ser på dagplejeordningerne viser undersøgelsen, at der er forskel på, hvordan man har inddraget henholdsvis dagplejepædagoger og dagplejere (jf. Tabel 4-2). Således har størstedelen af dagplejeordningerne i nogen grad eller i høj grad involveret dagplejepædagogerne, mens det blot er halvdelen af dagplejeordningerne, der har involveret dagplejerne i forarbejdet til de pædagogiske læreplaner. I kommuner med mange dagplejepædagoger per dagplejer har dagplejepædagogerne typisk været inddraget i højere grad end i kommuner med få dagplejepædagoger, ligesom dagplejepædagogerne har været mere involveret i kommuner med mange dagplejere.

Tabel 4-2. Dagplejeledere: I hvilken grad involveres følgende grupper i dagplejen i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Dagplejepædagoger (n = 185)	3%	0%	11%	86%	100%
Dagplejere (n = 192)	0%	5%	40%	55%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Den multivariate analyse viser overraskende, at jo *flere* dagplejepædagoger pr. dagplejer, der er i kommunen, desto *mindre* er dagplejerne involveret i forarbejdet til de pædagogiske læreplaner. Dette tyder altså på, at dagplejepædagogerne ikke anvender en stor kapacitet til i højere grad at involvere kommunes dagplejere. Det kan lede til den hypotese, at dagplejepædagogerne i kraft af det relativt høje antal dagplejepædagoger bruger dagplejepædagogsystemet som referenceramme for udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner, og at dette leder til, at dagplejersystemets involvering reduceres.

Når man ser på, *hvordan* de forskellige faggrupper involveres i arbejdet, viser evalueringen, at der er betydelige forskelle på, *hvilke opgaver* henholdsvis det pædagogiske personale i daginstitutionerne, dagplejepædagogerne og dagplejerne har været involveret i set i relation til forarbejdet med de pædagogiske læreplaner.

Det pædagogiske personale i daginstitutionerne har i vid udstrækning været involveret i de faglige drøftelser i forbindelse med forarbejdet til de pædagogiske læreplaner (jf. Tabel 4-3). Således har størstedelen af daginstitutionerne i høj grad eller i nogen grad involveret det pædagogiske personale i undersøgelse af hverdagsaktiviteter, beskrivelser af den eksisterende praksis eller af synet på børns læring, ligesom størstedelen af daginstitutionerne i høj grad eller i nogen grad har involveret det pædagogiske personale i drøftelsen af, hvilke fokusområder der skulle have særlig prioritet. Ligeledes inddrager størstedelen af daginstitutionerne det pædagogiske personale i tilrettelæggelsen af forarbejdet og udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner. Dette gør sig dog i mindre omfang gældende i forhold til tilrettelæggelsen af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skal forløbe.

Tabel 4-3. Daginstitutionsledere: På hvilke områder involveres det pædagogiske personale i forarbejdet med institutionens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplaner skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 879)	2%	6%	23%	69%	100%
I undersøgelser af hverdagsaktiviteter, beskrivelse af den eksisterende pædagogiske praksis eller syn på børns læring (n = 877)	0%	1%	10%	88%	100%
I drøftelsen af, hvilke områder der skulle/skal have særlig prioritet (n = 871)	1%	2%	13%	83%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Casestudierne viser, at det pædagogiske personale i høj grad har været involveret i de faglige drøftelser af henholdsvis børnesyn, læringsforståelse og i forståelsen og prioriteringen af de seks pædagogiske læreplanstemaer i forhold til institutionens eksisterende praksis. Flere ledere påpeger, at det har været nødvendigt først at skabe en fælles forståelsesramme internt i personalegruppen og bruge denne ramme til en forståelse af, hvad det vil sige at arbejde med læring i dagtilbuddene, samt at der (selvfølgelig) også tidligere har fundet læring sted, dog uden at denne læring er blevet tydeliggjort.

I flere af de daginstitutioner, som indgår i casestudierne, har hele det pædagogiske personale været involveret i form af temadage eller seminarer, ligesom der i flere af daginstitutionerne har været nedsat arbejdsgrupper, som har udarbejdet udkast til de forskellige pædagogiske læreplanstemaer. Tendensen fra casestudierne er, at bidragene til drøftelserne hovedsageligt er kommet fra de uddannede pædagoger. Flere daginstitutionsledere fra casestudierne fortæller ligeledes, at de har arbejdet med forskellige former for hverdagshistorier eller praksisfortællinger som grundlag for at sætte ord på den eksisterende pædagogiske praksis i forhold til de seks pædagogiske læreplanstemaer.

Eksempel fra case: Nedsættelse af arbejdsgrupper i processen

For at understøtte processen i forbindelse med udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner har man i en mindre kommune udpeget en tovholder blandt institutionslederne, som dels har stået for den løbende faglige sparring i forhold til dagtilbuddene, dels har holdt oplæg om pædagogiske læreplaner på forældremøder og bestyrelsesmøder.

I den enkelte daginstitution har man nedsat arbejdsgrupper blandt medarbejderne, hvor man i de fleste daginstitutioner har valgt at gøre hver arbejdsgruppe ansvarlig for hver sit pædagogiske læreplanstema. Derved har man fået skabt en række "eksperter" inden for hvert af de seks temaer, som kan stå for sparring af det øvrige personale på daginstitutionen. De tematiske arbejdsgrupper har desuden samarbejdet på tværs af dagtilbuddene i kommunen, således at arbejdsgrupperne har kunnet udveksle erfaringer i forhold til at skulle udarbejde udkast til det pågældende tema i den pædagogiske læreplan.

Institutionslederne fremhæver, at denne organisering forventes at virke godt i forhold til at omsætte den pædagogiske læreplan til praksis, idet "eksperterne" også fremover vil være ansvarlige for daginstitutionernes aktiviteter inden for et bestemt tema.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at dagplejepædagogerne har været bredt involveret i forhold til både de faglige drøftelser og den praktiske tilrettelæggelse af forarbejdet og udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner (jf. Tabel 4-4). Således har størstedelen af dagplejeordningerne involveret dagplejepædagogerne i undersøgelser af hverdagsaktiviteter, beskrivelser af eksisterende pædagogisk praksis og dagplejens syn på børns læring. Størstedelen af dagplejeordningerne har involveret dagplejepædagogerne i tilrettelæggelsen af processen. Derimod er dagplejepædagogerne i lidt mindre omfang involveret i drøftelsen af, hvilke områder der skal prioriteres, end det er tilfældet blandt pædagogerne i daginstitutionerne, selv om dagplejepædagogerne forsat er involveret i disse drøftelser i langt størstedelen af dagplejeordningerne.

Tabel 4-4. Dagplejeledere: På hvilke områder involveres dagplejepædagogerne i forarbejdet med dagplejens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplane skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 186)	4%	5%	13%	77%	100%
I undersøgelser af hverdagsaktiviteter, beskrivelse af den eksisterende pædagogiske praksis eller syn på børns læring (n = 184)	3%	2%	23%	72%	100%
I drøftelsen af, hvilke områder der skulle/skal have særlig prioritet (n = 180)	6%	5%	16%	73%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

I forbindelse med forarbejdet til den pædagogiske læreplan er daginstitutionernes inddragelse af det pædagogiske personale og dagplejeordningernes inddragelse af dagplejepædagogerne således stort set identisk. Imidlertid tegner evalueringen et noget anderledes billede af, hvordan dagplejerne har været involveret i forarbejdet.

Som det fremgår af nedenstående tabel, har den højeste grad af involvering af dagplejerne i forarbejdet været i forhold til undersøgelser af hverdagsaktiviteter, beskrivelser af eksisterende pædagogisk praksis og i synet på børns læring, idet knap to ud af tre dagplejeordninger i et vist omfang har involveret dagplejerne i dette arbejde (Tabel 4-5). Dermed har dagplejerne været inddraget i næsten samme udstrækning som dagplejepædagogerne, hvad angår disse opgaver. Hvad angår opgaver som tilrettelæggelse af processen og drøftelse af, hvilke fokusområder der skal have særlig prioritet, har dagplejerne dog været mindre involveret end de øvrige personalegrupper. Dagplejerne har dog oftere været involveret i denne form for forarbejde i kommuner med et mindre antal børn tilknyttet dagplejeordningen, end i kommuner med et stort antal børn tilknyttet dagplejeordningen. Det kan tyde på, at dagple-

jere og dagplejepædagoger i de mindre dagplejeordninger har et tættere samarbejde, end det er tilfældet i de store dagplejeordninger.

Tabel 4-5. Dagplejeledere: På hvilke områder involveres dagplejerne i forarbejdet med dagplejens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 193)	8%	21%	40%	31%	100%
I undersøgelser af hverdagsaktiviteter, beskrivelse af den eksisterende pædagogiske praksis eller syn på børns læring (n = 191)	2%	6%	28%	63%	100%
I drøftelsen af, hvilke områder der skulle/skal have særlig prioritet (n = 193)	11%	15%	36%	38%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

4.1.2 Inddragelse af forældre og børn

Det er ikke et lovkrav, at forældrebestyrelserne skal inddrages i dagtilbuddenes forarbejde med de pædagogiske læreplaner, men der er i de fleste dagtilbud en lang tradition for, at forældrebestyrelse, leder og medarbejdere har et tæt samarbejde. Dette afspejler sig i, at en betydelig andel af såvel daginstitutioner som dagplejeordninger har inddraget forældrebestyrelserne i forarbejdet.

Som det fremgår af nedenstående tabel, har 82 % af daginstitutionerne i nogen grad eller i høj grad involveret forældrebestyrelsen i forarbejdet, mens der er meget få daginstitutioner, der slet ikke har involveret forældrebestyrelsen (Tabel 4-6).

Tabel 4-6. Daginstitutionsledere: I hvilken grad involveres forældrebestyrelsen i forarbejdet med daginstitutionens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Forældrebestyrelsen (n = 879)	4%	14%	52%	30%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

I dagplejeordningerne har forældrebestyrelsen ligeledes været involveret i størstedelen af dagplejeordningerne, idet 81 % af dagplejeordningernes forældrebestyrelser i nogen grad eller i høj grad har været involveret i forarbejdet med pædagogiske læreplaner (jf. Tabel 4-7).

Tabel 4-7. Dagplejeledere: I hvilken grad involveres forældrebestyrelsen i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Forældrebestyrelsen (n = 189)	5%	14%	59%	23%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Samlet set er der således lige store andele af dagplejeordningernes og daginstitutionernes forældrebestyrelser, der har været involveret i forarbejdet, men graden af involvering er højere blandt daginstitutionernes forældrebestyrelser end blandt dagplejeordningernes forældrebestyrelser. Her viser den multivariate analyse desuden, at ledernes anciennitet som ledere har stor betydning for, hvorvidt forældrebestyrelserne er involveret i processen. Således har erfarne ledere i højere grad end de mindre erfarne ledere involveret forældrebestyrelsen i forarbejdet.

Når man ser på, *hvordan* forældrebestyrelserne har været involveret i daginstitutionernes forarbejde med pædagogiske læreplaner, viser spørgeskemaundersøgelsen, at lidt over halvdelen af forældrebestyrelserne har været involveret i prioriteringen af indsatsområder, mens forældrebestyrelsen i mindre omfang har været involveret i hhv. tilrettelæggelsen af forarbejdet og udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner samt i afdækningen af forventning og behov set fra forældrenes perspektiv (Tabel 4-8). Et tilsvarende billede viser sig, når formanden for forældrebestyrelsen vurderer, hvordan bestyrelsen har været inddraget. Dog vurderer formændene generelt inddragelsen højere end institutionslederen (Tabel 8-28 i bilaget).

Tabel 4-8. Daginstitutionsledere: På hvilke områder involveres forældrebestyrelsen i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplane skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 873)	22%	33%	32%	12%	100%
Gennem undersøgelser af forældreforventninger, børnenes behov set fra forældreside m.m. (n = 864)	29%	30%	32%	9%	100%
Med hensyn til, hvilke indsatsområder der skal prioriteres i den pædagogiske læreplan (n = 861)	19%	25%	39%	17%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Et lidt anderledes billede tegner sig af dagplejeordningernes inddragelse af forældrebestyrelsen. Her viser undersøgelsen, at forældrebestyrelsen i dagplejeordningen oftest er involveret i forbindelse med tilrettelæggelsen af forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan (56 %), mens forældrebestyrelserne for dagplejeordningerne sjældnere er involve-

ret i prioriteringen af indsatsområder (44 %) og undersøgelse af forventninger og behov (41 %).

Tabel 4-9. Dagplejeledere: På hvilke områder involveres forældrebestyrelsen i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 192)	17%	33%	40%	10%	100%
Gennem undersøgelser af forældreforventninger, børnenes behov set fra forældreside m.m. (n = 189)	39%	29%	25%	7%	100%
Med hensyn til, hvilke indsatsområder der skal prioriteres i den pædagogiske læreplan (n = 188)	22%	32%	33%	13%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

*Casestudier*ne tegner ligeledes et billede af, at der er stor forskel på, hvordan forældrebestyrelserne har været involveret i forarbejdet til de pædagogiske læreplaner. Der kan skelnes mellem to overordnede mønstre i inddragelsen.

I størstedelen af dagtilbuddene har forældrebestyrelsens inddragelse primært haft form af dels en løbende orientering om processen, dels en mulighed for at kommentere et udkast til pædagogiske læreplaner før den endelige godkendelse. I flere af disse dagtilbud påpeger lederen, at man har ønsket at inddrage forældrebestyrelserne, men at det har været svært – enten på grund af et manglende engagement i forældrebestyrelsen eller på grund af manglende forudsætninger for at indgå i en faglig dialog om de pædagogiske læreplaner. Ligeledes nævner nogle formænd for forældrebestyrelserne, at de kun i begrænset omfang har været involveret, fordi de pædagogiske læreplaner opfattes som et internt udviklingsredskab for dagtilbuddenes personale, og at formændene derfor ikke skal involveres i selve indholdsbeskrivelsen.

I en mindre del af dagtilbuddene viser casestudierne, at forældrebestyrelserne har været aktivt involveret fx i forhold til at diskutere børnesyn og læringsforståelse eller ved på et tidligt tidspunkt at kommentere udkast til indhold i de seks pædagogiske læreplanstemaer. I enkelte dagtilbud har forældrebestyrelsen ligeledes været involveret i forhold til at formidle og drøfte indholdet af den pædagogiske læreplan til den øvrige forældregruppe. Endelig har et mindre antal af forældrebestyrelserne deltaget aktivt i selve udarbejdelsen af indholdet til den pædagogiske læreplan, idet forældrebestyrelserne har udarbejdet en beskrivelse af, hvordan forældrene selv kan understøtte børnenes læring inden for de seks pædagogiske læreplanstemaer.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at nogle forældrebestyrelser også bidrager indholdsmæssigt til processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner. Det kommer til udtryk ved, at omtrent en tredjedel af både institutionslederne og dagplejelederne oplever,

at forældrebestyrelserne er kommet med forslag til den pædagogiske læreplan i forbindelse med forarbejdet (jf. Tabel 4-10).

Tabel 4-10. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: Er forældrebestyrelsen kommet med forslag til den pædagogiske læreplan i forbindelse med forarbejdet?

	Daginstitutionsledere (n = 870)	Dagplejeledere (n = 197)
Ja	35%	33%
Nej	65%	67%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og dagplejeledere

En ting er, hvorvidt bestyrelserne har mulighed for at komme med forslag til de pædagogiske læreplaner, mens noget andet er anvendeligheden af og lydhørheden over for disse forslag i daginstitutionerne og i dagplejen. Her viser undersøgelsen, at der er en forholdsvis stor lydhørhed, idet henholdsvis 99 % af institutionslederne og 90 % af dagplejelederne vurderer, at de i nogen grad eller i høj grad har taget højde for bestyrelsens forslag (Tabel 4-11).

Tabel 4-11. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: I hvilken grad tages der højde for bestyrelsens forslag i den pædagogiske læreplan?

	Daginstitutions-ledere (n = 320)	Dagplejeledere (n = 61)
Slet ikke	1%	0%
I ringe grad	1%	0%
I nogen grad	39%	43%
I høj grad	60%	57%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-30 har svaret, at bestyrelsen er kommet med forslag til den pædagogiske læreplan i forbindelse med forarbejdet

Imidlertid indikerer spørgeskemaundersøgelserne også, at der er visse uklarheder i kommunikationen og samarbejdet mellem lederne og forældrebestyrelserne. Således oplever blot en tredjedel af institutionslederne og dagplejelederne, at forældrebestyrelsen er kommet med forslag til de pædagogiske læreplaner, mens halvdelen af bestyrelsesformændene oplever, at de er kommet med forslag til de pædagogiske læreplaner (Tabel 8-30). Tilsvarende er der blandt formændene også en oplevelse af, at der i mindre grad er blevet taget højde for deres forslag, end institutionslederne og dagplejelederne giver udtryk for. Sammenholdes besvarelserne for de daginstitutioner, hvor der foreligger besvarelser fra både lederen og formanden, viser analysen, at der er 22% af daginstitutionerne, hvor lederen ikke mener, at bestyrelsen er kommet med forslag, samtidig med at bestyrelsesformanden mener, at de netop er kommet med forslag. Det tilsvarende tal for dagplejeordningerne er 30%.

Mens forældrebestyrelsen i vid udstrækning bliver involveret i dagtilbuddenes forarbejde med de pædagogiske læreplaner, ser det anderledes ud med den brede forældregruppe. Nedenstående tabel viser, at omtrent hver tredje daginstitution har involveret forældregruppen i nogen grad eller i høj grad, mens 28% af daginstitutionerne slet ikke har inddraget forældrene (Tabel 4-12).

Tabel 4-12. Daginstitutionsledere: I hvilken grad involveres forældrene i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Forældrene (n = 852)	28%	36%	31%	5%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Denne tendens er endnu mere markant i forhold til dagplejeordningernes inddragelse af den brede forældregruppe, idet det her blot er knap hver femte dagplejeordning, der har inddraget forældregruppen i forarbejdet, mens 41 % af dagplejeordningerne slet ikke har involveret forældregruppen. Her viser evalueringen dog også, at dagplejeordninger med få tilknyttede dagplejere har en højere grad af involvering af forældregruppen i forarbejdet, end dagplejeordninger med mange tilknyttede dagplejere. Det bekræfter antagelsen om, at der i en lille dagplejeordning er et tættere samarbejde mellem de involverede aktører end i den store dagplejeordning (jf. side 49).

Tabel 4-13. Dagplejeledere: I hvilken grad involveres forældrene i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Forældrene (n = 168)	41%	40%	16%	3%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

I lyset af den forholdsvis begrænsede involvering af den øvrige forældregruppe er det – ikke overraskende – på det indholdsmæssige plan snarere end i forbindelse tilrettelæggelsen af forarbejdet, at forældrene er involveret. Således viser undersøgelsen, at omtrent en fjerdedel af daginstitutionerne har involveret den brede forældregruppe i forbindelse med afdækning af forventninger og behov og i forbindelse med prioritering af indsatsområder (Tabel 4-14). I forhold til forældregruppens involvering i tilrettelæggelsen af forarbejdet viser undersøgelserne, at knap hver tiende daginstitution i høj grad eller i nogen grad har involveret forældrene i tilrettelæggelsen. Forældrene inddrages i lavere grad i de store kommuner end i de mindre kommuner og i de større daginstitutioner end i de mindre daginstitutioner.

Tabel 4-14. Daginstitutionsledere: På hvilke områder involveres den øvrige forældregruppe i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 855)	71%	20%	8%	1%	100%
Gennem undersøgelser af forældreforventninger, børnenes behov set fra forældreside m.m. (n = 853)	50%	23%	21%	6%	100%
Med hensyn til, hvilke områder der skal prioriteres i institutionens fremtidige arbejde (n = 852)	51%	24%	21%	4%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Som nævnt tidligere er forældrene i dagplejeordningerne ligeledes kun i begrænset omfang involveret i forarbejdet med de pædagogiske læreplaner. Den primære inddragelse er – ligesom blandt forældrene i daginstitutionerne – i forhold til afdækning af forventninger og behov, hvor 12 % af dagplejeordningerne i høj grad eller i nogen grad involverer forældrene. I prioritering af indsatsområder involveres 8 % af forældrene i høj grad eller i nogen grad (jf. Tabel 4-15).

Tabel 4-15. Dagplejeledere: På hvilke områder involveres den øvrige forældregruppe i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 185)	79%	16%	3%	1%	100%
Gennem fx undersøgelser af forældreforventninger, børnenes behov set fra forældreside m.m. (n = 184)	73%	16%	8%	4%	100%
Med hensyn til, hvilke områder der skal prioriteres i dagplejens fremtidige arbejde (n = 182)	70%	23%	6%	2%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Casestudierne viser, at den brede forældregruppe kun i begrænset omfang har været involveret i processen omkring forarbejdet med den pædagogiske læreplan. Forældrenes involvering dækker hovedsageligt over orientering før og under udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan. Det er typisk sket enten gennem nyhedsbreve eller på forældremøder og til 'forældrekaffe', hvor forældrene har kunnet stille spørgsmål om den pædagogiske læreplan til ledelsen, det pædagogiske personale og bestyrelsen. Dog giver flere ledere og formænd udtryk for, at den brede forældregruppe ikke har udvist stor interesse for de pædagogiske

læreplaner, ligesom flere ledere og formænd primært opfatter de pædagogiske læreplaner som et anliggende mellem dagtilbuddets ledelse, personale og bestyrelse.

Endelig der i spørgeskemaundersøgelsen spurgt om, hvorvidt dagtilbuddene i forbindelse med forarbejdet til de pædagogiske læreplaner har involveret børnene. Her viser evalueringen, at knap en fjerdedel af daginstitutionerne i høj grad eller i nogen grad har involveret børnene, mens halvdelen af daginstitutionerne slet ikke har involveret børnene (jf. Tabel 4-16). Ikke overraskende har vuggestuer og dagpleje i mindre grad end andre dagtilbud inddraget børnene i forarbejdet.

Tabel 4-16. Daginstitutionsledere: I hvilken grad involveres børnene i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Børnene (n = 824)	52%	26%	16%	7%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Tilsvarende har knap en femtedel af dagplejeordningerne i en vis udstrækning involveret børnene i forarbejdet med den pædagogiske læreplan, mens to ud af tre dagplejeordninger slet ikke har involveret børnene (jf. Tabel 4-17).

Tabel 4-17. Dagplejelederne: I hvilken grad involveres børnene i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Børnene (n = 156)	67%	14%	12%	7%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Når der bliver spurgt til forskellige konkrete måder, hvorpå børnene kan have været direkte eller indirekte involveret i forarbejdet til de pædagogiske læreplaner, viser der sig et mere nuanceret billede af dagtilbuddenes involvering af børnene.

Således viser nedenstående tabel, at daginstitutionerne anvender forskellige arbejdsformer for at inddrage børnenes perspektiv i de pædagogiske læreplaner. Den indirekte involvering gennem dokumentationen af børnenes interesse er den mest anvendte form for involvering, som størstedelen af daginstitutionerne i høj grad eller i nogen grad har benyttet. Ligeledes har en betydelig andel af daginstitutionerne i høj grad eller i nogen grad arbejdet med børnenes oplevelse af deres egen hverdag eller med samtaler om, hvilke temaer og aktiviteter der særligt optager børnene (Tabel 4-18).

Tabel 4-18: Daginstitutionsledere: På hvilke måder involveres børnene i forarbejdet med den pædagogiske læreplan? Involveres de…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… gennem samtaler om, hvilke tema-er/aktiviteter der især interesserer børne-ne? (n = 855)	32%	18%	33%	17%	100%
… ved, at der arbejdes med børnenes op-levelse af deres egen hverdag? (n = 852)	18%	11%	38%	32%	100%
… indirekte ved, at der arbejdes med do-kumentation af børnenes interesser? (n = 861)	11%	9%	39%	40%	100%
… gennem drøftelse på børnemøder fx med de større børn? (n = 841)	47%	20%	23%	10%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Blandt dagplejeordningerne har man også benyttet sig af konkrete arbejdsformer til at inddrage børnenes perspektiv i forarbejdet til de pædagogiske læreplaner. Her har man dog generelt anvendt forskellige arbejdsformer i mindre omfang end i daginstitutionerne (Tabel 4-19). Tendenserne i anvendelsen af forskellige inddragelsesformer er den samme blandt såvel dagplejeordninger som daginstitutioner. Den indirekte inddragelse i form af dokumentation af børnenes interesse er også her den mest anvendte inddragelsesform, som i høj grad eller i nogen grad er anvendt af størstedelen af dagplejeordningerne. Den næstmest anvendte form for inddragelse af børnene er gennem arbejde med børnenes oplevelser af deres egen hverdag, hvilket i høj grad eller i nogen grad er anvendt af lidt over halvdelen af dagplejerne.

Tabel 4-19. Dagplejeledere: På hvilke måder involveres børnene i forarbejdet med den pædagogiske læreplan? Involveres de…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… gennem samtaler om, hvilke tema-er/aktiviteter der især interesserer børnene? (n = 179)	71%	12%	14%	3%	100%
… ved, at der arbejdes med børnenes oplevelse af deres egen hverdag? (n = 185)	35%	8%	30%	27%	100%
… indirekte ved, at der arbejdes med dokumentation af børnenes interesser? (n = 188)	22%	7%	39%	31%	100%
… drøftelse på børnemøder fx med de større børn? (n = 175)	94%	3%	3%	0%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

4.1.3 Inddragelse af andre aktører

Det er forholdsvis begrænset, hvilke aktører uden for dagtilbuddene der har været inddraget i forarbejdet med de pædagogiske læreplaner. Den hyppigste eksterne samarbejdspartner er

kommunens pædagogiske konsulent, som har været inddraget i hver tredje institution i høj grad eller i nogen grad, mens knap halvdelen af daginstitutionerne slet ikke har involveret den pædagogiske konsulent (jf. Tabel 4-20). Det skal dog bemærkes, at det ikke er alle kommuner, der har en pædagogisk konsulent, som daginstitutionerne kan kontakte.

Daginstitutionerne i større kommuner benytter sig i højere grad af den pædagogiske konsulent end dagtilbud i mindre kommuner, hvilket kan skyldes, at nogle af de mindre kommuner ikke råder over en pædagogisk konsulent. En multivariat analyse viser således, at daginstitutionerne anvender de pædagogiske konsulenter mindre, desto mere ledelseserfaring lederen af daginstitutionen har.

Tabel 4-20. Daginstitutionsledere: I hvilken grad involveres konsulenter i forarbejdet med daginstitutionens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Kommunens pædagogiske konsulent (n = 794)	46%	18%	23%	13%	100%
Privat konsulentfirma (n = 779)	86%	2%	7%	4%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Denne tendens er endnu mere udtalt i forhold til dagplejeordningerne, hvor blot hver fjerde dagplejeordning angiver, at de i høj grad eller i nogen grad har involveret kommunens pædagogiske konsulent, mens to ud af tre dagplejere slet ikke har inddraget den pædagogiske konsulent i arbejdet (jf. Tabel 4-21). I den forbindelse kan det være en hypotese, at der i nogle af de kommuner, der har en eller flere pædagogiske konsulenter, findes to adskilte dagtilbudssystemer – et daginstitutionssystem og et dagplejesystem, og at der i forbindelse med udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner ikke er et optimalt samarbejde mellem disse to systemer.

Tabel 4-21. Dagplejeledere: I hvilken grad involveres konsulenter i forarbejdet med daginstitutionens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Kommunens pædagogiske konsulent (n = 137)	62%	11%	15%	12%	100%
Privat konsulentfirma (n = 146)	84%	3%	5%	8%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Undersøgelserne viser desuden, at hverken daginstitutioner eller dagplejere i nævneværdig grad har gjort brug af eksterne konsulenter i forbindelse med forarbejdet til de pædagogiske læreplaner, idet omtrent hver tiende daginstitution eller dagplejeordning i høj grad eller i nogen grad har involveret private konsulenter i arbejdet. Her viser den multivariate analyse, at det især er de større daginstitutioner – og oftere børnehaver og vuggestuer end aldersintegrerede daginstitutioner – der benytter sig af eksterne konsulenter.

4.2 Udarbejdelsen og godkendelsen af de pædagogiske læreplaner

Som det fremgår af det foregåede afsnit, har der i vid udstrækning været fokus på at involvere medarbejderne i forarbejdet til de pædagogiske læreplaner. Casestudierne tegner da også et billede af, at der har været tale om en dialektisk proces, hvor der løbende har været udarbejdet og drøftet udkast til de forskellige dele af den pædagogiske læreplan. Dette giver sig også udslag i den skriftlige udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner, hvor der også har været en høj grad af inddragelse af medarbejderne – særligt i daginstitutionerne, men også i vid udstrækning i dagplejeordningerne.

Som det fremgår af nedenstående tabel, har den skriftlige udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner i omtrent en tredjedel af daginstitutionerne udelukkende været en opgave for ledelsen (Tabel 4-22). Her viser den multivariate analyse, at ledelsesstrukturen spiller en rolle for opgavefordelingen. I de daginstitutioner, hvor ledelsen består af flere personer, er arbejdet oftest udelukkende blevet varetaget af ledelsen. Ligeledes har den skriftlige udarbejdelse også oftere været en ren ledelsesopgave i de større kommuner end i de mindre kommuner.

Tabel 4-22. Daginstitutionsledere: Hvorledes skal/er den skriftlige udarbejdelse af den pædagogiske læreplan foregå/foregået?

	Procent
Du står/har som leder stået for alt skrivearbejdet	19%
Du står/har sammen med den øvrige ledelse (souschef, afdelingsleder) stået for alt skrivearbejdet	15%
Du står/har som leder eller sammen med den øvrige ledelse stået for alt skrivearbejdet, men med skriftlige bidrag fra medarbejderne	26%
Skrivearbejdet har været uddelegeret/uddelegeres til medarbejderne med dig og evt. den øvrige ledelse som sparringspartner/kvalitetssikrer	25%
Du og evt. den øvrige ledelse har delt/deler skrivearbejdet mellem dig/jer og medarbejderne, hvor I har givet/giver sparring på hinandens produkter	15%
I alt	100%

(n = 829)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Når man ser på arbejdsfordelingen i de resterende 66 % af daginstitutionerne, viser undersøgelserne, at medarbejderne har leveret skriftlige bidrag i omtrent hver fjerde daginstitution, mens selve skrivearbejdet har været overdraget til medarbejderne i en anden fjerdedel af daginstitutionerne – og det særligt i de større daginstitutioner. Endelig er der en mindre del af dagdaginstitutionerne (15 %), hvor skrivearbejdet har været delt mellem ledelsen og medarbejderne med indbyrdes sparring.

I dagplejeordningerne har de forskellige personalegrupper ligeledes været involveret i selve skrivearbejdet i forbindelse med udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner (Tabel 4-23).

Dagplejerne har i høj grad eller i nogen grad været involveret i skrivearbejdet i omtrent to ud af tre af dagplejeordninger. Her viser den multivariate analyse, at dagplejelederne typisk har været mere involveret, desto flere dagplejere der er tilknyttet dagplejeordningen.

Tabel 4-23. Dagplejeledere: I hvilken grad involveres følgende personer og grupper af personer i skrivearbejdet i forbindelse med udarbejdelse af den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… ledelsen af dagplejen (leder / souschef)? (n = 193)	2%	1%	6%	91%	100%
... dagplejepædagogerne? (n = 180)	7%	8%	31%	54%	100%
… dagplejerne? (n = 190)	12%	19%	37%	31%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Casestudierne viser som nævnt tidligere, at dagplejerne primært har været inddraget i forhold til beskrivelsen og drøftelsen af hverdagshistorier og praksisfortællinger, mens udarbejdelsen af udkast til de forskellige dele af de pædagogiske læreplaner er foregået i et samarbejde mellem dagplejelederen og dagplejepædagogerne.

Der er således en markant forskel på inddragelsen af personalet i daginstitutionerne og personalet i dagplejeordningerne, idet personalet i daginstitutionerne oftest også har været involveret i udarbejdelsen af det konkrete indhold i de pædagogiske læreplaner, hvorimod dagplejerne primært har været involveret i de indledende beskrivelser og drøftelser af den eksisterende, pædagogiske praksis.

Som nævnt tidligere indebærer Lov om Pædagogiske Læreplaner, at forældrebestyrelserne skal godkende de pædagogiske læreplaner (jf. Bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner, §4 stk. 2). Af nedenstående tabel fremgår det, at hhv. 67% af bestyrelserne i daginstitutionerne og 61% af bestyrelserne i dagplejeordningen har aftalt, hvordan bestyrelsens godkendelse af de pædagogiske læreplaner skal foregå (Tabel 4-24).

Tabel 4-24. Bestyrelsesformænd: Er det aftalt i bestyrelsen, hvordan processen omkring bestyrelsens godkendelse af den pædagogiske læreplan skal ske?

	Daginstitution (n = 585)	Dagpleje (n = 108)
Ja	67%	61%
Nej	33%	39%
I alt	100%	100%

(n = 585)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser og blandt formænd for dagplejens bestyrelser

Når man ser nærmere på, hvilke procedurer bestyrelserne har valgt i forhold til godkendelsen af de pædagogiske læreplaner, viser undersøgelsen, at langt de fleste bestyrelser for både daginstitutioner og dagplejeordninger har valgt en mundtlig godkendelse af den pæ-

dagogiske læreplan på møder i forældrebestyrelsen (Tabel 4-25). Der er dog en markant større andel af dagplejeordningernes bestyrelser (32 %), der også udarbejder en skriftlig godkendelse, end det er tilfældet for daginstitutionernes bestyrelser (18 %).

Tabel 4-25. Bestyrelsesformænd: Skal godkendelsen ske…

	Daginstitution	Dagpleje
… mundtligt på møder i forældrebestyrelsen? (n = 362 og 60)	96%	97%
… i en skriftlig redegørelse fra bestyrelsen til institutionen? (n = 246 og 44)	18%	32%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser og blandt formænd for dagplejens bestyrelser
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 4-24 har svaret, at det er aftalt i bestyrelsen, hvordan processen omkring bestyrelsens godkendelse af den pædagogiske læreplan skal ske

4.3 Ejerskab til de pædagogiske læreplaner

Processen med at udarbejde de pædagogiske læreplaner har ifølge lederne i vid udstrækning bidraget til et ejerskab til de pædagogiske læreplaner blandt de aktører – medarbejdere og bestyrelser – der skal arbejde med de pædagogiske læreplaner.

Når man ser på daginstitutionerne, vurderer 99 % af lederne, at der i nogen grad eller i høj grad er skabt ejerskab til de pædagogiske læreplaner blandt pædagogerne i institutionen (Tabel 4-26). Imidlertid viser spørgeskemaundersøgelsen også, at der blandt pædagogmedhjælperne i mindre grad end blandt pædagogerne er skabt ejerskab til de pædagogiske læreplaner, selvom størstedelen af lederne oplever, at der også her i vid udstrækning er skabt ejerskab.

Tabel 4-26. Daginstitutioner: I hvilken grad vurderer du, at pædagoger og pædagogmedhjælpere oplever ejerskab til den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	**I alt**
Pædagogerne i institutionen (n = 641)	0%	1%	21%	78%	100%
Pædagogmedhjælperne i institutionen (n = 630)	1%	7%	43%	50%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor institutionen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1).

Imidlertid er der betydeligt mindre ejerskab til de pædagogiske læreplaner blandt henholdsvis forældrebestyrelsen og den øvrige forældregruppe. Som det fremgår af nedenstående tabel, giver 76% af lederne udtryk for, at der i nogen grad eller i høj grad er skabt ejerskab til de pædagogiske læreplaner, mens 21 % af lederne vurderer, at bestyrelsen i ringe grad har ejerskab til de pædagogiske læreplaner (Tabel 4-27). Ledernes vurdering af, hvorvidt der er skabt ejerskab blandt de forskellige målgrupper, afspejler således graden af involvering af de pågældende målgrupper.

Tabel 4-27. Daginstitutioner: I hvilken grad vurderer du, at forældrebestyrelse og øvrige forældre oplever ejerskab til den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Bestyrelsen i institutionen? (n = 630)	2%	21%	55%	21%	100%
Den øvrige forældregruppe i institutionen? (n = 582)	18%	55%	24%	4%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor institutionen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

Et tilsvarende billede tegner sig for dagplejeordninger, hvor der ligeledes er et aftagende ejerskab til de pædagogiske læreplaner, jo mindre aktørerne har været involveret i forarbejdet til de pædagogiske læreplaner. Nedenstående tabel viser, at størstedelen af dagplejelederne i høj grad eller i nogen grad vurderer, at dagplejepædagogerne har ejerskab til dagplejens pædagogiske læreplaner (Tabel 4-28). Det samme gør sig gældende i forhold til dagplejerne, om end i mindre grad end blandt dagplejepædagogerne. Her viser den multivariate analyse desuden, at dagplejepædagogerne i de større kommuner i højere grad end dagplejepædagogerne i de mindre kommuner har fået ejerskab til de pædagogiske læreplaner.

Den multivariate analyse viser, at dagplejernes ejerskab *aftager* med en *stigning* i antallet af dagplejepædagoger per dagplejer. Dette skal ses i sammenhæng med, at undersøgelsen også viser, at jo *flere* dagplejepædagoger der er i kommunen, desto *mindre* er dagplejerne involveret i forarbejdet til de pædagogiske læreplaner (jf. afsnit 4.1.1). Det er ikke overraskende, at dagplejerne har mindre ejerskab, når de er mindre involverede. Men det er tankevækkende, at der er mindre involvering og ejerskab fra dagplejernes side, når der er relativt flere dagplejepædagoger pr. dagplejer.

Tabel 4-28. Dagplejeledere: I hvilken grad vurderer du, at dagplejepædagoger og dagplejere oplever ejerskab til dagplejens pædagogiske læreplaner?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Dagplejepædagogerne? (n = 145)	2%	0%	25%	73%	100%
Dagplejerne? (n = 149)	1%	6%	58%	35%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

I lighed med daginstitutionerne er der også blandt forældrebestyrelsen i dagplejeordningerne et markant højere ejerskab til de pædagogiske læreplaner, end der er blandt den øvrige forældregruppe (Tabel 4-29). Således vurderer 65 % af lederne i høj grad eller i nogen grad, at forældrebestyrelsen har ejerskab til de pædagogiske læreplaner, mens kun 15 % af lederne blot i nogen grad vurderer, at den øvrige forældregruppe har ejerskab til de pædagogiske læreplaner.

Tabel 4-29. Dagplejeledere: I hvilken grad vurderer du, at forældrebestyrelsen og forældrene oplever ejerskab til den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Forældrebestyrelsen? (n = 140)	1%	34%	54%	11%	100%
Den øvrige forældregruppe? (n = 130)	32%	54%	15%	0%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

Formodningen om, at inddragelse i udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan leder til ejerskab, bliver bekræftet af en statistisk analyse af sammenhængen mellem dagtilbudsledernes vurdering af hver af de fire ovennævnte gruppers inddragelse og vurderingen af gruppernes ejerskab. Denne analyse viser, at 44% af bestyrelsesformændene i de dagplejeordninger, som slet ikke har involveret forældrebestyrelsen i arbejdet med de pædagogiske læreplaner, giver udtryk for, at de slet ikke har ejerskab til den pædagogiske læreplan. Derimod er der blot 25% af bestyrelsesformændene i de dagplejeordninger, der i nogen grad har været forældrebestyrelsen i arbejdet, der giver udtryk for, at de slet ikke har ejerskab til de pædagogiske læreplaner.

Casestudierne viser, at der er et begrænset ejerskab til de pædagogiske læreplaner blandt den øvrige forældregruppe i både daginstitutionerne og dagplejeordningerne. Det skal ses i lyset af, at flere ledere og bestyrelser i casestudierne giver udtryk for, at man reelt ikke har haft særligt fokus på formidlingen af de pædagogiske læreplaner til den øvrige forældregruppe, fordi man ikke har set forældrene som målgruppen for de pædagogiske læreplaner. I andre dagtilbud giver ledere og formænd dog udtryk for, at der givet vis på længere sigt kan skabes et øget ejerskab til de pædagogiske læreplaner, hvis de seks læreplanstemaer fx danner afsæt for dialogen mellem forældre og medarbejdere i forbindelse med forældresamtalerne.

4.4 Sammenfatning

Evalueringen viser, at forarbejdet til og udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner i daginstitutionerne i høj grad har været et internt anliggende mellem ledere og det pædagogiske personale. Dog viser evalueringen også, at pædagogmedhjælperne i ringere grad end lederne og pædagogerne har været inddraget i henholdsvis forarbejdet og udarbejdelsen. I dagplejeordningerne er der et tilsvarende billede af, at lederne og dagplejepædagogerne i højere grad end dagplejerne har været inddraget.

Forældrebestyrelserne har i nogen grad været involveret i de faglige drøftelser og i tilrettelæggelsen af forarbejdet og udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner, hvorimod dagtilbuddene i mindre omfang har inddraget den brede forældregruppe. Dette skal givetvis ses i lyset af, at forældrebestyrelserne har et formelt ansvar i forhold til godkendelsen af de pædagogiske læreplaner og derfor ofte vil være involveret tidligere i forløbet. Blandt flere ledere og formænd er der en opfattelse af, at de pædagogiske læreplaner i vid udstrækning er et udviklingsredskab til brug i samarbejdet mellem dagtilbudsledere og medarbejdere og formændene for forældrebestyrelserne. Børnene har primært været indirekte involveret gennem personalets afdækning af børnenes interesser.

Evalueringen viser ligeledes, at det i vid udstrækning er lykkedes at skabe ejerskab til de pædagogiske læreplaner blandt de pædagoger, pædagogmedhjælpere, dagplejepædagoger og dagplejere, som skal omsætte pædagogiske læreplaner til praksis i det daglige pædagogiske arbejde. Der er dog en højere grad af ejerskab blandt pædagogerne i daginstitutionerne og dagplejepædagogerne end blandt pædagogmedhjælperne og dagplejerne. Dette skyldes dels, at disse personalegrupper i højere grad end de øvrige personalegrupper har været aktivt involveret i forarbejdet til og udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner, dels at pædagoger i højere grad er vant til at reflektere over egen pædagogisk praksis.

Der er i en vis udstrækning skabt et ejerskab til de pædagogiske læreplaner blandt forældrebestyrelserne, mens den øvrige forældregruppe kun i begrænset omfang har fået ejerskab til de pædagogiske læreplaner.

5. Indholdet i de pædagogiske læreplaner

Som det er nævnt i det indledende afsnit, indeholder bekendtgørelsen en tydeliggørelse af, hvad en pædagogisk læreplan skal indeholde.

Det *første afsnit* i dette kapitel beskriver de læringsforståelser, som dagtilbuddene beskriver som en del af deres pædagogiske læreplan, mens det *andet afsnit* beskriver, hvordan de seks læreplanstemaer indgår i de pædagogiske læreplaner.

Det *tredje afsnit* indeholder en beskrivelse af, hvordan de pædagogiske læreplaner beskriver indsatsen over for børn med særlige behov, mens det *fjerde afsnit* indeholder en beskrivelse af, hvordan de pædagogiske læreplaner beskriver dokumentation. Endelig omhandler det *femte afsnit* dagtilbuddenes overvejelser om evaluering af de pædagogiske læreplaner.

5.1 Beskrivelse af læringsforståelse

Størstedelen af daginstitutionerne svarer, at de i deres pædagogiske læreplan tager afsæt i en bestemt forståelse af børns læring, dvs. hvordan børn lærer. Det samme gælder størstedelen af dagplejeordningerne, om end i mindre udstrækning end daginstitutionerne (Tabel 5-1).

Tabel 5-1. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: I hvilken grad ligger der en bestemt forståelse af børns læring til grund for indholdet i den skriftlige pædagogiske læreplan?

	Daginstitution (n = 638)	Dagpleje (n = 147)
Slet ikke	0%	3%
I ringe grad	3%	5%
I nogen grad	29%	35%
I høj grad	68%	56%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor institutionen/dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1).

Casestudierne viser, at dagtilbuddene generelt har haft behov for at indlede arbejdet med de pædagogiske læreplaner med at drøfte, hvor og hvornår der finder læring sted i dagtilbuddets hverdag. Der er ofte tale om et bredt læringsbegreb, hvor der lægges vægt på, at der ikke kan sættes lighedstegn mellem undervisning og læring. Drøftelserne af læringsforståelsen sker ofte med afsæt i forskellige former for praksisbeskrivelser, som efterfølgende drøftes på personalemøder. Der kan fx være tale om at beskrive det, der sker i garderoben, når barnet kommer om morgenen, at beskrive en spontan leg eller en voksenstyret aktivitet for derefter at reflektere over, hvilken læring og erfaringsdannelse der finder sted hos de invol-

verede børn. Denne tilgang til arbejdet kan betyde, at den nuværende praksis kan komme til at danne udgangspunkt for opstilling af mål for læring frem for omvendt.

I dagtilbuddene kommer læringsforståelsen også til udtryk i diskussioner om læringsstile, de mange intelligenser, leg og læring og drøftelse af, hvilke aktiviteter der er meningsfulde for børnene. Selvom mange dagtilbud har drøftet forskellige læringsforståelser i forbindelse med arbejdet med pædagogiske læreplaner, er det dog langt fra alle dagtilbud, der beskriver deres læringsforståelse eksplicit i læreplanen.

Casestudierne viser ligeledes, at det i nogle kommuner har været et krav, at det enkelte dagtilbuds pædagogiske læreplan indeholder overvejelser om læringsforståelsen, mens andre kommuner har vedtaget en fælles læringsforståelse for hele kommunens dagtilbudsområde. I nogle kommuner og dagtilbud er læringsforståelsen ikke beskrevet, men fremgår implicit af den pædagogiske læreplan, dvs. i kraft af de aktiviteter, der igangsættes.

Eksempel fra case: Formulering af læringsforståelse

1. Læring foregår hele dagen. Det handler om at gribe de hændelser, der sker, med udgangspunkt i det enkelte barn. Læring er at skabe anerkendelse og motivere barnet til at udforske verden.
2. Læring sker i de relationer, som barnet er en del af.
3. Læring handler ikke primært om at skabe resultater, men om satse på det, der giver mening.
4. Den voksne har et særligt ansvar for at muliggøre læring. Relationerne mellem pædagogerne og børnene er ligeværdige og samtidigt asymmetriske, fordi den voksne har et særligt ansvar for barnets læring.

I nogle dagtilbud var der i starten af arbejdet med pædagogiske læreplaner en modstand mod, at der skulle være fokus på læring i dagtilbuddet. Casestudierne viser, at denne modstand stort set er overvundet og erstattet af en grundlæggende positiv holdning til arbejdet med pædagogiske læreplaner.

5.2 Beskrivelse af de seks læreplanstemaer

Bekendtgørelsen indeholder krav om, hvilke temaer (jf. 2. afsnit) der som minimum skal indgå i de pædagogiske læreplaner. Samtidig understreges det, at læreplanen ikke behøver at blive struktureret efter de seks temaer, og at der kan beskrives flere end de seks temaer.

De seks temaer er følgende:

1) Barnets alsidige personlige udvikling (personlige kompetencer)
2) Sociale kompetencer
3) Sprog
4) Krop og bevægelse
5) Naturen og naturfænomener
6) Kulturelle udtryksformer og værdier

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at de seks temaer indgår i de pædagogiske læreplaner i langt de fleste dagtilbud. Således indgår de seks læreplanstemaer i høj grad eller i nogen grad i næsten alle af daginstitutionernes pædagogiske læreplaner (Tabel 5-2). De pædagogiske læreplaner indeholder især temaerne 'sociale kompetencer', 'personlige kompetencer' og 'sprog', og i lidt mindre omfang temaerne 'naturen og naturfænomener' og 'kulturelle udtryksformer og værdier'. Derudover har nogle daginstitutioner selv valgt yderligere temaer, som fx 'overgangen mellem daginstitution og skole', 'leg og kreativitet' og 'logisk og matematisk'.

Tabel 5-2. Daginstitutionsledere: I hvilken grad indgår følgende temaer i den skriftlige pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Barnets alsidige personlige udvikling (n = 637)	0%	0%	7%	92%	100%
Sociale kompetencer (n = 641)	0%	0%	5%	94%	100%
Sprog (n = 639)	1%	0%	8%	91%	100%
Krop og bevægelse (n = 643)	1%	1%	9%	89%	100%
Naturen og naturfænomener (n = 634)	1%	2%	12%	84%	100%
Kulturelle udtryksformer og værdier (n = 634)	1%	2%	14%	83%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor institutionen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1).

Den multivariate analyse viser, at lederens anciennitet har betydning for valget af temaer, idet daginstitutioner med ledere med høj anciennitet oftere har fokus på henholdsvis 'krop og bevægelse' og 'natur og naturfænomener'. Ligeledes har andelen af børn med særlige behov betydning for valget af temaer, idet temaerne 'barnets personlige udvikling' og 'kulturelle udtryksformer og værdier' i mindre grad indgår i de pædagogiske læreplaner i institutioner med en høj andel af børn med særlige behov. Dette rejser et spørgsmål om, hvorvidt man derved går glip af oplagte muligheder for at beskrive og fremme netop disse børns muligheder for udvikling og læring.

Også blandt dagplejeordningerne har man i høj grad forholdt sig til de seks læreplanstemaer i de pædagogiske læreplaner, idet de seks læreplanstemaer i høj grad eller i nogen grad indgår i næsten alle af de pædagogiske læreplaner (Tabel 5-3).

Tabel 5-3. Dagplejeledere: I hvilken grad indgår følgende temaer i den skriftlige pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Barnets alsidige personlige udvikling (n = 147)	0%	1%	5%	93%	100%
Sociale kompetencer (n = 148)	0%	1%	7%	93%	100%
Sprog (n = 147)	0%	0%	5%	95%	100%
Krop og bevægelse (n = 148)	0%	0%	6%	94%	100%
Naturen og naturfænomener (n = 146)	0%	2%	5%	92%	100%
Kulturelle udtryksformer og værdier (n = 146)	0%	1%	8%	92%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1).

Casestudierne viser et nuanceret billede af dagtilbuddenes tilgang til de seks læreplanstemaer, om end langt de fleste af dagtilbuddene også tager udgangspunkt i de seks læreplanstemaer. I flere af dagtilbuddene i casestudierne har man således ikke beskrevet de seks temaer med tilhørende mål, aktiviteter og metoder, men har derimod blot beskrevet sin nuværende praksis inden for de seks temaer. Således har første skridt i arbejdet flere steder været, at man har startet med at "tage et aftryk" af sin pædagogiske praksis inden for de seks læreplanstemaer – og at dette har udgjort den første udgave af den pædagogiske læreplan.

Der er ligeledes dagtilbud, hvor lederen, medarbejderne og/eller bestyrelsen selv har prioriteret at arbejde med udvalgte læreplanstemaer i en afgrænset periode, eller hvor der fra kommunalt plan er prioriteret enkelte læreplanstemaer for en afgrænset periode. Dette bliver typisk begrundet ud fra dels en ressourcemæssig betragtning om ikke at belaste dagtilbuddene unødvendigt, dels et ønske om at sætte fokus i forhold til implementeringen, som derved bliver mere målrettet med udvalgte temaer.

I bekendtgørelsen om pædagogiske læreplaner hedder det, at den pædagogiske læreplan skal indeholde mål og eventuelle delmål for, hvilke kompetencer og erfaringer den pædagogiske læringsproces skal give børn mulighed for at tilegne sig. Som nævnt ovenfor synes dagtilbuddene i vid udstrækning at have taget de seks læreplanstemaer til sig i deres arbejde med pædagogiske læreplaner, men spørgeskemaundersøgelserne viser dog også, at dagtilbuddene ikke i samme grad har opstillet mål for læreplanstemaerne. Som det fremgår af nedenstående tabel, har henholdsvis mellem 64% og 72% af daginstitutionerne i høj grad opstillet konkrete mål, forstået som kompetencer, egenskaber m.v., som børnene gerne skulle opnå gennem det pædagogiske arbejde. Kun få af daginstitutionerne har slet ikke eller kun i ringe grad opstillet mål i forhold til de seks læreplanstemaer (Tabel 5-4).

Tabel 5-4. Daginstitutionsledere: I hvilken grad er der opstillet mål for institutionens arbejde med læreplanstemaer (mål forstået som kompetencer, egenskaber mv., som børnene gerne skulle opnå)? Er der opstillet mål for…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… barnets alsidige personlige udvikling? (n = 639)	2%	4%	24%	69%	100%
… sociale kompetencer? (n = 638)	2%	4%	22%	72%	100%
… sprog? (n = 634)	2%	4%	24%	70%	100%
… krop og bevægelse? (n = 635)	3%	4%	24%	69%	100%
… naturen og naturfænomener? (n = 629)	3%	5%	27%	65%	100%
… kulturelle udtryksformer og værdier? (n = 633)	3%	5%	28%	64%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor institutionen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

Blandt dagplejeordningerne er der forholdsvis flere, der angiver, at de ikke eller kun i ringe grad har opstillet mål for dagplejens arbejde med læreplanstemaerne, hvilket gør sig gældende for omtrent 15% af dagplejeordningerne (Tabel 5-5).

Tabel 5-5: I hvilken grad er der opstillet mål for dagplejens arbejde med læreplanstemaer (mål forstået som kompetencer, egenskaber mv., som børnene gerne skulle opnå)? Er der opstillet mål for…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… barnets alsidige personlige udvikling? (n = 145)	5%	10%	21%	64%	100%
… sociale kompetencer? (n = 145)	4%	10%	21%	65%	100%
… sprog? (n = 147)	4%	10%	22%	65%	100%
… krop og bevægelse? (n = 147)	4%	10%	22%	64%	100%
… naturen og naturfænomener? (n = 146)	5%	11%	20%	64%	100%
… kulturelle udtryksformer og værdier? (n = 145)	5%	10%	22%	63%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

Samlet set tegner spørgeskemaundersøgelserne således et billede af, at stort set alle dagtilbud har forholdt sig til de seks læreplanstemaer, og at et flertal enten i høj grad eller i nogen grad har opstillet mål for deres arbejde med læreplanstemaer. Et mindretal – og det gælder især dagplejeordningerne – har ikke opstillet mål. Manglen på mål i de pædagogiske læreplaner gør det svært for dagtilbuddene at arbejde målrettet med dokumentation og for

bestyrelserne at sætte fokus i evalueringen af, hvorvidt det pædagogiske arbejde fører frem til det forventede resultat.

Den pædagogiske læreplan skal ifølge bekendtgørelsen ligeledes indeholde en beskrivelse af, hvordan dagtilbuddet mere konkret vil arbejde med de anførte indholdstemaer, og hvordan det leder frem til målene. Her viser spørgeskemaundersøgelserne, at dagtilbuddene generelt i højere grad har beskrevet konkrete metoder og aktiviteter end mål i forhold til de seks læreplanstemaer. Der er således meget, der peger i retning af, at dagtilbuddene er mere aktivitetsorienterede end målorienterede. Måske fordi det er svært eller uvant at opstille konkrete mål for arbejdet, eller måske fordi en egentlig didaktisk tænkning ikke har vundet indpas i den danske dagtilbudstradition.

Blandt daginstitutionerne har cirka syv ud af ti daginstitutioner i høj grad beskrevet konkrete metoder og aktiviteter inden for de forskellige læreplanstemaer, mens de resterende daginstitutioner i nogen grad har beskrevet konkrete metoder og aktiviteter (Tabel 5-6).

Tabel 5-6. Daginstitutionsledere: I hvilken grad indeholder den skriftlige pædagogiske læreplan en beskrivelse af metoder og aktiviteter for at opnå målene ift…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… barnets alsidige personlige udvikling? (n = 639)	2%	2%	25%	71%	100%
… sociale kompetencer? (n = 640)	2%	1%	23%	74%	100%
… sprog? (n = 636)	2%	2%	23%	72%	100%
… krop og bevægelse? (n = 636)	3%	2%	23%	72%	100%
… naturen og naturfænomener? (n = 630)	3%	3%	26%	68%	100%
… kulturelle udtryksformer og værdier? (n = 627)	3%	3%	27%	67%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor institutionen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

Blandt dagplejeordningerne er der i mindre udstrækning end blandt daginstitutionerne beskrevet konkrete metoder og aktiviteter i forhold til at opnå målene inden for de seks læreplanstemaer. Således indeholder cirka to tredjedele af dagplejeordningernes pædagogiske læreplaner i høj grad beskrivelser af metoder og aktiviteter, som skal understøtte læringen i dagplejen, mens de resterende dagplejeordninger kun i nogen grad har beskrevet konkrete metoder og aktiviteter i de pædagogiske læreplaner (Tabel 5-7).

Tabel 5-7. Dagplejeledere: I hvilken grad indeholder den skriftlige pædagogiske læreplan en beskrivelse af metoder og aktiviteter for at opnå målene i forhold til …

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… barnets alsidige personlige udvikling? (n = 147)	1%	5%	31%	63%	100%
… sociale kompetencer? (n = 147)	1%	5%	30%	64%	100%
… sprog? (n = 149)	1%	4%	30%	64%	100%
… krop og bevægelse? (n = 149)	1%	4%	29%	66%	100%
… naturen og naturfænomener? (n = 148)	1%	5%	30%	64%	100%
… kulturelle udtryksformer og værdier? (n = 146)	1%	5%	29%	64%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

Set i et overordnet lys kan kommunernes og dagtilbuddenes stærke fokusering på de seks læreplanstemaer risikere at skubbe det overordnede formål med dagtilbuddene[7] i baggrunden, med mindre der sikres en sammenhæng mellem de overordnede formål og dagtilbuddenes fokus på de seks læreplanstemaer. Således er det vigtigt fortsat at have fokus på, at det overordnede formål med dagtilbuddene er, at dagtilbuddene i samarbejde med forældrene skal give børn omsorg og støtte det enkelte barns tilegnelse og udvikling af sociale og almene færdigheder med henblik på at styrke det enkelte barns alsidige udvikling og selvværd og at bidrage til, at børn får en god og tryg opvækst. Endvidere skal dagtilbuddene give muligheder for oplevelser og aktiviteter, der bidrager til at stimulere barnets fantasi, kreativitet og sproglige udvikling, samt give barnet rum til at lege og lære og til fysisk udfoldelse, samvær og mulighed for udforskning af omgivelserne. Dagtilbuddene skal også give børn mulighed for medbestemmelse og medansvar og som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed og evner til at indgå i forpligtende fællesskaber, og dagtilbuddene skal medvirke til at give børn forståelse for kulturelle værdier og for samspillet med naturen. Endelig skal dagtilbuddene medvirke til og understøtte børns demokratiforståelse og integration i og samhørighed med det danske samfund.

5.3 Beskrivelse af indsatsen over for børn med særlige behov

Et centralt fokus i forbindelse med vedtagelsen af lov om pædagogiske læreplaner har været at styrke den pædagogiske indsats over for børn med særlige behov. Bekendtgørelsen stiller da også krav om, at de pædagogiske læreplaner skal indeholde overvejelser om læringsmål, metoder og aktiviteter i forhold til børn med særlige behov. Ligeledes skal de pædagogiske læreplaner tage hensyn til børnegruppens sammensætning, herunder henholdsvis børn under 2 år og børn i alderen 3 år til 5/6 år.

Af nedenstående tabel fremgår det, at børn i alderen 3-5 år i høj grad eller i nogen grad indgår i stort set alle daginstitutioners pædagogiske læreplaner, mens børn i alderen 0-2 år i

[7] Lov om social Service § 21

høj grad eller i nogen grad indgår i 93% af institutionernes pædagogiske læreplaner for daginstitutionerne (Tabel 5-8). Med andre ord er kravet om, at de pædagogiske læreplaner skal tage højde for børnegruppens sammensætning rent aldersmæssigt, opfyldt.

Tabel 5-8. Daginstitutionsledere: I hvilken grad indgår følgende aldersgrupper i den skriftlige pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Børn i alderen 0-2 år? (n = 302)	4%	3%	12%	81%	100%
Børn i alderen 3-5 år? (n = 583)	1%	1%	6%	92%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor institutionen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1). I forhold til de aldersafgrænsede målgrupper indgår endvidere kun besvarelser fra dagtilbud, hvor der jf. Tabel 8-69 og Tabel 8-70 er børn på den relevante alder.

Når man derefter ser på, om de pædagogiske læreplaner også tager højde for børn med særlige behov, viser spørgeskemaundersøgelsen, at 80% af daginstitutionerne i høj grad eller i nogen grad tager højde for børn med særlige behov i deres pædagogiske læreplaner (Tabel 5-9). Her viser den multivariate analyse, at børn med særlige behov oftere indgår i børnehavernes pædagogiske læreplaner end i andre daginstitutioners læreplaner, og at denne målgruppe ligeledes naturligt nok oftere indgår i de pædagogiske læreplaner i de daginstitutioner, der har mange børn med særlige behov end blandt daginstitutioner med få børn med særlige behov. Her er det dog vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om dagtilbuddenes egne definitioner på børn med særlige behov, og at casestudierne viser, at der er forskellige opfattelser af, hvad man forstår ved 'børn med særlige behov'.

Tabel 5-9. Daginstitutionsledere: I hvilken grad indgår børn med særlige behov i den skriftlige pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Børn med særlige behov (socialt udsatte børn)? (n = 630)	7%	13%	34%	46%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor institutionen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1). I forhold til de aldersafgrænsede målgrupper indgår endvidere kun besvarelser fra dagtilbud, hvor der jf. Tabel 8-69 og Tabel 8-70 er børn på den relevante alder.

For dagplejeordningerne ser situationen lidt anderledes ud. Her er det ikke overraskende børn i alderen 0-2 år, der oftest indgår som målgruppe i den pædagogiske læreplan (100%), herefter følger børn med særlige behov (78%), mens blot 65% af dagplejelederne vurderer, at børn i alderen 3-5 år i høj eller i nogen grad indgår i den skriftlige pædagogiske læreplan (Tabel 5-10). Denne fordeling afspejler sandsynligvis, at dagplejeordningerne oftest har børn fra 0 til og med 3 år.

Tabel 5-10. Dagplejeledere: I hvilken grad indgår følgende aldersgrupper i den skriftlige pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Børn i alderen 0-2 år? (n = 141)	0%	0%	7%	93%	100%
Børn i alderen 3-5 år? (n = 23)	26%	9%	26%	39%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1). I forhold til de aldersafgrænsede målgrupper indgår endvidere kun besvarelser fra dagtilbud, hvor der jf. Tabel 8-88 og Tabel 8-89 er børn på den relevante alder.

Når man ser på dagplejeordningerne, tager 78% af dagplejeordningerne i høj grad eller i nogen grad højde for børn med særlige behov i deres pædagogiske læreplaner.

Tabel 5-11. Dagplejeledere: I hvilken grad indgår børn med særlige behov i den skriftlige pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Børn med særlige behov (socialt udsatte børn)? (n = 146)	7%	15%	29%	49%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1). I forhold til de aldersafgrænsede målgrupper indgår endvidere kun besvarelser fra dagtilbud, hvor der jf. Tabel 8-88 og Tabel 8-89 er børn på den relevante alder.

Når man ser på, hvorvidt der er opstillet mål for dagtilbuddenes arbejde med de forskellige målgrupper, viser undersøgelsen, at markant færre daginstitutioner har opstillet mål for den pædagogiske læreproces i forhold til børn med særlige behov, set i forhold til mål opstillet for forskellige aldersgrupper. Således har en fjerdedel af daginstitutionerne slet ikke eller kun i ringe grad opstillet mål i forhold til børn med særlige behov, mens det samme kun gælder for nogle få procent, hvad angår mål for de 3-5-årige (Tabel 5-12). Her viser den multivariate analyse dog, at dagtilbud med mange børn med særlige behov også i højere grad har opstillet mål for indsatsen over for disse børn, ligesom de også i højere grad har generelt fokus på denne gruppe børn i deres pædagogiske læreplan. Således har en tredjedel af daginstitutionerne uden børn med særlige behov opstillet mål for institutionens arbejde med denne målgruppe. Det tilsvarende tal for institutioner, hvor mere end 10% af børnegruppen har særlige behov, er 60%.

Tabel 5-12. Daginstitutionsledere: I hvilken grad er der opstillet mål for institutionens arbejde med følgende målgrupper (mål forstået som kompetencer, egenskaber mv., som børnene gerne skulle opnå)? Er der opstillet mål for…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Børn med særlige behov (socialt udsatte børn)? (n = 624)	9%	17%	37%	37%	100%
Børn i alderen 0-2 år? (n = 298)	5%	7%	20%	69%	100%
Børn i alderen 3-5 år? (n = 576)	1%	4%	19%	76%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1). I forhold til de aldersafgrænsede målgrupper indgår endvidere kun besvarelser fra dagtilbud, hvor der jf. Tabel 8-69 og Tabel 8-70 er børn på den relevante alder.

At der i højere grad opstilles mål for den samlede børnegruppe end specifikt i forhold til børn med særlige behov, gør sig også gældende blandt dagplejeordningerne, hvor hhv. 33% i høj grad og 39% i nogen grad har opstillet mål for børn med særlige behov.

Tabel 5-13. Dagplejeledere: I hvilken grad er der opstillet mål for dagplejens arbejde med følgende målgrupper (mål forstået som kompetencer, egenskaber mv., som børnene gerne skulle opnå)? Er der opstillet mål for…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Børn med særlige behov (socialt udsatte børn)? (n = 148)	14%	15%	39%	33%	100%
Børn i alderen 0-2 år? (n = 140)	4%	4%	21%	71%	100%
Børn i alderen 3-5 år? (n = 23)	30%	17%	26%	26%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1). I forhold til de aldersafgrænsede målgrupper indgår endvidere kun besvarelser fra dagtilbud, hvor der jf. Tabel 8-69 og Tabel 8-70 er børn på den relevante alder.

Også *casestudierne* tegner et billede af, at de pædagogiske læreplaner i højere grad beskriver den pædagogiske læreproces i forhold til den samlede børnegruppe, end i forhold til børn med særlige behov.

Således viser casestudierne, at der blandt dagtilbuddene generelt er bevidsthed om, at de pædagogiske læreplaner skal beskrive, hvordan dagtilbuddet understøtter læring blandt børn med særlige behov, men der er nogle forskelle på, hvordan dagtilbuddene har valgt at forholde sig til denne målgruppe. I nogle dagtilbud har man således valgt at udarbejde et særskilt afsnit om den pædagogiske læreproces i forhold til børn med særlige behov, mens andre dagtilbud har valgt at integrere beskrivelsen af indsatsen over for børn med særlige behov i de enkelte læreplanstemaer, og atter andre dagtilbud har valgt ikke at beskrive en særskilt indsats over for børn med særlige behov. Casestudierne viser ligeledes, at man

mange steder har udformet den pædagogiske læreplan for alle børnene og derefter har tilføjet et afsnit om børn med særlige behov.

I de dagtilbud, hvor man enten har valgt at forholde sig til indsatsen over for børn med særlige behov under det enkelte læreplanstema, eller har valgt ikke at forholde sig særskilt til børn med særlige behov, er der særligt to argumenter, som bringes i spil. I den ene argumentationsform henvises til, at den pædagogiske læreplan er baseret på, at personalet skal tage udgangspunkt i det enkelte barns behov, og at der dermed også er taget højde for børn med særlige behov. I den anden argumentationsform henvises til, at dagtilbuddet – eller kommunen – generelt har fokus på rummelighed og inklusion, og at dette også er grundlæggende værdier i de pædagogiske læreplaner, og at det vil være i modstrid med disse grundlæggende værdier at udskille børn med særlige behov i målsætningerne for den pædagogiske læreproces. I forlængelse heraf påpeger nogle ledere i casestudiet, at der bliver udsendt modstridende signaler fra ministerium og kommuner, fordi der på den ene side forventes, at dagtilbuddene kan rumme og inkludere flere børn end tidligere uden at stigmatisere børnene, og på den anden side stilles krav om, at dagtilbuddene skal udforme klare mål, metoder og aktiviteter for den samme børnegruppe.

Samtidig viser casestudierne, at der i nogle kommuner var en ændring i sprogbrugen, når lederne talte om børn med særlige behov. Her brugte de ikke længere begrebet læring, men talte i stedet om støtte til barnet. Læringsbegrebet synes således ikke altid at give mening for dem i forhold til børn med særlige behov. Det er spørgsmålet, hvorvidt dette er hensigtsmæssigt i lyset af, at der netop er tale om børn, som kan forventes at få problemer med læring senere hen, herunder i skolen. En nedtoning af læringsaspektet kan derfor virke problematisk i forhold til netop denne gruppe børn, som risikerer ikke at få de samme betingelser som de øvrige børn, selvom børn med særlige behov selvsagt har brug for samme kompetencer som andre børn.

5.4 Beskrivelse af dokumentationsformer

Begrebet dokumentation bruges ikke entydigt inden for den pædagogiske verden. Dokumentation i traditionel forstand betyder bevisførelse og fremskaffelse og udnyttelse af bevismidler. Det vil sige en indsamling, klassifikation, opsøgning og distribution af information.

Casestudierne viser, at der i kommunerne og dagtilbuddene er en bred forståelse af begrebet dokumentation, hvilket der må tages højde for, når besvarelserne af spørgeskemaerne skal tolkes. Således kan dokumentation i denne forståelse være:

- en pædagogisk aktivitet i sig selv til at opnå indsigt, forståelse og som et led i kommunikation med børn, forældre, kolleger, forvaltning og politikere
- et middel i form af data til brug for intern og ekstern evaluering
- et begreb for alle de aktiviteter, hvor der indsamles data om den pædagogiske praksis og børnenes oplevelse heraf, og som kan belyse, om den pædagogiske læreproces leder frem mod de pædagogiske mål

Som det fremgår af nedenstående tabeller, viser spørgeskemaundersøgelserne her, at størstedelen af dagtilbuddenes læreplaner indeholder en beskrivelse af, hvordan man vil dokumentere det pædagogiske arbejde (Tabel 5-14), om end mest udtalt blandt daginstitutionerne. Her viser undersøgelserne også, at der blandt daginstitutionerne i de større kommuner i

højere grad er udarbejdet en beskrivelse af dokumentationsformerne end blandt daginstitutionerne i de mindre kommuner.

Tabel 5-14. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: Indeholder den skriftlige pædagogiske læreplan beskrivelser af, hvordan det pædagogiske arbejde skal dokumenteres i forhold til målene?

	Daginstitutionsledere (n = 634)	Dagplejeledere (n = 149)
Ja	82%	75%
Nej	18%	25%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor institutionen/dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

Der er en større andel af daginstitutionerne end dagplejeordningerne, der har beskrevet, hvordan der skal arbejdes med dokumentation. Forskellen skal sandsynligvis ses i lyset af, at der blandt daginstitutionerne er en større tradition for at dokumentere og evaluere på egen praksis, end det er tilfældet blandt dagplejerne. I *casestudierne* er der da også nogle dagplejeledere, der påpeger, at det er vanskeligere at få dokumentation integreret i den daglige praksis i det enkelte dagplejehjem end i daginstitutionerne.

Casestudierne viser her, at selvom det ikke er alle dagtilbud, der i de pædagogiske læreplaner har beskrevet, hvordan det pædagogiske arbejde skal dokumenteres i forhold til de opstillede målsætninger, har dokumentation indgået i mange af dagtilbuddenes drøftelser i forbindelse med udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner. Her har de centrale spørgsmål handlet om, hvorvidt dokumentationen er rettet mod forældre, bestyrelse og forvaltning som en kontrol af den pædagogiske praksis, eller om dokumentationen skal rettes mod dagtilbuddenes egne ledere og medarbejdere som et udviklingsredskab i forhold til den pædagogiske praksis. Ligeledes har mange dagtilbud drøftet, hvordan man arbejder målrettet med dokumentation, således at dokumentationen tidsmæssigt ikke tager overhånd i forhold til den pædagogiske praksis. Nogle ledere og formænd giver ligeledes udtryk for, at dokumentationen af den pædagogiske praksis har fyldt mere i de seneste år end tidligere, samtidig med at der dog også flere steder er udviklet en skærpet – og mere reflekteret – praksis i forhold til dokumentation.

Når man ser på, hvilke dokumentationsformer dagtilbuddene har valgt at benytte sig af, viser undersøgelserne et forholdsvist ensartet mønstre på tværs af daginstitutioner og dagplejeordninger (Tabel 5-15). Således er fotodokumentation den dokumentationsform, som flest daginstitutioner og dagplejeordninger har beskrevet, at de vil benytte i forhold til dokumentation af det pædagogiske arbejde. Forskellige skriftlige metoder (fx registrerings- og observationsskemaer) og børnenes egne produktioner indgår også i størstedelen af dagtilbuddenes valg af dokumentationsformer.

Den multivariate analyse viser, at daginstitutionens størrelse har betydning for valget af dokumentationsform. Således anvender de større institutioner i højere grad barnets egne produktioner og spor, skriftlige dokumentationsformer og interview med børn end de mindre

institutioner. Ligeledes viser den multivariate analyse, at interview med børn og børnenes egne produktioner og spor er mere anvendte dokumentationsformer i de aldersintegrerede institutioner, mens forskellige skriftlige former for dokumentation er mere anvendte i aldersintegrerede institutioner end i vuggestuer.

Tabel 5-15. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: Skal det pædagogiske arbejde dokumenteres i forhold til målene gennem...

	Daginstitutioner	Dagpleje
… børnenes egne produkter og spor (fx tegninger, maleri, sang, musik mv.)? (n = 478 og 94)	94%	80%
… foto af bestemte aktiviteter eller situationer i hverdagen? (n = 496 og 100)	98%	88%
… video- og/eller lydoptagelser? (n = 403 og 82)	37%	45%
… skriftlige metoder som fx registreringsskemaer, observationsskemaer, dag-/logbøger, barnets bog/portefølje? (n = 473 og 99)	89%	87%
… interview med børn? (n = 411 og 77)	38%	9%
… andre metoder? (n = 235 og 62)	51%	48%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, der jf. Tabel 5-14 har angivet, at den pædagogiske læreplan indeholder beskrivelser af, hvordan det pædagogiske arbejde skal dokumenteres i forhold til målene, der samtidig har angivet, at institutionen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

Flere daginstitutioner end dagplejeordninger har valgt at benytte interview med børn, mens flere dagplejeordninger end daginstitutioner har valgt at benytte sig af lyd- og videooptagelser som dokumentationsformer. Denne forskel mellem dagplejeordningerne og daginstitutionerne skal formodentligt ses i lyset af, at der er tale om forskellige aldersgrupper, ligesom der måske også er forskellige traditioner for dokumentation i dagplejeordningerne og daginstitutionerne.

Den multivariate analyse viser desuden, at valget af dokumentationsform også afhænger af antallet af børn, idet dagplejeordninger med mange børn oftere anvender interview med børn, mens dagplejeordninger med relativt få børn oftere anvender børnenes egne produktioner, spor, foto af udvalgte situationer og aktiviteter.

5.5 Beskrivelse af procedurer for evaluering

Som led i arbejdet med pædagogiske læreplaner skal der hvert år gennemføres en evaluering af dagtilbuddenes pædagogiske læreplan. I bekendtgørelsen fremgår det, at den pædagogiske læreplan skal evalueres årligt af dagtilbuddets forældrebestyrelse med henblik på eventuel revision. Udover disse overordnede krav er det op til kommunerne og de enkelte dagtilbud at afgøre, hvordan evalueringen skal gennemføres.

Begrebet evaluering bruges traditionelt om en systematisk vurdering af, om der er sammenhæng mellem metoder og aktiviteter set i forhold til opstillede mål, og hvorvidt metoderne og aktiviteterne bidrager til at indfri de opstillede mål. Også her viser casestudierne dog, at

der er flere forskellige forståelser i spil blandt de forskellige respondenter, og spørgeskemaundersøgelserne skal derfor tolkes med dette in mente.

Når man ser på, hvorvidt dagtilbuddene har beskrevet, hvordan den samlede pædagogiske læreplan skal evalueres, viser spørgeskemaundersøgelserne, at dette tema indgår i omkring to tredjedele af de pædagogiske læreplaner i både daginstitutioner og dagplejeordninger.

Tabel 5-16. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: Indeholder den skriftlige pædagogiske læreplan beskrivelser af, hvordan den samlede pædagogiske læreplan skal evalueres?

	Daginstitutioner (n = 644)	Dagpleje (n = 147)
Ja	66%	60%
Nej	34%	40%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, hvor institutionen/dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

I *casestudierne* er der nogle dagtilbud, som endnu ikke har beskrevet, hvordan den pædagogiske læreplan skal evalueres af forældrebestyrelsen. Netop evalueringen af de pædagogiske læreplaner bliver i forlængelse heraf fremhævet som en af de væsentligste udfordringer for både dagtilbuddenes ledere og medarbejdere og for dagtilbuddenes bestyrelser. Således oplever nogle ledere og formænd, at de er blevet pålagt en ny opgave, uden at det er klart formidlet, hvori opgaven består, og uden at der har fulgt en faglig opkvalificering med. Derfor giver nogle af lederne og formændene udtryk for, at de kun har begrænsede forudsætninger for at indfri opgaven. Dagtilbuddene har derfor afventet, at forvaltningen udarbejdede overordnede retningslinjer og/eller konkrete værktøjer, som kan hjælpe på vej i forhold til evalueringen.

Når man ser på, hvordan dagtilbuddene har planer om, at evalueringen skal gennemføres, viser spørgeskemaundersøgelsen, at evalueringerne i langt de fleste tilfælde er tænkt som en intern proces i det enkelte dagtilbud. Således viser nedenstående tabel, at næsten alle daginstitutioner og tre fjerdedele af dagplejeordningerne har beskrevet, at evalueringen skal gennemføres mundtlig på personalemøder (Tabel 5-17). Næsten alle daginstitutioner og fire femtedele af dagplejeordningerne har beskrevet, at evalueringen skal gennemføres mundtligt på møder i forældrebestyrelsen. Derudover er der cirka tre fjerdedele af daginstitutionerne og dagplejeordningerne, der vil gennemføre evalueringen i form af en skriftlig redegørelse til forvaltning, bestyrelse eller andre.

Tabel 5-17. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: Skal evalueringen gennemføres…

	Daginstitutioner	Dagpleje
… mundtligt på personalemøder på institutionen? (n = 399 og 71)	97%	76%
… mundtligt i dialog med andre institutioner i kommunen? (n = 347)	24%	….
… mundtligt på møder i forældrebestyrelsen? (n = 398 og 73)	94%	82%
… mundtligt i et møde med den kommunale forvaltning? (n = 334 og 62)	36%	34%
… i en skriftlig redegørelse fra institutionen/dagplejen til kommunen, bestyrelsen og andre? (n = 382 og 70)	75%	79%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 5-16 har angivet, at den skriftlige pædagogiske læreplan indeholder beskrivelser af, hvordan den samlede pædagogiske læreplan skal evalueres, der samtidig har angivet, at institutionen/dagplejen har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)
Dagplejelederne er ikke spurgt, om der foregår en mundtlig dialog med andre institutioner i kommunen.

*Casestudier*ne viser, at mange af dagtilbuddene ikke med samme intensitet har diskuteret evaluering som led i udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner som indholdet mere generelt, og at mange af dagtilbuddene derfor blot bygger videre på den eksisterende praksis i forhold til evaluering, som ofte har form af faglige dialoger på personalemøder og bestyrelsesmøder. Dog er der eksempler på dagtilbud, hvor man gerne vil ændre praksis i retning af mere løbende evaluering af pædagogikken, således at de pædagogiske læreplaner og evalueringen kan bruges som en form for kvalitetsstyring.

5.6 Sammenfatning

Størstedelen af dagtilbuddene tager i deres pædagogiske læreplan afsæt i en bestemt læringsforståelse, og de seks temaer indgår i de pædagogiske læreplaner i langt de fleste dagtilbud. Flere dagtilbud har ikke udfoldet de enkelte temaer med mål, aktiviteter og metoder i den pædagogiske læreplan, men har blot beskrevet deres nuværende praksis inden for de seks temaer.

Mens dagtilbuddene i vid udstrækning synes at have taget de seks læreplanstemaer til sig i deres arbejde med pædagogiske læreplaner, viser undersøgelserne, at dagtilbuddene i mindre udstrækning har opstillet mål for læreplanstemaerne. Samlet set tegner undersøgelserne således et billede af, at stort set alle dagtilbud har forholdt sig til de seks læreplanstemaer i deres pædagogiske læreplaner, mens det er to ud af tre dagtilbud, der i høj grad har opstillet konkrete mål og delmål for, hvilke kompetencer den pædagogiske læreproces skal give børnene mulighed for at tilegne sig. Dette skal ses i lyset af, at der i bekendtgørelsen om pædagogiske læreplaner netop er krav om, at der skal opstilles mål og eventuelle delmål.

Cirka tre ud af fire dagtilbud tager i høj grad eller i nogen grad højde for børn med særlige behov i deres pædagogiske læreplaner. De dagtilbud, der har mange børn med særlige behov, har også i høj grad opstillet mål for indsatsen over for disse børn.

Størstedelen af dagtilbuddenes læreplaner indeholder en beskrivelse af, hvordan man vil dokumentere det pædagogiske arbejde. Selvom det ikke er alle dagtilbud, der i de pædago-

giske læreplaner har beskrevet, hvordan det pædagogiske arbejde skal dokumenteres i forhold til de opstillede målsætninger, har dokumentation indgået i mange af dagtilbuddenes drøftelser i forbindelse med udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner.

Med hensyn til evalueringen af det enkelte dagtilbuds pædagogiske læreplan viser undersøgelserne, at dette tema indgår i to tredjedele af de pædagogiske læreplaner i både daginstitutioner og dagplejeordninger. Dog peger casestudierne på, at der er behov for hjælp til dagtilbuddene til opstilling af konkrete mål og til evaluering af, om disse mål opnås.

6. Betydningen af arbejdet med pædagogiske læreplaner

I dette kapitel beskrives, hvilken betydning arbejdet med pædagogiske læreplaner har for det pædagogiske arbejde. Der er således fokus på de forskellige aktørers oplevelse og vurdering af, hvilken betydning arbejdet med pædagogiske læreplaner har i forhold til det pædagogiske arbejde.

Det skal understreges, at der i denne fase af evalueringen ikke været egentlige casestudier i daginstitutioner og dagplejen, og at der derfor ikke har været fokus på det konkrete pædagogiske arbejde i samspillet mellem pædagogiske medarbejdere og børn. Dette vil der være fokus på i næste fase af evalueringen, som vil blive formidlet i den afsluttende rapport i november 2007.

Det *første afsnit* belyser de pædagogiske læreplaners betydning for det pædagogiske arbejde, mens det *andet afsnit* belyser de pædagogiske læreplaners betydning for børnene og deres hverdag. Det *tredje afsnit* belyser de pædagogiske læreplaners betydning for de udsatte børn, og endelig belyser det *fjerde afsnit* de pædagogiske læreplaners betydning som kommunalt styringsredskab.

6.1 De pædagogiske læreplaners betydning for det pædagogiske arbejde

En af de væsentligste intentioner bag loven om pædagogiske læreplaner er, at de pædagogiske læreplaner skal fungere som et redskab for dagtilbuddenes personale, idet de pædagogiske læreplaner skal indeholde beskrivelser af mål, metoder og aktiviteter for det pædagogiske arbejde. Endvidere er det intentionen med de pædagogiske læreplaner, at der kan ske en dokumentation af det pædagogiske arbejde internt i det enkelte dagtilbud samt over for forældre, politikere og forvaltning. Det skal således fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet dokumenterer og følger op på, om den pædagogiske læringsproces leder frem imod de opstillede mål.

I forbindelse med de pædagogiske læreplaners betydning for den pædagogiske praksis kan der skelnes mellem to former for betydning: For det første betydningen af selve processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner, og for det andet betydningen af, at der i læreplanen er opstillet mål, eventuelt delmål, metoder, aktiviteter og succeskriterier i forhold til det pædagogiske arbejde med børnene.

Det er nyt for de fleste dagtilbud at arbejde med egentlige pædagogiske læreplaner. Derfor kan det antages, at det her i august 2006, kun to år efter at loven er trådt i kraft, primært vil være selve processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner, der har nået at få betydning for det daglige pædagogiske arbejde. Der er dog både fra staten og kommunerne og fra forældrene og de faglige miljøer en række forventninger til, hvilken betydning de pædagogiske læreplaner på længere sigt vil have i forhold til det pædagogiske arbejde med børnene.

Spørgeskemaundersøgelserne peger på, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner er brugbart for daginstitutioner og dagpleje, og at de tilfører dagtilbuddene noget nyt. Det er således kun 17 % af institutionslederne, der er enige eller meget enige i udsagnet om, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner er overflødigt, og at det ikke giver noget nyt, som man ikke havde i forvejen (Tabel 6-1).

Tabel 6-1: Daginstitutionsledere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner er overflødigt – det giver os ikke noget nyt, som vi ikke havde i forvejen (n = 816)	25%	58%	13%	4%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Dette er endnu mere markant, når man ser på dagplejeledernes svar, idet kun 6 % af dagplejelederne er enige eller meget enige i udsagnet om, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner er overflødigt, og at det ikke giver noget nyt, som man ikke havde i forvejen (Tabel 6-2).

Tabel 6-2: Dagplejeledere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner er overflødigt – det giver os ikke noget nyt, som vi ikke havde i forvejen (n = 183)	38%	58%	5%	1%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Undersøgelserne viser desuden, at processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner har bidraget til en større faglig bevidsthed blandt pædagoger og pædagogmedhjælperne. Henholdsvis 93% og 90% af lederne i daginstitutionerne angiver, at dette i nogen grad og i høj grad er tilfældet (Tabel 6-3). Ligeledes har processen i vid udstrækning bidraget til en større viden om børns læring, idet 86% af lederne i daginstitutionerne angiver, at dette i nogen grad eller i høj grad er tilfældet. Endelig har processen medvirket til at skabe et fælles sprog og en fælles forståelsesramme blandt personalet, idet 89 % af lederne i daginstitutionerne angiver, at dette i nogen grad eller i høj grad er tilfældet.

Tabel 6-3: Daginstitutionsledere: I hvilken grad har processen omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… skabt større faglig bevidsthed hos pædagogerne? (n = 844)	2%	5%	45%	48%	100%
… skabt større faglig bevidsthed hos pædagogmedhjælperne? (n = 836)	1%	8%	52%	38%	100%
… givet større viden om børns læring? (n = 769)	2%	13%	48%	38%	100%
… styrket det fælles sprog og forståelsesrammen blandt personalet? (n = 849)	2%	9%	48%	41%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Processen har i mindre grad haft betydning for samarbejdet med forældrebestyrelsen, idet dette i nogen grad eller i høj grad blot er forbedret i halvdelen af daginstitutionerne. Samarbejdet mellem den kommunale forvaltning og daginstitutionen er i nogen grad eller i høj grad blevet forbedret i en tredjedel af daginstitutionerne (Tabel 6-4).

Tabel 6-4: Daginstitutionsledere: I hvilken grad har processen omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… forbedret samarbejdet med forældrebestyrelsen? (n = 806)	14%	35%	41%	10%	100%
… forbedret samarbejdet med den kommunale forvaltning? (n = 753)	30%	38%	26%	6%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

I lighed med daginstitutionerne har processen i dagplejeordningerne omkring udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan haft stor betydning i forhold til fagligheden blandt dagplejepædagoger og dagplejere (Tabel 6-5). Således har processen i 93% af dagplejeordningerne i nogen grad eller i høj grad skabt en større faglig bevidsthed blandt dagplejepædagogerne, mens den i 98 % af dagplejeordningerne i nogen grad eller i høj grad har skabt en større faglig bevidsthed blandt dagplejerne. Ligeledes har processen i 90% af dagplejeordningerne i nogen grad eller i høj grad givet en større viden om børns læring, mens den i 89% af dagplejeordningerne i nogen grad eller i høj grad har styrket det fælles sprog.

Tabel 6-5: Dagplejeledere: I hvilken grad har processen omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… skabt større faglig bevidsthed blandt dagplejepædagogerne? (n = 178)	2%	4%	49%	46%	100%
… skabt større faglig bevidsthed blandt dagplejerne? (n = 189)	0%	3%	42%	56%	100%
… givet større viden om børns læring? (n = 186)	1%	8%	55%	35%	100%
… styrket det fælles sprog og forståelsesrammen blandt personalet? (n = 186)	1%	10%	51%	38%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

At processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner har størst betydning i forhold til de forskellige personalegrupper, skal ses i lyset af, at det også netop er disse grupper, der som nævnt i kapitel 5 har været mest aktivt involveret i processen omkring udarbejdelsen og dermed i de faglige drøftelser. Derimod har forældrebestyrelserne som nævnt tidligere været inddraget i mere begrænset omfang, mens forvaltningerne kun undtagelsesvist har været involveret i processen.

Tabel 6-6: Dagplejen: I hvilken grad har processen omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… forbedret samarbejdet med forældrebestyrelsen? (n = 164)	11%	45%	40%	4%	100%
… forbedret samarbejdet med den kommunale forvaltning? (n = 141)	35%	32%	27%	6%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Casestudierne viser, at både ledere og formænd i dagtilbuddene oplever, at medarbejdernes involvering i udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner har bidraget til, at der bliver sat ord på en viden, som hidtil ikke har været formuleret hverken skriftligt eller mundtligt. Således er det oplevelsen, at processen omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan har bidraget til at skabe et fælles sprog internt i personalegruppen. Dog er der også nogle ledere i casestudierne, som giver udtryk for, at der er blevet skabt en større forskel mellem pædagoger og pædagogmedhjælpere i daginstitutionerne, idet pædagogernes faglighed bliver tydeligere gennem arbejdet med de pædagogiske læreplaner.

Lederne i casestudierne vurderer, at de pædagogiske læreplaner har synliggjort, at dagtilbuddene ikke udelukkende passer børn, men at der er tale om pædagogisk arbejde, der støtter børnenes leg, læring, udvikling og trivsel, og at denne bevidsthed og synliggørelse skaber en faglig stolthed. Det nævnes i casestudierne, at denne bevidsthed og synliggørelse særligt blandt dagplejerne har skabt en faglig stolthed, fordi dagplejen hverken i sin selvop-

fattelse eller i daginstitutionernes opfattelse traditionelt opfattes som bærer af en egentlig pædagogisk faglighed.

Casestudierne viser også, at flere ledere ser de pædagogiske læreplaner som en mulighed for en mere fagpædagogisk ledelse – både i forhold til den samlede personalegruppe og i forhold til den enkelte medarbejder. Således synliggør selve udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner, at der ligger faglige overvejelser bag det pædagogiske arbejde, og at den daglige pædagogiske praksis sker på et reflekteret grundlag. Dette giver lederen et bedre grundlag for dels at prioritere forskellige aktiviteter og indsatsområder, dels at være sparringspartner for personalet i udviklingen af den pædagogiske praksis. Ligeledes kan de pædagogiske læreplaner bidrage til en synliggørelse af medarbejdernes kompetencer og ressourcer, hvorved det bliver nemmere at udnytte den enkelte medarbejders styrker i det pædagogiske arbejde. Det giver endvidere et billede af personalegruppens styrker og svagheder og dermed grundlag for at iværksætte efteruddannelsesaktiviteter.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at det generelt er oplevelsen, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner har styrket personalegruppernes anseelse blandt deres samarbejdspartnere. Således er 86 % af daginstitutionslederne enige eller meget enige i, at dette er tilfældet (Tabel 6-8), mens det samme er gældende for 95 % af dagplejelederne (Tabel 6-7).

Tabel 6-7. Dagplejeledere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Arbejdet med pædagogiske læreplaner styrker dagplejernes anseelse i forhold til omverdenen (forældre og andre professionelle) (n = 181)	2%	4%	38%	57%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 6-8: Daginstitutionsledere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Arbejdet med pædagogiske læreplaner styrker pædagogers anseelse i forhold til omverdenen (forældre og andre professionelle) (n = 730)	1%	13%	46%	40%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Til gengæld vurderer institutionslederne generelt ikke, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner i nævneværdig grad har styrket samarbejdet med skolen i forbindelse med børnenes overgang til skolen, idet kun 28 % af daginstitutionslederne er enige eller meget enige i, at dette samarbejde er blevet styrket via arbejdet med de pædagogiske læreplaner (Tabel 6-9). Den multivariate analyse viser, at der særligt blandt de mere erfarne ledere er en oplevelse af, at de pædagogiske læreplaner har styrket samarbejdet med skolen.

Tabel 6-9: Daginstitutionsledere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har styrket samarbejdet med skolen i forbindelse med børnenes overgang til skolen (n = 690)	16%	56%	23%	5%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Casestudierne viser, at der stort set ikke er nogle af daginstitutionerne, der har taget initiativ til samarbejde med den lokale skoles børnehaveklasseledere i forbindelse med arbejdet med pædagogiske læreplaner. Der har heller ikke fra de kommunale forvaltningens side været taget initiativ til et sådan samarbejde, idet forvaltningen typisk blot har orienteret børnehaveklasselederne om de pædagogiske læreplaners ikrafttræden. Der er derfor blandt børnehaveklasselederne et meget begrænset kendskab til de pædagogiske læreplaner. Det er dog for tidligt at vurdere, hvorvidt de pædagogiske læreplaner reelt kan styrke samarbejdet på længere sigt, idet mange af dagtilbuddene knap har nået at implementere den pædagogiske læreplan i deres egen praksis.

Både lederne af dagtilbuddene og børnehaveklasselederne påpeger i casestudiet, at de har klare forventninger om, at de pædagogiske læreplaner på længere sigt kan bidrage til en styrkelse af samarbejdet med skolen. Der er generelt enighed om, at de pædagogiske læreplaner kan medvirke til at nedbryde myter og kulturforskelle i samarbejdet og skabe et fælles sprog på tværs af dagtilbuddene og børnehaveklasserne. Konkret er der flere ledere og børnehaveklasseledere, der forestiller sig, at de pædagogiske læreplaner kan danne grundlag for overleveringssamtalen mellem dagtilbuddene og børnehaveklassen og dermed sikre en nuanceret beskrivelse af børnenes ressourcer og kompetencer forud for indskolingen.

Det skal endelig nævnes, at casestudierne viser, at dagtilbuddene og skolerne i mange tilfælde arbejder tæt sammen om at skabe en nem overgang fra dagtilbud til skole, men at dette samarbejde ikke er blevet påvirket af arbejdet med pædagogiske læreplaner.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at pædagogiske læreplaner har haft betydning for forholdet mellem dagtilbuddene og deres bestyrelser. Således viser nedenstående tabeller, at 72% af formændene for daginstitutionerne og 68% af formændene for dagplejeordningernes bestyrelser vurderer, at processen i nogen eller i høj grad har styrket samarbejdet med personalet i de respektive dagtilbud i form af henholdsvis styrkelse af et fælles sprog og en fælles forståelsesramme (Tabel 6-11 og Tabel 6-10).

I forlængelse heraf viser *casestudierne*, at samarbejdet mellem dagtilbuddene og deres bestyrelse i høj grad afhænger af bestyrelsens og lederens engagement, og at der blandt de engagerede formænd er en oplevelse af, at de pædagogiske læreplaner kan bidrage til en faglig opkvalificering af bestyrelsens arbejde, idet de pædagogiske læreplaner giver bestyrelsen og personalet et fælles sprog for samarbejdet. Ligeledes giver flere formænd udtryk for, at de oplever, at de pædagogiske læreplaner skaber en øget gensidig forpligtelse mellem dagtilbuddene og bestyrelserne.

I forhold til de øvrige medlemmer af bestyrelserne har processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske lærerplaner ifølge formændene ikke resulteret i, at bestyrelsesmedlemmerne er blevet markant mere interesserede i bestyrelsesarbejdet. Det har dog ikke haft en negativ indflydelse for interessen. Således vurderer både 51% af formændene for daginstitutionernes bestyrelser og 51% af formændene for dagplejernes bestyrelser, at processen har resulteret i, at interessen for bestyrelsesarbejde i nogen grad eller i høj grad er steget blandt bestyrelsesmedlemmerne (Tabel 6-11 og Tabel 6-10).

De pædagogiske læreplaner har ikke haft betydning for en forbedring af samarbejdet mellem forvaltningen og forældrebestyrelserne – hverken i forhold til dagplejen eller daginstitutionerne (Tabel 6-10). Her viser casestudierne, at både forvaltningsmedarbejdere, dagtilbudsledere og forældrebestyrelsesformænd giver udtryk for, at der som hovedregel ikke har været taget særlige initiativer fra forvaltningens side rettet mod forældrebestyrelserne. Dette kan virke overraskende, idet forvaltnings- og politisk niveau har en fælles opgave med forældrebestyrelserne i forhold til at godkende den pædagogiske læreplan.

Tabel 6-10: Bestyrelsesformænd i dagplejen: I hvilken grad har bestyrelsens proces omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… skabt større interesse for bestyrelsesarbejdet blandt medlemmerne af bestyrelsen? (n = 110)	20%	29%	44%	7%	100%
… skabt større interesse for bestyrelsesarbejdet blandt den øvrige forældregruppe? (n = 104)	52%	35%	12%	2%	100%
… styrket det fælles sprog og forståelsesrammen mellem bestyrelsen og dagplejerne? (n = 111)	15%	19%	48%	18%	100%
… forbedret samarbejdet med dagplejelederen og dagplejeassistenterne? (n = 71)	23%	20%	34%	24%	100%
… forbedret samarbejdet med den kommunale forvaltning? (n = 67)	46%	25%	25%	3%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

I forhold til bestyrelserne for daginstitutionerne viser den multivariate analyse ydermere, at de pædagogiske læreplaner har haft særlig betydning for bestyrelsen i de større daginstitutioner. Således har bestyrelsen i de større daginstitutioner i højere grad oplevet, at de pædagogiske læreplaner har skabt øget interesse for bestyrelsesarbejdet og et forbedret samarbejde mellem bestyrelsen og personalet, ligesom det i højere grad er oplevelsen, at der gennem de pædagogiske læreplaner er skabt et fælles sprog.

Tabel 6-11: Bestyrelsesformænd i daginstitutioner: I hvilken grad har bestyrelsens proces omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan...

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… skabt større interesse for bestyrelsesarbejdet blandt medlemmerne af bestyrelsen? (n = 541)	19%	30%	40%	11%	100%
… skabt større interesse for bestyrelsesarbejdet blandt den øvrige forældregruppe? (n = 515)	46%	40%	13%	1%	100%
… styrket det fælles sprog og forståelsesrammen mellem bestyrelsen og personalet? (n = 555)	11%	17%	45%	27%	100%
… forbedret samarbejdet med institutionens personale? (n = 489)	17%	23%	39%	21%	100%
… forbedret samarbejdet med den kommunale forvaltning? (n = 414)	54%	30%	13%	2%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner har ikke haft den store indflydelse på interessen for bestyrelsesarbejde blandt de forældre, der ikke sidder i bestyrelserne. Således vurderer kun 14 % af både formændene for hhv. daginstitutionernes (Tabel 6-10) og dagplejernes bestyrelser (Tabel 6-11), at interessen blandt forældre uden for bestyrelsen er blevet større som følge af udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner.

6.2 De pædagogiske læreplaners betydning for børnene og deres hverdag

En central intention bag loven om pædagogiske læreplaner er, at det pædagogiske personale skal støtte, lede og udfordre børns læring, og at børnene selv skal være medskabere af denne læring. Læringen sker både gennem spontane oplevelser og leg, samt ved at den voksne skaber eller understøtter situationer, der giver børnene mulighed for fornyelse, fordybelse, forandring og erfaring. Det pædagogiske personale skal sikre, at der i dagtilbuddet bliver sat fokus på alle barnets potentialer og kompetencer for at ruste det enkelte barn til at begå sig i livet. I tilrettelæggelsen af læringsmiljøer skal der tages hensyn til børns forskellige forudsætninger[8].

Både spørgeskemaundersøgelsen og casestudiet tegner et billede af, at der blandt lederne i dagtilbuddene generelt er enighed om, at de pædagogiske læreplaner er til gavn for alle børnene i dagtilbuddene. Således er størstedelen af lederne enige eller meget enige i, at de pædagogiske læreplaner gavner børnenes generelle udvikling (Tabel 6-12).

I forhold til daginstitutionerne viser undersøgelsen, at størstedelen af institutionslederne vurderer, at de pædagogiske læreplaner hæver kvaliteten i den daglige pædagogik, hvilket er særligt udtalt blandt de større daginstitutioner. Ligeledes er det oplevelsen blandt største-

[8] Bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner

delen af institutionslederne, at de pædagogiske læreplaner styrker personalets opmærksomhed på at tage udgangspunkt i det enkelte barn, og at de pædagogiske læreplaner har øget personalets fokus på børns læring (Tabel 6-12).

Tabel 6-12: Daginstitutionsledere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Pædagogiske læreplaner er til gavn for alle børnene i institutionen med hensyn til deres generelle udvikling (n = 837)	1%	6%	50%	43%	100%
Pædagogiske læreplaner hæver kvaliteten i den daglige pædagogik (n = 815)	2%	14%	49%	35%	100%
De pædagogiske læreplaner har styrket personalets faglige bevidsthed (n = 822)	2%	11%	59%	28%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner styrker personalets opmærksomhed på at tage udgangspunkt i børnenes perspektiv (n = 823)	2%	12%	58%	29%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har fået personalet til at se børnenes leg i et andet lys – i et udviklingsperspektiv (n = 816)	5%	41%	43%	12%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har givet mindre fokus på børnenes leg (n = 834)	24%	67%	7%	2%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har øget personalets fokus på børns læring (n = 829)	2%	15%	64%	20%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Ligeledes viser spørgeskemaundersøgelsen, at den indledende skepsis over for arbejdet med pædagogiske læreplaner er aftaget blandt lederne. Således oplever lederne generelt ikke, at de pædagogiske læreplaner har taget fokus væk fra børnenes leg, idet blot 9 % af institutionslederne er enige eller meget enige i, at de pædagogiske læreplaner har givet et mindre fokus på børnenes leg (Tabel 6-12). En stor del af daginstitutionslederne (85 %) angiver samtidig, at arbejdet med pædagogiske læreplaner har øget personalets fokus på børns læring. Tendensen er således, at læringsbegrebet er rykket ind i daginstitutionerne, uden at legen er rykket ud.

Casestudierne viser, at lederne af dagtilbuddene giver udtryk for, at de pædagogiske læreplaner har større betydning for det faglige fokus i det pædagogiske arbejde, end det har betydning for, hvilke aktiviteter der iværksættes i dagtilbuddene. Indtil videre er der i højere grad tale om en ændring i *indstillingen* til den pædagogiske praksis, end der er tale om en ændring af selve den pædagogiske praksis.

Et tilsvarende billede tegner sig blandt lederne af dagplejeordningerne, og tendenserne er her stærkere (Tabel 6-13). Således giver størstedelen af lederne udtryk for, at de pædagogiske læreplaner har styrket personalets faglige bevidsthed, mens 96 % er meget enige eller enige i, at de pædagogiske læreplaner har styrket opmærksomheden på at tage udgangspunkt i børnenes behov. Derudover er det særligt markant, at 94 % af lederne er enige eller

meget enige i, at de pædagogiske læreplaner har bidraget til, at personalet ser børnenes leg i et mere udviklingsorienteret perspektiv, mens den tilsvarende andel blandt institutionslederne blot er 55 %.

Kun 6 % af dagplejelederne er meget enige eller enige i, at de pædagogiske læreplaner har givet et mindre fokus på børnenes leg, og en meget stor del af dagplejelederne (94 %) angiver, at arbejdet med pædagogiske læreplaner har øget personalets fokus på børns læring. Tendensen er således også for dagplejens vedkommende, at læringsbegrebet er rykket ind, uden at legen er rykket ud.

Tabel 6-13: Dagplejeledere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Pædagogiske læreplaner er til gavn for alle børnene i dagplejen med hensyn til deres generelle udvikling (n = 186)	2%	1%	42%	55%	100%
Pædagogiske læreplaner hæver kvaliteten i den daglige pædagogik (n = 185)	2%	4%	37%	57%	100%
De pædagogiske læreplaner har styrket personalets faglige bevidsthed (n = 176)	1%	2%	63%	34%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner styrker dagplejernes opmærksomhed på at tage udgangspunkt i børnenes perspektiv (n = 183)	2%	2%	53%	43%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har fået dagplejerne til at se børnenes leg i et andet lys – i et udviklingsperspektiv (n = 174)	1%	8%	66%	26%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har givet mindre fokus på børnenes leg (n = 177)	32%	62%	5%	1%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har øget dagplejernes fokus på børns læring (n = 181)	1%	6%	65%	29%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Blandt lederne af daginstitutionerne giver halvdelen (53 %) udtryk for, at de pædagogiske læreplaner har fået institutionen til at iværksætte nye pædagogiske aktiviteter, og den multivariate analyse viser, at dette er særligt udtalt i de større daginstitutioner. Det er samtidig kun en mindre andel af daginstitutionslederne, der oplever et pres fra forældregruppen eller kommunen i forhold til at iværksætte nye aktiviteter i forlængelse af de pædagogiske læreplaner (Tabel 6-14).

Mens undersøgelserne viser, at der generelt er en oplevelse af, at der er et fagligt udbytte af at arbejde med pædagogiske læreplaner, er der dog også en erkendelse af, at det er et arbejde, som kræver ressourcer i dagtilbuddene. Således oplever en betydelig del af lederne (69 %), at det har været svært at fokusere på udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner

og samtidig få en hverdag i til at fungere i daginstitutionen. Det er tillige markant, at næsten halvdelen af daginstitutionslederne (48 %) angiver, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner har taget alt for meget tid og taget personalet væk fra arbejdet med børnene (Tabel 6-14).

Tabel 6-14: Daginstitutionsledere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har fået institutionen til at iværksætte nye pædagogiske aktiviteter (n = 821)	6%	41%	39%	14%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har betydet et øget pres fra forældregruppen i forhold til krav om nye aktiviteter for børnene (n = 824)	26%	63%	9%	3%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har resulteret i øget pres fra kommunen for nye aktiviteter for børnene (n = 803)	23%	58%	15%	4%	100%
Det er svært at fokusere på udarbejdelse af pædagogiske læreplaner samtidig med alle de andre opgaver, der er i institutionens hverdag (n = 841)	5%	26%	44%	25%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har taget alt for meget tid og taget os væk fra arbejdet med børnene (n = 802)	8%	44%	32%	16%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

Også blandt dagplejelederne er der en oplevelse af, at det har været vanskeligt at fokusere på arbejdet med de pædagogiske læreplaner og anvende tid til det. Således oplever 61% af dagplejelederne, at det har været svært at fokusere på udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner, samtidig med at alle de andre opgaver skal løses. Hver femte dagplejeleder angiver, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner har taget alt for meget tid og taget personalet væk fra arbejdet med børnene. Samtidig er der blandt dagplejelederne i højere grad end blandt institutionslederne en oplevelse af, at de pædagogiske læreplaner har betydet, at dagplejen har iværksat nye pædagogiske aktiviteter. Således vurderer hhv. 69% af dagplejelederne og 53% af daginstitutionslederne, at dette er tilfældet (Tabel 6-15).

Tabel 6-15: Dagplejeledere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har fået dagplejen til at iværksætte nye pædagogiske aktiviteter (n = 174)	3%	28%	47%	22%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har betydet et øget pres fra forældregruppen i forhold til krav om nye aktiviteter for børnene (n = 171)	38%	58%	3%	1%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har resulteret i øget pres fra kommunen for nye aktiviteter for børnene (n = 177)	37%	56%	7%	0%	100%
Det er svært at fokusere på udarbejdelse af pædagogiske læreplaner samtidig med alle de andre opgaver, der er i dagplejens hverdag (n = 186)	9%	31%	45%	16%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har taget alt for meget tid og taget os væk fra arbejdet med børnene (n = 180)	18%	62%	16%	4%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Casestudierne viser, at størstedelen af dagtilbuddene først for nyligt har fået godkendt de pædagogiske læreplaner, og at de kun i begrænset omfang har implementeret de pædagogiske læreplaner i praksis. Dertil kommer, at mange dagtilbud primært har haft fokus på at beskrive *nuværende* praksis frem for at beskrive en *ønsket, fremtidig* praksis. Set i det lys vil det være forholdsvis begrænset, hvor meget det kan forventes, at praksis reelt er blevet ændret. Der er dog flere dagtilbud, der er gået i gang med en etapevis implementering, hvor der i perioder er særligt fokus på et af de seks læreplanstemaer. Ligeledes er der flere dagtilbud, som gennem udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner er blevet opmærksomme på forhold, som de ønsker at ændre i deres praksis.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at der blandt formændene for bestyrelserne er en positiv vurdering af de pædagogiske læreplaners betydning for det pædagogiske arbejde over for børnene. Således viser nedenstående tabel, at næsten alle formændene for forældrebestyrelserne i daginstitutionerne vurderer, at de pædagogiske læreplaner er til gavn for børnenes generelle udvikling, hvilket er særligt udtalt blandt formændene i de større kommuner (Tabel 6-16). Ligeledes vurderer størstedelen af formændene, at de pædagogiske læreplaner er med til at øge bestyrelsens fokus på børns læring.

Tabel 6-16: Bestyrelsesformænd i daginstitutionernes bestyrelser: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Det er svært for os som ikke-fagpersoner at forholde os til den pædagogiske læreplan (n = 591)	16%	50%	27%	8%	100%
Pædagogiske læreplaner er til gavn for alle børnene i institutionen med hensyn til deres generelle udvikling (n = 586)	2%	6%	58%	34%	100%
Pædagogiske læreplaner er til gavn for indsatsen over for børn med særlige (gode) forudsætninger (n = 524)	5%	26%	53%	16%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har givet bestyrelsen mindre fokus på børns leg (n = 557)	31%	57%	9%	4%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har øget bestyrelsens fokus på børns læring (n = 556)	2%	15%	61%	22%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har taget alt for meget tid og taget personalet væk fra arbejdet med børnene (n = 534)	12%	38%	30%	19%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner er overflødigt – det giver os ikke noget nyt, som vi ikke havde i forvejen (n = 563)	26%	51%	17%	6%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har resulteret i øget pres fra kommunen for nye aktiviteter for børnene (n = 479)	21%	59%	16%	4%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Sammenlignes bestyrelsesformændene i daginstitutionernes oplevelse af betydningen af arbejdet med pædagogiske læreplaner med oplevelsen blandt formændene for bestyrelserne i dagplejeordningerne, tegner der sig langt hen ad vejen et næsten identisk billede. Dog er der en markant forskel i, at formændene for daginstitutionerne i markant højere grad end formændene for dagplejeordningerne vurderer, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner er overflødigt, og at arbejdet har krævet for mange ressourcer på bekostning af det pædagogiske arbejde med børnene (Tabel 6-17). Således finder hhv. 25 % af formændene for daginstitutionerne og 16 % af formændene fra dagplejeordningerne i et vist omfang de pædagogiske læreplaner overflødige, ligesom hhv. 49 % af formændene for daginstitutionerne og 20 % af formændene for dagplejeordningerne vurderer, at de pædagogiske læreplaner har taget personalet væk fra arbejdet med børnene.

Tabel 6-17: Bestyrelsesformænd i dagplejen: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Det er svært for os som ikke fagpersoner at forholde os til den pædagogiske læreplan (n = 121)	17%	52%	22%	8%	100%
Pædagogiske læreplaner er til gavn for alle børnene i dagplejen med hensyn til deres generelle udvikling (n = 121)	2%	3%	48%	47%	100%
Pædagogiske læreplaner er til gavn for indsatsen over for børn med særlige (gode) forudsætninger (n = 109)	4%	30%	43%	23%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har givet bestyrelsen mindre fokus på børns leg (n = 115)	30%	58%	8%	3%	100%
Arbejdet med pædagogiske læreplaner har øget bestyrelsens fokus på børns læring (n = 107)	0%	19%	58%	23%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har taget alt for meget tid og taget personalet i dagplejen væk fra arbejdet med børn og dagplejere (n = 106)	25%	55%	14%	6%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner er overflødigt – det giver os ikke noget nyt, som vi ikke havde i forvejen (n = 117)	29%	55%	12%	4%	100%
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner har resulteret i øget pres fra kommunen for nye aktiviteter for børnene (n = 95)	36%	51%	13%	1%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Det forhold, at formændene for dagplejeordningerne generelt synes at være mere positive over for arbejdet med pædagogiske læreplaner, skal sandsynligvis ses i lyset af, at der blandt dagplejerne ofte ikke er samme kultur for refleksion og faglig dialog, som det er tilfældet i personalegrupperne i daginstitutioner. Man kan derfor forvente, at de pædagogiske læreplaner i højere grad vil bidrage til en øget faglighed blandt dagplejerne.

6.3 De pædagogiske læreplaners betydning for de udsatte børn

Som nævnt tidligere er loven om pædagogiske læreplaner i høj grad begrundet i et ønske om at sætte øget fokus på børn med særlige behov og at styrke indsatsen over for disse børn, idet tidligere undersøgelser har vist, at dagtilbuddene kan medvirke til at bryde den sociale arv gennem en målrettet og bevidst indsats i forhold til at styrke børns intellektuelle, emotionelle og sociale kompetencer. I forlængelse heraf er det i Lov om Social Service understreget, at dagtilbuddene er en del af kommunens forebyggende og støttende indsats over for børn med særlige behov, og der er derfor også i bekendtgørelsen om pædagogiske læreplaner særligt fokus på børn med særlige behov.

Imidlertid er det langt fra alle dagtilbud, der har haft særligt fokus på børn med særlige behov i forbindelse med udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner. Derfor er det næppe overraskende, at størstedelen af dagtilbuddene kun i nogen grad oplever, at processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske har haft betydning i forhold til at øge dagtilbuddenes opmærksomhed på børn med særlige behov (Tabel 6-18). Således har processen i henholdsvis 46 % af daginstitutionerne og 58 % af dagplejen i nogen grad bidraget til et øget fokus på børn med særlige behov, mens der i henholdsvis 34 % af daginstitutionerne og 24 % af dagplejeordningerne slet ikke eller blot i ringe grad er skabt et øget fokus på de udsatte børn.

Tabel 6-18: Daginstitutionsledere og dagplejeledere: I hvilken grad har processen omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan øget opmærksomheden på de udsatte børn i institutionen?

	Daginstitutionsledere (n = 830)	Dagplejeledere (n = 181)
Slet ikke	6%	2%
I ringe grad	26%	22%
I nogen grad	46%	58%
I høj grad	23%	19%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og blandt dagplejeledere

Hvis man ser på, hvorvidt lederne af dagtilbuddene vurderer, at de pædagogiske læreplaner især er til gavn for indsatsen over for de udsatte børn/risikobørnene, viser spørgeskemaundersøgelserne, at omtrent halvdelen af lederne vurderer, at de pædagogiske læreplaner i særlig grad er til gavn for børn med særlige behov, mens den anden halvdel ikke mener, at dette er tilfældet (Tabel 6-19).

Tabel 6-19: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner: Pædagogiske læreplaner er især til gavn for indsatsen over for de udsatte børn/risikobørnene?

	Daginstitutionsledere (n = 775)	Dagplejeledere (n = 171)
Meget uenig	6%	7%
Uenig	47%	42%
Enig	37%	37%
Meget enig	10%	15%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og blandt dagplejeledere

Intentionen med indførelsen af de pædagogiske læreplaner er som nævnt at styrke indsatsen over for de udsatte børn/risikobørnene, og undersøgelserne viser også – som nævnt tidligere – at dagtilbud med mange børn med særlige behov i højere grad end andre dagtilbud har opstillet mål for indsatsen over for disse børn. En multivariat analyse viser dog, at

der ikke er forskel på, hvorvidt processen omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan har øget opmærksomheden på de udsatte børn i dagtilbuddene, og om pædagogiske læreplaner især er til gavn for indsatsen over for de udsatte børn/risikobørnene i hhv. dagtilbud med høj andel og dagtilbud med en lav andel af udsatte børn/risikobørn.

Casestudierne viser, at mange dagtilbud ikke opfatter de pædagogiske læreplaner som et redskab i forhold til at styrke indsatsen over for børn med særlige behov. Således viser casestudierne, at mange kommuner allerede forud for udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner har sat fokus på børn med særlige behov i form af særlige udviklingsprojekter, mens andre stort set ikke har fokus på børn med særlige behov. Der mangler tilsyneladende en *forståelsesmæssig kobling* mellem betydningen af de pædagogiske læreplaner og indsatsen over for de udsatte børn.

Blandt de dagtilbud, som faktisk beskriver indsatsen over for børn med særlige behov i de pædagogiske læreplaner, er det dog generelt holdningen, at de pædagogiske læreplaner er med til at øge bevidstheden herom, ligesom de pædagogiske læreplaner kan bruges som grundlag for at vejlede forældrene til børn med særlige behov. Imidlertid er der også en oplevelse af, at dagtilbuddene ofte ikke har de fornødne kompetencer og ressourcer til at arbejde målrettet med børn med særlige behov.

Endelig viser casestudierne, at nogle dagplejeledere oplever, at de pædagogiske læreplaner medvirker til, at der er kommet mere fokus på børn med særlige behov i samarbejdet mellem dagplejerne, idet dagplejerne tidligere ikke har fundet det legitimt at tale om børn med særlige behov. Her kan de pædagogiske læreplaner være med til at skabe en øget åbenhed og dialog internt mellem dagplejerne.

6.4 De pædagogiske læreplaners betydning som kommunalt styringsredskab

De pædagogiske læreplaner indgår som nævnt tidligere i Lov om Social Service, som beskriver de overordnede politiske mål og værdier for dagtilbudsområdet, og de pædagogiske læreplaner skal derfor ses som en integreret del af det kommunale tilbud til børn i 0-6 års alderen. Loven om pædagogiske læreplaner stiller krav til dagtilbuddene, om at de skal understøtte børns læring, og der er formuleret mål for dagtilbuddenes indhold. Det betyder, at lov om pædagogiske læreplaner giver mulighed for en øget indholdsmæssig styring af dagtilbudsområdet.

Når man ser på forvaltningschefernes forventninger til, hvilken betydning de pædagogiske læreplaner vil have i forhold til dagtilbudsområdet i kommunen, viser spørgeskemaundersøgelsen, at forvaltningschefer i høj grad forventer, at de pædagogiske læreplaner kan "sætte den pædagogiske udvikling på dagsordenen". Således er 98 % af forvaltningscheferne enige eller meget enige i, at de pædagogiske læreplaner giver mulighed for at sætte skub i den pædagogiske udvikling (Tabel 6-20). Ligeledes vurderer forvaltningscheferne, at de pædagogiske læreplaner også kan bidrage til at skabe dels sammenhæng på dagtilbudsområdet, dels overgange mellem dagtilbud og skole, om end forventningerne her er noget lavere. Således er 90 % af forvaltningscheferne enige eller meget enige i, at de pædagogiske læreplaner kan bidrage til øget sammenhæng på dagtilbudsområdet, mens 87 % er enige eller meget enige i, at de pædagogiske læreplaner kan bidrage til at skabe en harmonisk overgang mellem dagtilbuddene og skolen.

Tabel 6-20: Forvaltningschefer: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Pædagogiske læreplaner er en mulighed for at sætte skub i den pædagogiske udvikling på dagtilbudsområdet (n = 215)	1%	3%	45%	52%	100%
Pædagogiske læreplaner er en mulighed for at skabe sammenhæng på tværs af dagtilbudsområdet (n = 214)	1%	8%	61%	29%	100%
Pædagogiske læreplaner er en mulighed for at skabe overgange mellem dagtilbud og skole (n = 214)	0%	8%	65%	26%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

En del af intentionen bag loven om pædagogiske læreplaner er, at de pædagogiske læreplaner kan bidrage til en bedre sammenhæng mellem dagtilbuddene, børnehaveklassen og skolen, dels gennem et øget samarbejde mellem dagtilbuddene og skolen omkring overgangen, dels gennem synliggørelsen af sammenhængen over for forældrene. Når man ser på sammenhængen mellem de kommunale retningslinjer for pædagogiske læreplaner og kommunale planer på skoleområdet, viser spørgeskemaundersøgelsen, at der i størstedelen af kommunerne er sammenhæng mellem retningslinjerne for pædagogiske læreplaner og for planer på skoleområdet, om end der dog fortsat er 14 % af kommunerne, hvor der slet ikke er sammenhæng på tværs af planerne (Tabel 6-21).

Tabel 6-21: Forvaltningschefer: I hvilken grad har kommunens retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med pædagogiske læreplaner sammenhæng med lignende planer på skoleområdet?

	Procent
Slet ikke	14%
I ringe grad	19%
I nogen grad	47%
I høj grad	19%
I alt	100%

(n = 125)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 3-2 har svaret, at kommunen har udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med de pædagogiske læreplaner

Casestudierne viser, at flere kommuner allerede forud for loven om pædagogiske læreplaner har haft fokus på at skabe harmoniske overgange mellem dagtilbud og børnehaveklassen, og at der derfor allerede har ligget fælles værdigrundlag og mål for arbejdet i henholdsvis

dagtilbuddene og børnehaveklassen. I flere af disse kommuner har de eksisterende værdigrundlag og mål skulle danne grundlag for de pædagogiske læreplaner i det enkelte dagtilbud.

Tilsvarende viser casestudierne, at dagtilbuddene og skolerne i nogle af kommunerne har et tæt samarbejde om overgangen mellem dagtilbud og børnehaveklasse konkretiseret i en række forskellige overgangsaktiviteter. Imidlertid viser casestudierne også, at selvom der eksisterer et tæt samarbejde mellem dagtilbud og børnehaveklassen i forhold til den konkrete overgang for det enkelte barn, så er det meget sjældent, at der har været et samarbejde omkring udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan, som fx i form af opstilling af mål inden for de seks læreplanstemaer og om at koordinere indholdet i børnehaveklassen, så der er overensstemmelse med forståelsen af læring de to steder.

Det meget begrænsede samarbejde mellem dagtilbuddene og skolen i forbindelse med udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner skyldes sandsynligvis, dels at dagtilbuddene har oplevet, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner har været et stort arbejde i sig selv, og der har derfor ikke været overskud til at inddrage evt. samarbejdspartnere i processen, dels at forvaltningerne ikke har initieret dette samarbejde. Ligeledes bliver de pædagogiske læreplaner både af dagtilbudslederne og af forvaltningsansatte og politikere opfattet som dagtilbuddenes egne redskaber, og derfor har inddragelsen af skolerne sjældent været overvejet. Endelig kan det være en hypotese, at det manglende samarbejde mellem dagtilbud og skole om overgangen til børnehaveklasen med udgangspunkt i de to samarbejdspartneres læringsforståelse kan have sammenhæng med, at både forvaltnings-/politisk niveau og dagtilbudsniveau og skoleniveau er forsigtige med at koble "dagtilbuddenes læringsbegreb" med "skolens læringsbegreb".

Der er generelt høje forventninger fra forvaltningschefernes side til de pædagogiske læreplaner som redskab til kvalitetsstyring og målstyring. Således er 90% af forvaltningscheferne enige eller meget enige i, at de pædagogiske læreplaner kan anvendes til kvalitetsstyring og pædagogisk tilsyn, mens 86% af forvaltningscheferne er enige eller meget enige i, at de pædagogiske læreplaner kan anvendes til målstyring (Tabel 6-22).

Tabel 6-22: Forvaltningschefer: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Pædagogiske læreplaner er en mulighed for at udføre kvalitetskontrol/pædagogisk tilsyn med dagtilbuddene (n = 216)	1%	10%	67%	23%	100%
Pædagogiske læreplaner er en mulighed for at udføre målstyring af indholdet i dagtilbuddenes arbejde (n = 215)	1%	13%	64%	22%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Den multivariate analyse viser, at der i kommuner med mange dagplejere generelt er større forventninger til, at de pædagogiske læreplaner kan fungere som redskab til målstyring og kvalitetsstyring, hvilket givetvis skal ses i lyset af behovet for indholdsmæssigt tilsyn.

I forlængelse af forvaltningschefernes forventninger til de pædagogiske læreplaner som redskab til kvalitetsmæssig styring er tilsynet i forhold til dagtilbuddene blevet ændret i 65% af kommunerne som følge af implementeringen af pædagogiske læreplaner (Tabel 6-23).

Tabel 6-23: Forvaltningschefer: I hvilken grad er tilsynets rolle i forhold til dagtilbuddene blevet påvirket af implementeringen af pædagogiske læreplaner?

	Procent
Slet ikke	22%
I ringe grad	13%
I nogen grad	45%
I høj grad	20%
I alt	100%

(n = 205)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Casestudierne viser her, at der i flere kommuner er planer om, at de pædagogiske læreplaner skal indgå som en integreret del af kommunernes tilsyn på dagtilbudsområdet, idet de pædagogiske læreplaner netop opfattes som en konkretisering af de eksisterende virksomhedsplaner. De fleste steder er der dog endnu ikke udviklet retningslinjer for, hvordan de skal indgå i tilsynet, hvilket typisk skyldes, at man har besluttet at udvikle rammerne for tilsynet i regi af de nye kommuner.

I lyset af at størstedelen af forvaltningscheferne forventer, at de pædagogiske læreplaner kommer til at indgå som styringsredskab i forhold til det enkelte dagtilbud, rejser der sig et spørgsmål om sammenspillet mellem de pædagogiske læreplaner og de hidtidige planer for det enkelte dagtilbud. Mange dagtilbud har således tidligere udarbejdet virksomhedsplaner eller årsplaner for dagtilbuddet med forskellige krav til beskrivelse af målene for og indholdet i det pædagogiske arbejde.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at stort set alle de kommuner, der har udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes pædagogiske læreplaner (jf. tabel 4-3), også har beskrevet, hvordan de pædagogiske læreplaner skal spille sammen med virksomhedsplaner, årsplaner mv. (Tabel 6-24). Det fremgår yderligere, at de to former for planer knyttes sammen til en samlet plan i 54 % af kommunerne, mens der skal udarbejdes separate planer i 27 % af kommunerne. Endelig erstatter de pædagogiske læreplaner i 4 % af kommunerne de eksisterende virksomhedsplaner for dagtilbuddene.

Tabel 6-24: Forvaltningschefer: Det følgende spørgsmål handler om kommunens retningslinjer for forholdet mellem dagtilbuddenes pædagogiske læreplan og dagtilbuddets virksomhedsplan, årsplan m.v. Du bedes angive, hvilket udsagn der passer bedst på kommunen.

	Procent
Der var ikke andre planer i dagtilbuddene før de pædagogiske læreplaner	1%
De to planer skal knyttes sammen til en samlet plan for det enkelte dagtilbuds arbejde	54%
De pædagogiske læreplaner erstatter virksomhedsplanerne	4%
Der skal udarbejdes både en separat virksomhedsplan og en pædagogisk læreplan	27%
Dagtilbuddene beslutter selv, hvordan de gør	5%
Andet	8%
I alt	100%

(n = 135)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 3-2 har svaret, at kommunen har udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med de pædagogiske læreplaner.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at daginstitutionerne i højere grad end dagplejeordningerne har integreret virksomhedsplanen og læreplanen (Tabel 6-25). Således har 50 % af daginstitutionslederne svaret, at de pædagogiske læreplaner indarbejdes i den pågældende institutionens virksomhedsplan, mens 40 % af dagplejelederne svarer, at dette er tilfældet for den pågældende dagplejeordnings pædagogiske læreplan. Samtidig har hhv. 39 % af daginstitutionerne og 45 % af dagplejeordningerne udarbejdet *både* en pædagogisk læreplan *og* en virksomhedsplan, som dermed eksisterer side om side.

Tabel 6-25: Daginstitutionsledere og dagplejeledere: Hvordan er sammenhængen mellem den skriftlige pædagogiske læreplan og institutionens/dagplejens virksomhedsplan (årsplan, udviklingsplan, kontrakt e.l.)?

	Daginstitutionen (n = 622)	Dagplejen (n = 134)
Den pædagogiske læreplan indarbejdes i institutionens/dagplejens virksomhedsplan	50%	40%
Der udarbejdes både en pædagogisk læreplan og en virksomhedsplan, som eksisterer side om side	39%	45%
Den pædagogiske læreplan erstatter virksomhedsplanen	8%	11%
Institutionen/dagplejens har ikke en virksomhedsplan	2%	4%
I alt	100%	100%

(n = 622)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra ledere, der har udarbejdet en skriftligt formuleret pædagogisk læreplan, som dog ikke behøver at være godkendt af forældre- eller kommunalbestyrelsen (jf. Tabel 3-1)

Den multivariate analyse viser, at der særligt i store daginstitutioner samt i daginstitutioner i store kommuner arbejdes med at indarbejde den pædagogiske læreplan i institutionens virksomhedsplan. Analysen viser endvidere, at daginstitutioner med lave normeringer og daginstitutioner i små kommuner oftere end andre daginstitutioner har undladt at udarbejde en virksomhedsplan, ligesom flere vuggestuer end aldersintegrerede daginstitutioner har undladt at udarbejde en virksomhedsplan.

6.5 Sammenfatning

Evalueringen viser, at både daginstitutionerne og dagplejeordningerne finder arbejdet med de pædagogiske læreplaner brugbart, og at det tilfører dagtilbuddene noget nyt. Ligeledes ser forvaltningscheferne de pædagogiske læreplaner som en mulighed for at "sætte den pædagogiske udvikling på dagsordenen", ligesom der generelt er høje forventninger fra forvaltningscheferne til de pædagogiske læreplaner som redskab til kvalitetsstyring og målstyring.

Processen omkring udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner har bidraget til en større faglig bevidsthed blandt medarbejderne i dagtilbuddene og til at skabe et fælles sprog internt i personalegruppen. Samtidig er tendensen, at læringsbegrebet er rykket ind i daginstitutionerne, uden at legen dermed er rykket ud. Både spørgeskemaundersøgelserne og casestudierne viser dog også, at lederne generelt giver udtryk for, at de pædagogiske læreplaner i videre udstrækning har betydning for det faglige fokus i det pædagogiske arbejde, end det har betydning for, hvilke aktiviteter der iværksættes i dagtilbuddene. Indtil videre er der i højere grad tale om en ændring i *indstillingen* til den pædagogiske praksis, end der er tale om en ændring af selve indholdet i den pædagogiske praksis.

Casestudierne viser, at flere ledere ser de pædagogiske læreplaner som en mulighed for en mere fagpædagogisk ledelse – både i forhold til den samlede personalegruppe og i forhold til den enkelte medarbejder. Det er ligeledes generelt oplevelsen, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner har styrket personalegruppernes anseelse blandt deres samarbejdspartne-

re. Dog er der også nogle ledere, der oplever, at der er blevet større forskel mellem pædagoger og pædagogmedhjælpere i daginstitutionerne, idet pædagogernes faglighed bliver tydeligere gennem arbejdet med de pædagogiske læreplaner.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at omtrent halvdelen af lederne vurderer, at de pædagogiske læreplaner især er til gavn for indsatsen over for de udsatte børn/risikobørnene, mens den anden halvdel ikke mener, at dette er tilfældet.

I forholdet mellem dagtilbuddene og deres bestyrelser har de pædagogiske læreplaner også haft betydning. De pædagogiske læreplaner har dog ikke haft betydning for en forbedring af samarbejdet mellem forvaltningen og forældrebestyrelserne. Der kan tegnes et billede af, at der blandt lederne i dagtilbuddene generelt er enighed om, at de pædagogiske læreplaner er til gavn for alle børnene i dagtilbuddene.

Til gengæld vurderer institutionslederne generelt ikke, at arbejdet med de pædagogiske læreplaner i nævneværdig grad har styrket samarbejdet med skolen i forbindelse med børnenes overgang til skolen.

7. Metodiske bemærkninger

I dette kapitel beskrives de metoder, der ligger til grund for analyserne. Analyserne bygger dels på kvantitative undersøgelser på landsdækkende niveau, dels på kvalitative casestudier på kommuneniveau. I det følgende beskrives, hvordan grundlaget for evalueringen er udarbejdet, samt hvordan de landsdækkende undersøgelser og kommunale casestudier er gennemført.

7.1 Evalueringsgrundlag

Tidligt i evalueringen afholdt konsortiet en evalueringsworkshop med deltagelse af pædagogiske konsulenter ansat i kommunernes forvaltning, institutionsledere, dagplejeledere, pædagoger, børnehaveklasseledere, repræsentanter fra Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender samt evalueringens følgegruppe bestående af repræsentanter fra KL, BUPL, FOA og Børne- og Kulturchefforeningen. På evalueringsworkshoppen blev det diskuteret, hvilke spørgsmål der er relevante at få afdækket i evalueringen.

Med udgangspunkt i evalueringsworkshoppen, udbudsmaterialet og konsortiets tilbud har konsortiet udarbejdet et evalueringsgrundlag, som har ligget til grund for den efterfølgende dataindsamling. I evalueringsgrundlaget er det specificeret, hvilke spørgsmål der søges besvaret i evalueringen, hvilke spørgsmål der skal afdækkes i den landsdækkende undersøgelse, og hvilke spørgsmål der skal afdækkes i de kommunale casestudier.

7.2 Landsdækkende undersøgelse

Der er gennemført spørgeskemaundersøgelser blandt forvaltningschefer på børneområdet, samt blandt ledere og bestyrelsesformænd for dagtilbud. Undersøgelserne blandt ledere og formænd er gennemført blandt såvel daginstitutioner som dagplejeordninger, således at der i alt er gennemført fem spørgeskemaundersøgelser.

7.2.1 Fremgangsmåde

Spørgeskemaerne er blevet udarbejdet af konsortiet på baggrund af temaerne i evalueringsgrundlaget. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender og evalueringens følgegruppe har kommenteret spørgeskemaerne.

Skemaerne er inden udsendelsen blevet afprøvet gennem en pilottest med repræsentanter for hver af de fem målgrupper i forhold til at teste emner, spørgsmål, svarkategorier og begreber. Pilottesten foregik ved, at spørgeskemaerne blev sendt til deltagerne i pilottesten, som efterfølgende blev kontaktet telefonisk med henblik på at indhente deres kommentarer og forslag til forbedringer af skemaerne. De endelige skemaer blev udarbejdet på baggrund af disse kommentarer.

Spørgeskemaundersøgelserne er gennemført som kombinerede internetbaserede og postale undersøgelser. I følgebrevet blev deltagerne gjort opmærksom på muligheden for at udfylde skemaet på Internettet. Der er udsendt to skriftlige erindringsskrivelser efter svarfristens udløb.

Spørgeskemaet til *forvaltningschefer* for børneområdet er sendt til alle landets 271 kommuner. Der er indkommet svar fra 227 kommuner, hvilket giver en svarprocent på 84%.

Spørgeskemaet til *daginstitutionsledere* er udsendt til 1500 daginstitutioner. Daginstitutionerne er udvalgt på baggrund af en særkørsel foretaget af Danmarks Statistik over samtlige daginstitutioner i landet. Danmarks Statistik får oplysningerne indberettet fra kommunerne en gang om året. Oplysningerne er senest indberettet i 2005. Danmarks Statistik har dog kun adgang til oplysninger om *antallet* af privat etablerede børnehaver i kommunerne, og ikke kontaktoplysninger for de enkelte institutioner. Ved telefonisk kontakt er der blevet indsamlet kontaktoplysninger på disse institutioner.

For at sikre et tilstrækkeligt stort datagrundlag fra vuggestuer er der lavet en disproportional stratificeret udvælgelse af daginstitutioner. Vuggestuer udgør 10% af den samlede population af daginstitutioner. I den udvalgte stikprøve på 1.500 institutioner, som har modtaget spørgeskemaet, udgør vuggestuerne 20%. De øvrige vuggestuer er udvalgt simpelt tilfældigt.

Som følge af den disproportionale stratificerede udvælgelse er besvarelserne, jf. afsnit 7.2.2 omkring de indkomne besvarelsers repræsentativitet, efterfølgende blevet vægtet.

Af de udvalgte respondenter er 19 efterfølgende blevet udeladt af undersøgelsen. Årsagerne til dette er adresseændring, at institutionen er nedlagt, eller at institutionen er ændret til en type, der ikke laver pædagogisk læreplan. Undersøgelsespopulationen er således på 1.481 institutioner. Der er indkommet svar fra 932 institutionsledere, hvilket giver en svarprocent på 63%.

Spørgeskemaet til *dagplejeledere* er udsendt til alle landets kommuner. Der er indkommet svar fra 202 dagplejeledere, hvilket giver en svarprocent på 75%.

Spørgeskemaet til *daginstitutionsformænd* er udsendt til de samme institutioner som i undersøgelsen blandt institutionsledere. I denne undersøgelse er der således ligeledes tale om en disproportional stratificeret udvælgelse.

Rent praktisk er undersøgelsen gennemført ved, at institutionslederne i følgebrevet er blevet bedt om at videregive spørgeskemaet til institutionens formand. Der er indkommet svar fra 620 formænd, hvilket giver en svarprocent på 42%.

Spørgeskemaet til *dagplejeformænd* er udsendt til formændene for dagplejen i alle landets kommuner. Dagplejelederne er i følgebrevet blevet bedt om at videregive spørgeskemaet til dagplejens formand. Der er indkommet svar fra 132 formænd, hvilket giver en svarprocent på 49%.

Tabel 7-1 nedenfor opsummerer udvælgelsesmetoden, antal indkomne besvarelser og svarprocenten for hver af de fem målgrupper.

Tabel 7-1: Målgrupper, udvælgelse og svarprocenter i den landsdækkende undersøgelse

Målgruppe	Udvælgelse	Antal indkomne besvarelser	Svarprocent
Forvaltningschefer på børneområdet	Totalundersøgelse	227	84%
Institutionsledere i vuggestuer, børnehaver og integrerede institutioner	Disproportionalt, stratificeret udvælgelse	932	63%
Dagplejeledere	Totalundersøgelse	202	75%
Formænd for forældrebestyrelser for vuggestuer, børnehaver og integrerede institutioner	Disproportionalt, stratificeret udvælgelse	620	42%
Formænd for forældrebestyrelser for dagplejen	Totalundersøgelse	132	49%

Som det fremgår af tabellen, er svarprocenterne for undersøgelserne blandt forvaltningschefer, institutionsledere og dagplejeledere relativt høje. Derimod er svarprocenterne for de to undersøgelser blandt formænd begge under 50%.

I det følgende afsnit laves der en analyse af de indkomne besvarelsers repræsentativitet, herunder om svarprocenterne kan forventes at have betydning for fordelingen af de indkomne svar.

7.2.2 Indkomne besvarelsers repræsentativitet

Tabel 7-2 viser fordelingen af institutionstyper blandt alle landets institutioner, og hvordan denne fordeling ser ud blandt de indkomne besvarelser i undersøgelsen blandt hhv. institutionsledere og daginstitutionsformænd.

Tabel 7-2: Institutionstype – population og indkomne besvarelser

	Population af institutioner (n=4742)	Institutionsledere (n=932)	Formanden for daginstitutionens bestyrelse (n=629)
Aldersintegreret institution	**41%**	35%	35%
Børnehave	**49%**	46%	47%
Vuggestue	**10%**	20%	18%
I alt	**100%**	100%	100%

Det fremgår af tabellen, at der som forventet pga. den disproportionale stratificerede udvælgelse er en overrepræsentation af besvarelser fra vuggestuer i begge de to undersøgelser. Således er 10% af landets institutioner vuggestuer, mens hhv. 20% og 18% af besvarelserne i de to undersøgelser blandt institutioner er fra vuggestuer. Af denne grund er alle resultaterne af undersøgelserne blandt institutionsledere og institutionsformænd vægtet efter institutionstype, sådan at besvarelserne svarer til fordelingen i populationen.

Tabel 7-3: Ejerform – population og indkomne besvarelser

	Population af institutioner (n=4742)	Institutionsledere (n=932)	Formanden for daginstitutionens bestyrelse (n=629)
Kommunalt ejerskab	**70%**	69%	69%
Privat ejerskab	**30%**	31%	31%
I alt	**100%**	100%	100%

Tabel 7-3 viser ejerformen af daginstitutionerne i hhv. populationen af daginstitutioner og blandt de indkomne besvarelser. Det fremgår, at fordelingen i de indkomne besvarelser svarer til fordelingen i populationen.

Tabel 7-4: Øst/vest – populationer og indkomne besvarelser

	Institutionsniveau			Kommuneniveau			
	Population af institutioner (n=4742)	Formanden for daginstitutionens bestyrelse (n=629)	Institutionsledere (n=932)	**Population af kommuner (N=271)**	Forvaltningschefer for dagtilbuddene (n=227)	Dagplejeledere (n=202)	Formanden for dagplejens bestyrelse (n=132)
Øst for Storebælt	**48%**	43%	45%	**36%**	36%	34%	30%
Vest for Storebælt	**52%**	57%	55%	**64%**	64%	66%	70%
I alt	**100%**	100%	100%	**100%**	100%	100%	100%

Tabel 7-4 viser, hvordan respondenterne i de fem undersøgelser fordeler hhv. øst og vest for Storebælt. Det fremgår, at 48% af landets daginstitutioner ligger øst for Storebælt, mens 52% ligger vest for Storebælt. I forhold til dette er der indkommet en anelse flere besvarelser fra institutioner vest for Storebælt i de to undersøgelser, mens besvarelser fra institutioner øst for Storebælt er en smule underrepræsenterede. Forskellene er dog ikke af en størrelse, der giver anledning til at foretage sig yderligere.

Tabellen viser endvidere, at fordelingen af institutioner øst og vest for Storebælt for de indkomne besvarelser i undersøgelserne på kommuneniveau, dvs. undersøgelserne blandt forvaltningschefer, dagplejeledere og dagplejeformænd, ikke adskiller sig nævneværdigt fra populationen af kommuner. Dog er 70% af besvarelserne fra dagplejeformænd fra dagple-

jeordninger i kommuner vest for Storebælt, mens kun 64% af kommunerne ligger vest for Storbælt. Heller ikke denne afvigelse giver dog anledning til at foretage sig yderligere.

Tabel 7-5: Kommunestørrelse – populationer og indkomne besvarelser

	Institutionsniveau			Kommuneniveau			
	Population af institutioner (n=4742)	Formanden for daginstitutionens bestyrelse (n=629)	Institutionsledere (n=932)	**Population af kommuner (N=271)**	Forvaltningschefer for dagtilbuddene (n=227)	Dagplejeledere (n=202)	Formanden for dagplejens bestyrelse (n=132)
Op til 19.999	**35%**	33%	35%	**76%**	75%	74%	77%
20.000 til 49.999	**27%**	26%	26%	**18%**	19%	18%	14%
50.000 til 99.999	**13%**	16%	14%	**5%**	5%	6%	6%
Over 100.000	**25%**	24%	26%	**2%**	1%	2%	2%
I alt	**100%**	100%	100%	**100%**	100%	100%	100%

Tabel 7-5 viser, hvordan de indkomne besvarelser fordeler sig med hensyn til kommunestørrelse. Det fremgår, at besvarelserne på institutionsniveau afspejler fordelingen af institutioner i populationen ret præcist. Den største afvigelse er undersøgelsen blandt institutionsformænd, hvor der er en afvigelse på 3 procentpoint. Således ligger 13% af landets institutioner i kommunerne med en størrelse på 50.000 til 99.999 indbyggere, mens 16% af besvarelserne er fra institutioner i kommuner af denne størrelse.

På kommuneniveau er afvigelserne af tilsvarende størrelse, idet den største afvigelse er på 4 procentpoint. Afvigelserne mht. kommunestørrelse giver derfor ikke anledning til at foretage sig yderligere.

For at sikre, at institutioner, der er kommet langt i arbejdet med udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan, ikke er overrepræsenteret i undersøgelsen, er der endelig foretaget en rundringning til 100 af de institutioner, der ikke har besvaret spørgeskemaet. Resultaterne af denne frafaldsanalyse fremgår af nedenstående tabel sammen med resultatet af den gennemførte spørgeskemaundersøgelse.

Frafaldsanalysen viser, at daginstitutioner, der ikke har besvaret spørgeskemaet, er nået knap så langt med arbejdet med pædagogiske læreplaner som daginstitutioner, der har besvaret spørgeskemaet. Eksempelvis har 45% af daginstitutionerne i spørgeskemaundersøgelsen udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, der er godkendt af forældrebestyrelsen og kommunalbestyrelsen. Det tilsvarende tal blandt daginstitutioner, der ikke har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen er 39%. Tilsvarende er 5% af daginstitutionerne i spørgeskemaundersøgelsen påbegyndt drøftelserne men endnu ikke den skriftlige udarbejdelse af en pædagogisk læreplan. Det tilsvarende tal blandt institutioner, der ikke har besvaret spørge-

skemaet, er 11%. En sammenligning af andelene i de to populationer viser dog, at der ikke er signifikant forskel på besvarelserne.

Samlet set er der således tale om mindre forskelle, som kun ændrer lidt på det overordnede billede af, hvor langt daginstitutionerne er nået i arbejdet med pædagogiske læreplaner. Der er således ikke tegn på, at status på arbejdet med den pædagogiske læreplan har haft en betydende effekt for tilbøjeligheden til at besvare spørgeskemaet. På denne baggrund kan det konkluderes, at det indsamlede datamateriale giver et validt billede af, hvor langt dagtilbuddene er kommet i arbejdet med pædagogiske læreplaner.

Tabel 7-6. Daginstitutionsledere og dagplejeledere: Hvor langt er institutionen/dagplejen med udarbejdelse af en skriftlig pædagogisk læreplan?

	Daginstitutioner, spørgeskemaundersøgelse (n = 910)	Daginstitutioner, frafaldsanalyse (n = 100)
Institutionen/dagplejen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, og den er godkendt af forældrebestyrelsen og kommunalbestyrelsen	45%	39%
Institutionen/dagplejen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, og den er godkendt af forældrebestyrelsen, men endnu ikke af kommunalbestyrelsen	21%	15%
Institutionen/dagplejen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, men den er endnu ikke godkendt af hverken forældrebestyrelsen eller kommunalbestyrelsen	8%	9%
Institutionen/dagplejen er i øjeblikket i gang med at udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan	21%	22%
Institutionen/dagplejen har påbegyndt drøftelsen af udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan, men har endnu ikke påbegyndt udarbejdelsen af en skriftlig pædagogisk læreplan	5%	11%
Institutionen/dagplejen har endnu ikke påbegyndt hverken drøftelse af udarbejdelse af en pædagogisk læreplan eller udarbejdelsen af en skriftlig pædagogisk læreplan	2%	4%
I alt	100%	100%

Alt i alt er der ikke noget der tyder på, at spørgeskemaundersøgelserne ikke er repræsentative. Den største usikkerhed knytter sig til undersøgelserne blandt formænd for forældrebestyrelserne, da svarprocenten for disse to undersøgelser er lavest. Dertil skal det dog bemærkes, at de fleste af rapportens konklusioner vedrørende forældrebestyrelser belyses i både undersøgelsen blandt forældrebestyrelser og blandt lederne af dagtilbuddene.

7.2.3 Analysemetoder

Der er gennemført multivariate analyser af sammenhænge mellem baggrundsvariable og de variable, der er afrapporteres i selve rapporten.

Inden analyserne er gennemført, er det undersøgt, i hvilken grad de uafhængige variable korrelerer med hinanden. I tilfælde med høj korrelation mellem to variable, udelades den ene for at undgå problemer med multikollinearitet.

I tilfælde hvor den afhængige variabel er dikotom, er der gennemført multivariat logistisk regressionsanalyse.

I tilfælde hvor den afhængige variabel indeholder fire kategorier, er der ligeledes gennemført multivariat logistisk regressionsanalyse. Med logistisk regression forudsættes det, at den afhængige variabel indeholder to kategorier (en dummy-variabel). I de multivariate analyser omkodes afhængige variable med fire svarkategorier derfor til at bestå af to kategorier.

Analyserne er gennemført ved at undersøge, hvilke af de relevante baggrundsvariable (jf. afsnit 7.2.4) der har signifikant betydning for værdien på den afhængige variabel, når der kontrolleres for betydningen af de øvrige relevante baggrundsvariable. Dette gøres ved, at den mest insignifikante variabel i modellen fjernes trinvis, indtil modellen udelukkende består af signifikante variable. Signifikansniveauet (α) sættes i alle analyserne til 0,05.

I rapporten er udelukkende afrapporteret sammenhænge mellem uafhængige og afhængige variable, hvis den logistiske regressionsanalyse afslører, at der er en sammenhæng, og hvis denne sammenhæng samtidig er interessant uf fra en substantiel fortolkning.

7.2.4 Baggrundsvariable i de multivariable analyser

I de multivariate analyser indgår følgende variable

Undersøgelsen blandt forvaltningschefer

- Kommunale rammer:
  - Kommunestørrelse (logaritme-transformeret)
  - Organisatorisk placering af dagtilbud i kommunen (Tabel 8-52)
  - Områdeledelse af dagtilbud i hele eller dele af kommunen (Tabel 8-53)

- Størrelsen af og karakteristika ved dagtilbudsområdet (Tabel 8-54 til Tabel 8-59)
  - Samlet antal daginstitutioner (kommunale, selvejende, puljeordninger) og privatinstitutioner (ikke puljeordninger) pr. barn i alderen 0-10 år.
  - Andel af daginstitutioner, der er puljeordning eller privatinstitution
  - Samlet antal dagplejehjem (kommunale og dagplejelignende puljeordninger) pr. barn i alderen 0-10 år
  - Andel af dagplejehjem, der er dagplejelignende puljeordning

Undersøgelsen blandt institutionsledere

- Institutionens karakteristika
  - Institutionstype (vuggestue, børnehave, aldersintegreret, anden institutionstype) (Tabel 8-67)
  - Institutionens ejerform (kommunal, selvejende, privatinstitution/puljeordning) (Tabel 8-68)
  - Institutionens ledelse (souschef, pædagogiske ledere / afdelingsledere) (Tabel 8-81)

- Institutionens børnegruppe
  - Samlet antal børn (logaritme-transformeret) (Tabel 8-69 til Tabel 8-71)
  - Andel børn med anden etnisk baggrund end dansk (Tabel 8-69 til Tabel 8-72)
  - Andel børn med særlige behov (socialt udsatte børn) (Tabel 8-69 til Tabel 8-71 og Tabel 8-73)
  - Andel børn med fysisk/psykisk handicap (Tabel 8-69 til Tabel 8-71 og Tabel 8-74)

- Personale i institutionen (Tabel 8-75, Tabel 8-77 og Tabel 8-79, samt Tabel 8-69 til Tabel 8-71)
  - Samlet normering i timer pr. uge (pædagoger, pædagogmedhjælpere og andet personale, der arbejder med børnene) pr. barn
  - Andel af den normerede tid, der er til pædagoger (Tabel 8-75, Tabel 8-77 og Tabel 8-79)

- Kommunale rammer:
  - Kommunestørrelse (befolkningstal) (logaritme-transformeret)

- Personlig baggrund
  - Køn (Tabel 8-65)
  - Anciennitet som leder (logaritme-transformeret) (Tabel 8-66)

For at undgå problemer med multikollinearitet er ledernes alder udeladt af analysen. Denne variabel korrelerer således højt med ledernes anciennitet som leder.

Undersøgelsen blandt dagplejeledere

- Dagplejens karakteristika
  - Inddeling i distrikter (Tabel 8-86)
  - Aldersgrupper i dagplejen (Tabel 8-87)

- Dagplejens børnegruppe (Tabel 8-88 til Tabel 8-93)
  - Samlet antal børn (logaritme-transformeret)
  - Andel børn med anden etnisk baggrund end dansk
  - Andel børn med særlige behov (socialt udsatte børn)
  - Andel børn med fysisk/psykisk handicap

- Personale i dagplejen (Tabel 8-88 til Tabel 8-90, Tabel 8-94 og Tabel 8-95)
  - Antal dagplejere pr. barn
  - Antal dagplejepædagoger pr. dagplejer

- Kommunale rammer:
  - Kommunestørrelse (befolkningstal) (logaritme-transformeret)

- Personlig baggrund
  - Køn (Tabel 8-84)
  - Anciennitet som leder (Tabel 8-85) (logaritme-transformeret)

For at undgå problemer med multikollinearitet er ledernes alder udeladt af analysen. Denne variabel korrelerer således højt med ledernes anciennitet som leder.

Undersøgelsen blandt institutionsformænd

Som baggrundsvariable indgår oplysninger om størrelsen af institutionens børnegruppe og om institutionernes personalegruppe. Disse oplysninger er hentet i undersøgelsen blandt institutionsledere. Da der ikke foreligger besvarelser fra alle institutionslederne, bevirker dette, at der ligger et lavere antal cases til grund for de multivariate analyser end for de univariate fordelinger, der fremgår af rapporten. Det præcise antal respondenter til grund for analyserne fremgår af tabellerne med resultaterne af de multivariate analyser (i bilaget).

- Institutionens karakteristika
  - Institutionstype (Tabel 8-102)
  - Ejerform af institutionen (Tabel 8-103)

- Institutionens børnegruppe
  - Samlet antal børn (logaritme-transformeret) (fra undersøgelsen blandt institutionsledere)

- Personale i institutionen
  - Samlet normering i timer pr. uge (pædagoger, pædagogmedhjælpere og andet personale, der arbejder med børnene) pr. barn (fra undersøgelsen blandt institutionsledere)

- Kommunale rammer:
  - Kommunestørrelse (befolkningstal) (logaritme-transformeret)

- Personlig baggrund
  - Køn (Tabel 8-97)
  - Uddannelse (Tabel 8-98)
  - Offentlig eller privat ansat (Tabel 8-99)
  - Anciennitet som bestyrelsesmedlem (Tabel 8-100)

For at undgå problemer med multikollinearitet er formændenes alder udeladt af analysen. Denne variabel korrelerer således højt med formændenes anciennitet i bestyrelsen.

Undersøgelsen blandt dagplejeformænd

Som baggrundsvariable indgår oplysninger om dagplejens børnegruppe og om dagplejens personalegruppe. Disse oplysninger er hentet i undersøgelsen blandt dagplejeledere. Da der ikke foreligger besvarelser fra alle dagplejelederne, bevirker dette, at der ligger et lavere antal cases til grund for de multivariate analyser end for de univariate fordelinger, der fremgår af rapporten. Det præcise antal respondenter til grund for analyserne fremgår af tabellerne med resultaterne af de multivariate analyser (i bilaget).

- Dagplejens børnegruppe

  - Samlet antal børn (logaritme-transformeret) (fra undersøgelsen blandt dagplejeledere)

- Personale i institutionen
  - Antal dagplejere pr. barn (fra undersøgelsen blandt dagplejeledere)

- Kommunale rammer:
  - Kommunestørrelse (befolkningstal) (logaritme-transformeret)

- Personlig baggrund
  - Køn (Tabel 8-105)
  - Uddannelse (Tabel 8-106)
  - Offentlig eller privat ansat (Tabel 8-107)
  - Anciennitet som bestyrelsesmedlem (Tabel 8-108)

For at undgå problemer med multikollinearitet er formændenes alder udeladt af analysen. Denne variabel korrelerer således højt med formændenes anciennitet i bestyrelsen.

7.2.5 Fortolkning af resultaterne af multivariate analyser

Resultaterne af de logistiske regressionsanalyser kan ses i tabellerne i bilaget.

I bilaget er angivet signifikansniveauet for uafhængige variable, hvor signifikansniveauet er 0,05 eller derunder. Signifikansniveauet er udtryk for, hvor sikker på man kan være på, at en sammenhæng ikke blot skyldes statistiske tilfældigheder. Hvis en variabel har et signifikansniveau på 0,05, betyder det eksempelvis, at man kan være 95% sikker på, at sammenhængen ikke blot skyldes statistiske tilfældigheder. I tabellen er signifikansniveauet angivet med symbolet *. Jo mindre signifikansniveauet er, desto mere sikker er man på, at sammenhængen ikke skyldes statistiske tilfældigheder.

I øverste række i tabellen med resultaterne af analyserne for undersøgelsen blandt institutionsledere ses resultaterne af analyserne af, hvilke forhold der har betydning for, at institutionen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan (side 157 i bilaget). Det forudsagte svar er "ja", dvs. at institutionen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan. Med analysemetoden udregnes det, om de uafhængige variable har betydning for sandsynligheden for, at der er udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan.

Af tabellen på side 157 i bilaget ses det eksempelvis, at variablen "andel børn med anden etnisk baggrund" har signifikant betydning for sandsynligheden for, at institutionen har udarbejdet en pædagogisk læreplan, og at signifikansniveauet er under 0,05 men over 0,01.

I samme række ses det, at institutionstype har betydning for denne sandsynlighed.

Tallene angivet i tabellerne viser, hvor meget oddsene for, at den afhængige variabel antager det forudsagte svar, stiger, når den uafhængige variabel stiger med én enhed[9]. Oddsene er defineret som sandsynligheden for, at den afhængige variabel antager det forudsagte

[9] Disse tal kaldes odds ratio

svar divideret med sandsynligheden for, at den afhængige variabel antager referencekategorien.

Det første, man skal bemærke i forbindelse med fortolkningen af tallene, er, hvorvidt værdien er større eller mindre end 1. Hvis værdien er større end 1, er der tale om en positiv sammenhæng, således at oddsene for, at den afhængige variabel antager det forudsagte svar stiger, når den uafhængige variabel stiger. Hvis værdien derimod er mindre end 1, er der tale om en negativ sammenhæng. I dette tilfælde falder oddsene for, at den afhængige variabel antager det forudsagte svar, når den uafhængige variabel stiger.

Ovennævnte eksempel fra undersøgelsen blandt institutionsledere kan illustrere dette. Den øverste række i tabellen angiver, hvilke forhold der har betydning for oddsene for, at en institution har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan (det forudsagte svar), i forhold til oddsene for, at en institution ikke har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan (referencekategorien).

Det fremgår, at koefficienten for variablen "andel børn med anden etnisk baggrund" er 0,275. Da tallet er mindre end 1, er oddsene for, at en institution har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan mindre, desto større andelen af børn med anden etnisk baggrund end dansk er. Mere præcist er tallet udtryk for, at hvis andelen af børn med anden etnisk baggrund stiger fra 0 til 1, så ændres oddsene for, at en institution har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan i forhold til oddsene for, at dette ikke er tilfældet, med 0,275.

Af samme linie som eksemplet ovenfor fremgår det, at institutionslederens anciennitet som leder har betydning for oddsene for, at en institution har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan. Det fremgår, at oddsene er stigende med lederens anciennitet. I modellen er taget logaritmen til institutionsledernes anciennitet. Det betyder, at koefficienterne skal fortolkes i procent. Mere præcist er tallet et udtryk for, at hvis institutionsledernes anciennitet stiger med 1 procent, så ændres oddsene for, at en institution har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan i forhold til oddsene for, at dette ikke er tilfældet, med 1,286. I dette tilfælde er der således tale om en positiv sammenhæng mellem anciennitet, og hvorvidt der er udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan.

Endelig fremgår det, at institutionstypen har betydning for sandsynligheden for, at en institution har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan. Denne variabel, hvor der er opgivet mere end et tal i cellen, skal fortolkes i forhold til referencekategorien, som er aldersintegrerede institutioner (har værdien 0). Det ses, at oddsene for, at institutioner af typen "anden" har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan er mindre end oddsene for, at aldersintegrerede institutioner har gjort dette. Det ses, at oddsene for, at en institution af typen "anden" har udviklet en pædagogisk læreplan er halvt så store (0,501) som oddsene for, at en aldersintegreret institution har udviklet en pædagogisk læreplan.

Derimod adskiller vuggestuer sig ikke signifikant fra aldersintegrerede institutioner, ligesom børnehaver ikke adskiller sig fra aldersintegrerede institutioner. Da tallene skal fortolkes i forhold til referencekategorien, siger tallene i tabellen ikke noget om, hvorvidt eksempelvis vuggestuer adskiller sig signifikant fra børnehaver med hensyn til udarbejdelse af en skriftlig pædagogisk læreplan.

Udover ændringer i odds og signifikansniveauer angiver tabellen R^2 for modellerne for hvert af de spørgsmål, der er gennemført en analyse for. R^2 er et udtryk for, hvor god modellen er til at forudsige svaret på den afhængige variabel[10].

7.3 Casestudier blandt kommuner

Der er gennemført casestudier blandt 11 kommuner med henblik på at afdække kommunernes praksis i forbindelse med implementeringen af loven om pædagogiske læreplaner.

7.3.1 Udvælgelse af kommuner

I tilrettelæggelsen af casestudierne er der taget udgangspunkt i, at kommunerne skulle være maksimalt varierende på en række forhold, som formodes at have betydning for implementeringen af loven om pædagogiske læreplaner og – på længere sigt – for betydningen af arbejdet med pædagogiske læreplaner.

I udvælgelsen af kommuner er der derfor taget afsæt i følgende forhold:

- Kommunestørrelse
- Kommunens socio-demografiske forhold
- Kommunens sammensætning og organisering af dagtilbud
- Strategier for implementering af læreplanerne

Herudover er kommunerne udvalgt ud fra en grundlæggende præmis om, at der både skulle deltage kommuner, som står over for en sammenlægning, og kommuner, som fortsætte som selvstændig kommune, fordi netop sammenlægningen kunne formodes at have indflydelse på, hvordan implementeringen af læreplanerne gribes an.

7.3.2 Fremgangsmåde i casestudierne

Casestudierne er indledt med en desk research med fokus på dels kommunale politikker og strategier på børneområdet, dels kommunal statistisk og opgørelser på dagtilbudsområdet med henblik på at tilvejebringe et forhåndskendskab til de lokale forhold forud for interviewene.

Den primære datakilde i casestudierne er interview med de primære aktører i kommunernes arbejde med implementeringen af loven om pædagogiske læreplaner. Her har det primære fokus været, hvordan kommunerne har grebet implementeringen an, og hvilken betydning kommunens tilgang til implementeringen har haft i forhold til dagtilbuddenes implementering af loven om pædagogiske læreplaner. Det betyder, at dagtilbuddenes involvering i denne fase primært har haft fokus på at belyse kommunernes tilgang til implementeringen, mens der i casestudierne på institutionsniveau (som gennemføres i efteråret 2006) vil være et mere dybdegående fokus på dagtilbuddenes arbejde med implementeringen af loven af pædagogiske læreplaner, herunder betydningen for hverdagen i dagtilbuddene.

[10] Da der er tale om logistiske regressionsanalyser udregnes R^2 ikke som på samme måde som ved OLS-regressionsanalyse. I stedet udregnes en tilnærmelse til R^2 kaldet Nagelkerges pseudo R^2.

I forbindelse med casestudierne er der i hver kommune gennemført følgende interviewaktiviteter:

Tabel 7-7: Målgrupper i casestudier i kommuner – metode og datagrundlag

Målgruppe	Metode	Antal pr. casekommune	Antal i alt
Formanden for børne- og ungeudvalget	Personligt interview	1	12/8
Forvaltningschefen på børneområdet	Personligt interview	1	12/8
Medarbejdere i forvaltningen [11]	Fokusgruppeinterview	1	12/8
Institutionsledere i vuggestuer, børnehaver og integrerede institutioner samt dagplejeledere	Fokusgruppeinterview	1	12/8
Formænd for forældrebestyrelser for vuggestuer, børnehaver og integrerede institutioner samt dagpleje	Fokusgruppeinterview	1	12/8
Børnehaveklasseledere	Fokusgruppeinterview	1	12/8

Interviewene er gennemført med afsæt i en struktureret interviewguide med henblik på at skabe ensartethed i interviewene på tværs af kommunerne. Interviewguiderne er udarbejdet af konsortiet med afsæt i evalueringsgrundlaget. Ministeriet for Forbruger- og Familieanliggende og følgegruppen har efterfølgende haft mulighed for at kommentere interviewguiderne.

Interviewene er gennemført af konsortieparterne og dokumenteret i form af dels båndoptagelser, dels interviewreferater. Derudover er der på baggrund af interviewreferaterne udarbejdet en samlet afrapportering for hver kommune, hvor de forskellige datakilder bringes i spil i forhold til at belyse de temaer, som indgår i denne rapport. Det er primært denne samlede afrapportering, der ligger til grund for anvendelsen af casestudierne i rapporten.

[11] Fx medarbejdere i PPR og pædagogiske konsulenter

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender

Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner

Bilagsrapport

August 2006

NIRAS KONSULENTERNE EVA UdviklingsForum akf

Indholdsfortegnelse

8. Bilag: Tabeller med resultater fra spørgeskemaundersøgelserne 116
8.1: Afsnit 3.1: Status på arbejdet med pædagogiske læreplaner 116
8.2: Afsnit 3.2: Lovgrundlaget og kommunale retningslinjer 119
8.3: Afsnit 3.3: Understøttende initiativer 124
8.4: Afsnit 4.1: Forarbejdet til de pædagogiske læreplaner 126
8.5: Afsnit 4.2: Udarbejdelsen og godkendelsen af de pædagogiske læreplaner 132
8.6: Afsnit 6.3: De pædagogiske læreplaners betydning for de udsatte børn..... 134
8.7: Afsnit 6.4: De pædagogiske læreplaners betydning som kommunalt styringsredskab 135
8.8: Baggrundsspørgsmål..... 136

9. Bilag: Tabeller med resultater af multivariate analyser 156
9.1: Undersøgelse blandt forvaltningschefer..... 157
9.2: Undersøgelse blandt institutionsledere..... 161
9.3: Undersøgelse blandt dagplejeledere 180
9.4: Undersøgelse blandt formænd for daginstitutioners forældrebestyrelse 199
9.5: Undersøgelse blandt formænd for dagplejeordningernes forældrebestyrelse..... 203

8. Bilag: Tabeller med resultater fra spørgeskemaundersøgelserne

8.1 Afsnit 3.1: Status på arbejdet med pædagogiske læreplaner

Tabel 8-1: Hvor langt er institutionen med udarbejdelse af en skriftlig pædagogisk læreplan?

	Procent
Institutionen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, og den er godkendt af forældrebestyrelsen	65%
Institutionen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, men den er endnu ikke godkendt forældrebestyrelsen	8%
Institutionen er i øjeblikket i gang med at udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan	20%
Institutionen har påbegyndt drøftelsen af udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan, men har endnu ikke påbegyndt udarbejdelsen af en skriftlig pædagogisk læreplan	5%
Institutionen har endnu ikke påbegyndt hverken drøftelse af udarbejdelse af en pædagogisk læreplan eller udarbejdelsen af en skriftlig pædagogisk læreplan	2%
I alt	100%

(n = 637)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-2: Er institutionens pædagogiske læreplan godkendt af kommunalbestyrelsen?

	Procent
Ja	35%
Nej	30%
Ved ikke	35%
I alt	100%

(n = 583)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-3: Hvor langt er dagplejeordningen med udarbejdelse af en skriftlig pædagogisk læreplan?

	Procent
Dagplejen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, og den er godkendt af forældrebestyrelsen	70%
Dagplejen har udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan, men den er endnu ikke godkendt forældrebestyrelsen	7%
Dagplejen er i øjeblikket i gang med at udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan	13%
Dagplejen har påbegyndt drøftelsen af udarbejdelsen af en pædagogisk læreplan, men har endnu ikke påbegyndt udarbejdelsen af en skriftlig pædagogisk læreplan	8%
Dagplejen har endnu ikke påbegyndt hverken drøftelse af udarbejdelse af en pædagogisk læreplan eller udarbejdelsen af en skriftlig pædagogisk læreplan	2%
I alt	100%

(n = 128)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-4: Er dagplejens pædagogiske læreplan godkendt af kommunalbestyrelsen?

	Procent
Ja	34%
Nej	26%
Ved ikke	40%
I alt	100%

(n = 124)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-5: Udarbejdes der én samlet pædagogisk læreplan for hele den kommunale dagplejeordning?

	Procent
Ja, og den pædagogiske læreplan er ikke godkendt af kommunalbestyrelsen	33%
Ja, og den pædagogiske læreplan er godkendt af kommunalbestyrelsen	58%
Nej, der udarbejdes ikke en pædagogisk læreplan for kommunens dagplejeordning	0%
Nej, der udarbejdes ikke en samlet pædagogisk læreplan for dagplejeordningen, men flere pædagogiske læreplaner for fx distrikter / områder el. lign	8%
I alt	100%

(n = 219)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-6: Har de dagplejelignende puljeordninger den / de samme pædagogiske læreplaner som den kommunale dagplejeordning?

	Procent
Ja, alle dagplejelignende puljeordninger har samme pædagogiske læreplan som dagplejeordningen	17%
Ja, nogle af de dagplejelignende puljeordninger har samme pædagogiske læreplan som dagplejeordningen	4%
Nej	79%
I alt	100%

(n = 24)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-7: Udarbejdes der én samlet pædagogisk læreplan for hele dagplejeordningen i kommunen?

	Procent
Ja, der udarbejdes én samlet pædagogisk læreplan	82%
Nej, der udarbejdes en pædagogisk læreplan for hvert distrikt/område	18%
I alt	100%

(n = 90)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-86 har angivet, at kommunens dagplejeordning er inddelt i distrikter/områder.

Tabel 8-8: Er denne besvarelse udarbejdet for hele dagplejeordningen i kommunen eller et udvalgt distrikt/område?

	Procent
Hele dagplejeordningen	25%
Udvalgt distrikt/område	75%
I alt	100%

(n = 16)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-86 har angivet, at kommunens dagplejeordning er inddelt i distrikter/områder, og jf. Tabel 8-7 har angivet, at der udarbejdes en pædagogisk læreplan for hvert distrikt/område.

8.2 Afsnit 3.2: Lovgrundlaget og kommunale retningslinjer

Tabel 8-9: Har retningslinjerne for de pædagogiske læreplaner været forelagt kommunalbestyrelsen eller det politiske udvalg, som dagtilbud hører under?

	Procent
Ja	83%
Nej	17%
I alt	100%

(n = 138)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 3-2 har svaret, at kommunen har udarbejdet retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med de pædagogiske læreplaner.

Tabel 8-10: Har kommunen udarbejdet retningslinjer for udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner?

	Procent
Ja – og de er helt eller deltvist bindende	41%
Ja, men de er alene vejledende	36%
Nej	23%
I alt	100%

(n = 848)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-11: Har kommunen udarbejdet retningslinjer for udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner?

	Procent
Ja – og de er helt eller delvist bindende	35%
Ja, men de er alene vejledende	20%
Nej	44%
I alt	100%

(n = 189)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-12: Har kommunen udarbejdet vejledende og / eller bindende retningslinjer for udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner?

	Procent
Ja	81%
Nej	19%
I alt	100%

(n = 444)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-13: Har kommunen udarbejdet vejledende og / eller bindende retningslinjer for udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner?

	Procent
Ja	74%
Nej	26%
I alt	100%

(n = 76)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-14: Har bestyrelsen eller repræsentanter for denne været involveret i udarbejdelsen af disse retningslinjer?

	Procent
Ja	10%
Nej	90%
I alt	100%

(n = 318)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-12 har svaret kommunen har udarbejdet vejledende og / eller bindende retningslinjer for udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner.

Tabel 8-15: Har bestyrelsen eller repræsentanter for denne været involveret i udarbejdelsen af disse retningslinjer?

	Procent
Ja	26%
Nej	74%
I alt	100%

(n = 42)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-13 har svaret kommunen har udarbejdet vejledende og / eller bindende retningslinjer for udarbejdelse af de pædagogiske læreplaner.

Tabel 8-16: Såfremt kommunen har udarbejdet retningslinjer for de pædagogiske læreplaner, indeholder de så…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	**I alt**
… en disposition/skabelon for indholdet i en pædagogisk læreplan? (n = 625)	11%	7%	32%	51%	100%
… særligt prioriterede temaer for den kommende tids arbejde? (n = 616)	31%	10%	21%	37%	100%
… eksempler på, hvorledes mål og/eller delmål for et eller flere af de seks lære-planstemaer kan/skal opstilles? (n = 620)	14%	14%	35%	37%	100%
… en beskrivelse af, hvordan institutionen kan/skal tage hensyn for lokale forhold (fx børnegruppens eller forældregruppens særlige behov)? (n = 615)	33%	26%	29%	13%	100%
… en beskrivelse af, hvordan den over-ordnede beskrivelse af aktivite-ter/metoder/mål kan/skal udformes? (n = 616)	21%	16%	35%	29%	100%
… en beskrivelse af, hvordan institutionen kan/skal støtte børn med særlige behov? (n = 614)	27%	28%	32%	13%	100%

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… en beskrivelse af, hvordan institutionen kan/skal støtte børn med anden etnisk baggrund end dansk? (n = 602)	37%	27%	26%	10%	100%
… en beskrivelse af, hvordan institutionen kan/skal dokumentere arbejdet med den pædagogiske læreplan? (n = 621)	16%	17%	41%	25%	100%
… en beskrivelse af, hvordan institutionen kan/skal evaluere arbejdet med den pædagogiske læreplan? (n = 619)	16%	20%	40%	25%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-10 har svaret bekræftende på, at kommunen har udarbejdet retningslinjer for udarbejdelse af pædagogiske læreplaner.

Tabel 8-17: Såfremt kommunen har udarbejdet retningslinjer for de pædagogiske læreplaner, indeholder de så…

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… en disposition/skabelon for indholdet i en pædagogisk læreplan? (n = 100)	12%	7%	27%	54%	100%
… særligt prioriterede temaer for den kommende tids arbejde? (n = 99)	34%	11%	21%	33%	100%
… eksempler på, hvorledes mål og/eller delmål for et eller flere af de seks læreplanstemaer kan/skal opstilles? (n = 101)	15%	13%	34%	39%	100%
… en beskrivelse af, hvordan dagplejen kan/skal tage hensyn til lokale forhold (fx børnegruppens eller forældregruppens særlige behov)? (n = 101)	45%	23%	20%	13%	100%
… en beskrivelse af, hvordan den overordnede beskrivelse af aktiviteter/metoder/mål kan/skal udformes? (n = 99)	21%	13%	37%	28%	100%
… en beskrivelse af, hvordan dagplejen kan/skal støtte børn med særlige behov? (n = 100)	35%	21%	30%	14%	100%
… en beskrivelse, af hvordan dagplejen kan/skal støtte børn med anden etnisk baggrund end dansk? (n = 98)	46%	26%	21%	7%	100%

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
… en beskrivelse af, hvordan dagplejen kan/skal dokumentere arbejdet med den pædagogiske læreplan? (n = 100)	20%	20%	35%	25%	100%
… en beskrivelse af, hvordan dagplejen kan/skal evaluere arbejdet med den pædagogiske læreplan? (n = 101)	19%	21%	37%	24%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-11 har svaret bekræftende på, at kommunen har udarbejdet retningslinjer for udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner.

Tabel 8-18: Hvilken betydning har de støtteforanstaltninger (vejledning, inspirationsmateriale og øvrige initiativer), som kommunen har stillet til rådighed for udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Den har hæmmet institutionens arbejdsproces, fordi vi har følt os for bundet af kommunens retningslinjer (n = 622)	64%	21%	12%	3%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-10 har svaret bekræftende på, at kommunen har udarbejdet retningslinjer for udarbejdelse af pædagogiske læreplaner.

Tabel 8-19: Hvilken betydning har de støtteforanstaltninger (vejledning, inspirationsmateriale og øvrige initiativer), som kommunen har stillet til rådighed for udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Den har hæmmet dagplejens arbejdsproces, fordi vi har følt os for bundet af kommunens retningslinjer (n = 97)	75%	15%	7%	2%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-11 har svaret bekræftende på, at kommunen har udarbejdet retningslinjer for udarbejdelse af pædagogiske læreplaner.

8.3 Afsnit 3.3: Understøttende initiativer

Tabel 8-20: Har en eller flere af nøglepersonerne deltaget i "10-dages kurset" på et CVU for medarbejdere med et særligt ansvar for processen med at indføre læreplaner i det enkelte dagtilbud og kommunen?

	Procent
Ja	82%
Nej	18%
I alt	100%

(n = 152)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 3-12 har svaret, at kommunen har udpeget en eller flere "nøglepersoner", der har et særligt ansvar for processen med at indføre læreplaner i de enkelte dagtilbud.

Tabel 8-21: I hvilken grad har nøglepersonen/erne til opgave at skabe forbindelse mellem evt. særlige indsatsområder i de pædagogiske læreplaner og skolernes indsatsområder?

	Procent
Slet ikke	27%
I ringe grad	23%
I nogen grad	33%
I høj grad	18%
I alt	100%

(n = 153)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 3-12 har svaret, at kommunen har udpeget en eller flere "nøglepersoner", der har et særligt ansvar for processen med at indføre læreplaner i de enkelte dagtilbud.

Tabel 8-22: Hvilke opgaver varetager nøglepersonen/erne i forhold til dagtilbuddenes pædagogiske læreplaner?

	Procent
Afholdelse af temadage for personalet i dagtilbuddene (samt evt. andre, fx skolernes lærere) (n = 144)	72%
Formidling af viden om pædagogiske læreplaner til dagtilbuddene (n = 149)	97%
Etablering af netværk mellem dagtilbuddene om pædagogiske læreplaner (n = 142)	62%
Sparring med dagtilbuddene i deres arbejde med pædagogiske læreplaner (n = 147)	90%
Kontaktperson omkring de pædagogiske læreplaner for dagtilbuddene i forhold til forvaltningen (n = 145)	83%
Godkendelse af pædagogiske læreplaner (n = 142)	39%
Evaluering af pædagogiske læreplaner (n = 140)	55%
Andet (n = 39)	38%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 3-12 har svaret, at kommunen har udpeget en eller flere "nøglepersoner", der har et særligt ansvar for processen med at indføre læreplaner i de enkelte dagtilbud.

Tabel 8-23: I hvilken grad har kommunen iværksat følgende initiativer?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	**I alt**
Bistand fra kommunens pædagogiske konsulenter (n = 816)	34%	16%	27%	23%	100%
Kommunale kurser, temadage for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner (n = 858)	11%	8%	31%	51%	100%
Gå-hjem-møder arrangeret af kommunen for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner (n = 773)	46%	12%	24%	17%	100%
Ekstern konsulentbistand stillet til rådighed/finansieret af kommunen (n = 772)	64%	7%	13%	16%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-24: I hvilken grad har kommunen iværksat følgende initiativer?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Bistand fra kommunens pædagogiske konsulenter (n = 165)	59%	12%	14%	15%	100%
Kommunale kurser, temadage for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner (n = 187)	19%	10%	33%	39%	100%
Gå-hjem-møder arrangeret af kommunen for ledere og medarbejdere om pædagogiske læreplaner (n = 172)	60%	12%	19%	9%	100%
Ekstern konsulentbistand stillet til rådighed/finansieret af kommunen (n = 174)	69%	5%	13%	13%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

8.4 Afsnit 4.1: Forarbejdet til de pædagogiske læreplaner

Tabel 8-25: På hvilke måder involveres det pædagogiske personale i forarbejdet med institutionens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I drøftelser på de almindelige personalemøder (n = 881)	0%	2%	17%	80%	100%
I særlig tilrettelagte drøftelser på personale-weekender/personaledage, særlige personalemøder afsat til formålet o.l. (n = 873)	2%	2%	14%	82%	100%
På andre måder (n = 390)	32%	7%	20%	41%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-26: På hvilke måder involveres dagplejepædagogerne i forarbejdet med dagplejens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I drøftelser på de almindelige personalemøder (n = 177)	6%	4%	20%	71%	100%
I særligt tilrettelagte drøftelser på personaledage, særlige personalemøder afsat til formålet o.l. (n = 180)	4%	5%	18%	73%	100%
På andre måder (n = 100)	25%	10%	21%	44%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-27: På hvilke måder involveres dagplejerne i forarbejdet med dagplejens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I drøftelser på de almindelige personalemøder (n = 186)	3%	7%	32%	58%	100%
I særligt tilrettelagte drøftelser på personaledage, særlige personalemøder afsat til formålet o.l. (n = 189)	7%	6%	17%	69%	100%
På andre måder (n = 106)	28%	8%	27%	37%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-28: På hvilke områder er bestyrelsen involveret i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 618)	24%	25%	37%	15%	100%
I forarbejdet til den pædagogiske læreplan gennem fx undersøgelser af forældreforventninger, børnenes behov set fra forældreside m.m. (n = 612)	26%	29%	31%	13%	100%
Med hensyn til, hvilke indsatsområder der skulle/skal prioriteres i institutionens fremtidige arbejde (n = 614)	14%	19%	38%	28%	100%
På andre områder (n = 266)	41%	16%	27%	16%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-29: På hvilke områder er bestyrelsen involveret i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelse af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 122)	32%	28%	30%	10%	100%
I forarbejdet til den pædagogiske læreplan gennem fx undersøgelser af forældreforventninger, børnenes behov set fra forældreside m.m. (n = 122)	38%	29%	25%	8%	100%
Med hensyn til hvilke indsatsområder der skulle/skal prioriteres i dagplejernes arbejde (n = 121)	26%	26%	30%	18%	100%
På andre områder (n = 55)	62%	20%	16%	2%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-30: Er bestyrelsen kommet med forslag til den pædagogiske læreplan i forbindelse med forarbejdet?

	Daginstitutionernes bestyrelse (n = 617)	Dagplejens bestyrelse (n = 125)
Ja	50%	50%
Nej	50%	50%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser og blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-31: I hvilken grad tages der højde for bestyrelsens forslag i den pædagogiske læreplan?

	Daginstitutionernes bestyrelser (n = 305)	Dagplejens bestyrelse (n = 61)
Slet ikke	1%	2%
I ringe grad	4%	5%
I nogen grad	43%	46%
I høj grad	52%	48%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser og blandt formænd for dagplejens bestyrelse
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-30 har svaret at bestyrelsen er kommet med forslag til den pædagogiske læreplan i forbindelse med forarbejdet.

Tabel 8-32: På hvilke måder involveres bestyrelsen i forarbejdet med institutionens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I dialog på møder i forældrebestyrelsen omkring udkast til den pædagogiske læreplan (n = 874)	5%	10%	35%	50%	100%
Ved deltagelse på personalemøder, særlige personaleweekender o.l., hvor temaet var pædagogiske læreplaner (n = 833)	72%	11%	8%	9%	100%
På andre måder (n = 321)	68%	9%	14%	9%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-33: På hvilke måder er bestyrelsen involveret i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I dialog på møder i forældrebestyrelsen omkring udkast til den pædagogiske læreplan (n = 616)	8%	12%	32%	48%	100%
Ved deltagelse på personalemøder, særlige personaleweekender o.l., hvor temaet var pædagogiske læreplaner (n = 599)	74%	10%	10%	6%	100%
På andre måder (n = 235)	61%	10%	17%	11%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-34: På hvilke måder er bestyrelsen involveret i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I dialog på møder i forældrebestyrelsen omkring udkast til den pædagogiske læreplan (n = 123)	13%	9%	43%	35%	100%
Ved deltagelse på personalemøder, særlige personaleweekender o.l., hvor temaet var pædagogiske læreplaner (n = 119)	73%	10%	14%	3%	100%
På andre måder (n = 55)	84%	5%	9%	2%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-35: På hvilke måder involveres bestyrelsen i forarbejdet med dagplejens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I dialog på møder i forældrebestyrelsen omkring udkast til den pædagogiske læreplan (n = 194)	4%	7%	42%	46%	100%
Ved deltagelse på personalemøder, særlige personaledage o.l., hvor temaet var pædagogiske læreplaner (n = 181)	62%	17%	13%	7%	100%
På andre måder (n = 78)	62%	9%	23%	6%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-36: På hvilke måder involveres den øvrige forældregruppe i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I dialog på de almindelige forældremøder (n = 867)	20%	18%	42%	21%	100%
Ved deltagelse på forældremøder, hvor temaet var pædagogiske læreplaner (n = 859)	45%	17%	23%	16%	100%
På andre måder (n = 375)	67%	9%	15%	9%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-37: På hvilke måder involveres den øvrige forældregruppe i forarbejdet med dagplejens pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I dialog på de almindelige forældremøder (n = 182)	45%	19%	27%	10%	100%
Ved deltagelse på forældremøder, hvor temaet var pædagogiske læreplaner (n = 181)	56%	15%	17%	12%	100%
På andre måder (n = 104)	73%	13%	11%	3%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-38: På hvilke områder er den øvrige forældregruppe involveret i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 594)	72%	17%	9%	2%	100%
Gennem undersøgelser af forældreforventninger, børnenes behov set fra forældreside m.m. (n = 589)	58%	16%	20%	6%	100%
Med hensyn til, hvilke indsatsområder der skal prioriteres i institutionens arbejde (n = 589)	58%	19%	18%	5%	100%
På andre områder (n = 226)	76%	9%	9%	6%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-39: På hvilke områder er den øvrige forældregruppe involveret i forarbejdet med den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelse af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 116)	73%	18%	6%	3%	100%
Gennem undersøgelser af forældreforventninger, børnenes behov set fra forældreside m.m. (n = 114)	67%	15%	16%	3%	100%
Med hensyn til hvilke indsatsområder der skal prioriteres i dagplejens arbejde (n = 113)	65%	18%	12%	5%	100%
På andre områder (n = 63)	84%	8%	6%	2%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-40: Har bestyrelsen taget initiativ til, at pædagogiske læreplaner blev drøftet på møder med de øvrige forældre?

	Procent
Ja	26%
Nej	74%
I alt	100%

(n = 605)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-41: Har bestyrelsen taget initiativ til, at pædagogiske læreplaner blev drøftet på møder med de øvrige forældre?

	Procent
Ja	25%
Nej	75%
I alt	100%

(n = 123)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

8.5 Afsnit 4.2: Udarbejdelsen og godkendelsen af de pædagogiske læreplaner

Tabel 8-42: I hvilken grad indgår følgende / vil følgende indgå som input til den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	**I alt**
Skriftlige input fra medarbejderne (n = 846)	9%	10%	23%	57%	100%
Skriftlige input fra forældrebestyrelsen eller dele af denne (n = 833)	35%	28%	23%	14%	100%
Mundtlige bidrag fra medarbejderne ved personalemøder mm. (n = 872)	2%	1%	17%	80%	100%
Mundtlige bidrag ved forældrebestyrelsesmøder? (n = 866)	6%	16%	37%	42%	100%
Synspunkter og ønsker, som forældrene har givet udtryk for på forældremøder o.l. (n = 861)	11%	19%	46%	24%	100%
De interesser, børnene har givet udtryk for, har fået en særlig prioritering i den pædagogiske læreplan (n = 851)	11%	18%	42%	29%	100%
Input fra kommunens pædagogiske konsulent (n = 814)	37%	19%	31%	12%	100%
Input fra private konsulenter (n = 749)	74%	6%	12%	8%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-43: I hvilken grad indgår følgende / vil følgende indgå som input til den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Skriftlige input fra dagplejepædagogerne (n = 184)	7%	8%	34%	52%	100%
Skriftlige input fra dagplejerne (n = 187)	6%	16%	28%	50%	100%
Skriftlige input fra forældrebestyrelsen eller dele af denne (n = 182)	27%	35%	20%	18%	100%
Mundtlige bidrag fra dagplejepædagogerne ved personalemøder mm. (n = 181)	4%	2%	30%	63%	100%
Mundtlige bidrag fra dagplejerne ved personalemøder mm. (n = 185)	1%	6%	36%	57%	100%
Mundtlige bidrag ved forældrebestyrelsesmøder? (n = 186)	9%	20%	38%	33%	100%
Synspunkter og ønsker, som forældrene har givet udtryk for på forældremøder o.l. (n = 180)	22%	20%	40%	18%	100%
De interesser, børnene har givet udtryk for, har fået en særlig prioritering i jeres pædagogiske læreplan (n = 178)	41%	24%	18%	17%	100%
Input fra kommunens pædagogiske konsulent (n = 156)	64%	9%	12%	15%	100%
Input fra private konsulenter (n = 160)	71%	6%	13%	9%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-44: I hvilken grad indgår følgende som input til den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Skriftlige input fra forældrebestyrelsen eller dele af denne (n = 571)	54%	18%	17%	11%	100%
Skriftlige input fra enkelte eller nogle af de øvrige forældre (n = 523)	76%	15%	7%	2%	100%
Mundtlige bidrag ved forældrebestyrelsesmøder (n = 601)	9%	13%	41%	38%	100%
Synspunkter og ønsker, som forældrene har givet udtryk for på forældremøder o.l. (n = 545)	20%	21%	42%	18%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-45: I hvilken grad indgår følgende som input til den pædagogiske læreplan?

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	I alt
Skriftlige input fra forældrebestyrelsen eller dele af denne (n = 119)	46%	13%	29%	11%	100%
Skriftlige input fra enkelte eller nogle af de øvrige forældre (n = 99)	73%	17%	10%	0%	100%
Mundtlige bidrag ved forældrebestyrelsesmøder (n = 120)	18%	16%	38%	28%	100%
Synspunkter og ønsker, som forældrene har givet udtryk for på forældremøder o.l. (n = 99)	42%	22%	24%	11%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

8.6 Afsnit 6.3: De pædagogiske læreplaners betydning for de udsatte børn

Tabel 8-46: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner: Pædagogiske læreplaner er til gavn for indsatsen over for de udsatte børn/risikobørnene?

	Institutionsformænd (n = 556)	Dagplejeformænd (n = 117)
Meget uenig	3%	3%
Uenig	11%	7%
Enig	56%	55%
Meget enig	30%	36%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser og formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-47: Har kommunen formuleret fælles overordnede skriftlige mål for de pædagogiske læreplaner i kommunen?

	Procent
Ja	55%
Nej	45%
I alt	100%

(n = 218)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

8.7 Afsnit 6.4: De pædagogiske læreplaners betydning som kommunalt styringsredskab

Tabel 8-48: Har kommunen udarbejdet en børne- og ungepolitik på tværs af sektorområder og afdelinger?

	Procent
Ja	61%
Nej	39%
I alt	100%

(n = 219)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-49: I hvilken grad er der sammenhæng mellem kommunens overordnede børnepolitik og kommunens mål med de pædagogiske læreplaner i kommunens dagtilbud?

	Procent
Slet ikke	1%
I ringe grad	0%
I nogen grad	18%
I høj grad	80%
I alt	100%

(n = 76)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-48 har svaret, at kommunen har udarbejdet en børne- og ungepolitik på tværs af sektorområder og afdelinger, samt jf. Tabel 8-47 har svaret, at kommunen har formuleret fælles overordnede skriftlige mål for de pædagogiske læreplaner i kommunen.

Tabel 8-50: Havde kommunen, før loven om pædagogiske læreplaner blev iværksat…

	Procent
… formuleret samlende mål for dagtilbuddenes pædagogiske arbejde (dvs. daginstitutioner og dagpleje)? (n = 221)	73%
… indholdsmæssigt en fælles skriftligt formuleret forståelse af – eller fælles ramme for – børns læring i dagtilbuddene (fx Gardners teorier)? (n = 219)	28%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-51: Havde kommunen før iværksættelsen af de pædagogiske læreplaner en fælles plan eller fælles mål for børnenes overgang fra daginstitution til skole?

	Procent
Ja	74%
Nej	26%
I alt	100%

(n = 221)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

8.8 Baggrundsspørgsmål

8.8.1 Forvaltningschefer

Tabel 8-52: Hvor er afdelingen for dagtilbud placeret rent organisatorisk i kommunen?

	Procent
Sammen med skoleområdet	43%
Sammen med familieafdelingen	8%
Begge steder, da det er samme afdeling/område	37%
Anden afdeling/område - angiv hvilke(t):	12%
I alt	100%

(n = 219)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-53: Har kommunen indført områdeledelse / distriktsledelse / fælles ledelse i kommunens dagtilbud?

	Procent
Ja, i hele kommunen	12%
Ja, i dele af kommunen	18%
Nej	70%
I alt	100%

(n = 223)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-54: Antal daginstitutioner (kommunale)?

	Procent
0 til 4	26%
5 til 8	37%
9 til 12	15%
13 og derover	23%
I alt	100%

(n = 221)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-55: Antal daginstitutioner (selvejende)?

	Procent
Ingen	42%
1 til 2	31%
3 til 4	9%
5 og derover	18%
I alt	100%

(n = 221)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-56: Antal daginstitutioner (puljeordninger)?

	Procent
Ingen	62%
1	25%
2	7%
3 og derover	6%
I alt	100%

(n = 221)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-57: Antal privatinstitutioner (ikke puljeordninger)?

	Procent
Ingen	89%
1	9%
2	2%
I alt	100%

(n = 221)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-58: Antal dagplejehjem?

	Procent
Ingen	18%
1 til 39	29%
40 til 79	32%
80 og derover	21%
I alt	100%

(n = 221)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-59: Antal dagplejelignende puljeordninger?

	Procent
Ingen	90%
1 til 2	5%
3 og derover	5%
I alt	100%

(n = 221)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-60: Er den kommunale dagplejeordning inddelt i distrikter / områder?

	Procent
Ja	68%
Nej	32%
I alt	100%

(n = 221)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-61: Er der dagplejelignende puljeordninger i kommunen (efter lov om social service § 11)?

	Procent
Ja	11%
Nej	89%
I alt	100%

(n = 218)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-62: Skal kommunen ved kommunalreformen lægges sammen med andre kommuner?

	Procent
Ja	89%
Nej	11%
I alt	100%

(n = 220)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer

Tabel 8-63: Har I drøftet dagtilbudsområdet med jeres sammenlægningskommuner? Har I drøftet…

	Ja	Nej	I alt
… dagtilbudsområdet generelt? (n = 196)	96%	4%	100%
… pædagogiske læreplaner? (n = 195)	45%	55%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningschefer
Note: Der indgår kun svar fra personer, der jf. Tabel 8-62 har angivet, at deres kommune skal lægges sammen med andre kommuner.

8.8.2 Institutionsledere

Tabel 8-64: Alder?

	Procent
Under 45 år	24%
Mellem 45 og 50 år	22%
Mellem 50 og 55 år	31%
Over 55 år	23%
I alt	100%

(n = 909)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-65: Er du...

	Procent
… mand?	14%
… kvinde?	86%
I alt	100%

(n = 912)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-66: Hvor mange år har du været leder?

	Procent
0 til 2 år	21%
Mellem 2 og 5 år	20%
Mellem 5 og 10 år	24%
Over 10 år	36%
I alt	100%

(n = 902)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-67: Er institutionen en…

	Procent
… vuggestue (0 - 2/3år)?	10%
… børnehave (2/3 år – 5/6 år)?	47%
… aldersintegreret institution (0 - 6 år)?	30%
… aldersintegreret institution (0 - 10 år)?	4%
… anden institutionstype? Skriv hvilken	9%
I alt	100%

(n = 908)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-68: Er institutionen…

	Procent
… kommunal?	71%
… selvejende?	25%
… puljeordning?	4%
… privatinstitution, ikke puljeordning?	0%
I alt	100%

(n = 908)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-69: Hvor mange børn er der i institutionen – 0 til 2-årige?

	Procent
Ingen	52%
1 til 20	24%
21 til 40	18%
Over 40	7%
I alt	100%

(n = 909)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-70: Hvor mange børn er der i institutionen – 3 til 6-årige?

	Procent
Ingen	10%
1 til 40	31%
41 til 50	25%
Over 50	34%
I alt	100%

(n = 909)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-71: Hvor mange børn er der i institutionen – 7 til 10-årige?

	Procent
Ingen	88%
1 til 30	3%
31 til 60	5%
Over 60	3%
I alt	100%

(n = 909)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-72: Hvor mange børn er der i institutionen – anden etnisk baggrund end dansk?

	Procent
Ingen	55%
1 til 3	19%
4 til 10	20%
Over 10	6%
I alt	100%

(n = 912)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-73: Hvor mange børn er der i institutionen – med særlige behov (socialt udsatte børn)?

	Procent
Ingen	56%
1 til 3	17%
4 til 10	14%
Over 10	12%
I alt	100%

(n = 912)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-74: Hvor mange børn er der i institutionen – med fysisk/psykisk handicap?

	Procent
Ingen	70%
Et	13%
2 til 4	11%
Over 4	6%
I alt	100%

(n = 912)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-75: Hvor meget pædagogisk personale er der i institutionen – pædagoger normering i timer?

	Procent
0 til 150 timer pr uge	22%
150,01 til 200 timer pr uge	21%
200.01 til 250 timer pr uge	22%
Over 250 timer pr uge	35%
I alt	100%

(n = 849)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-76: Hvor meget pædagogisk personale er der i institutionen – antal pædagoger ("hoveder")?

	Procent
Under 5	20%
5 eller 6	30%
7 eller 8	26%
Over 8	25%
I alt	100%

(n = 875)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-77: Hvor meget pædagogisk personale er der i institutionen – pædagogmed-hjælper normering i timer?

	Procent
0 til 50 timer pr uge	15%
50,01 til 100 timer pr uge	33%
100.01 til 150 timer pr uge	24%
Over 150 timer pr uge	28%
I alt	100%

(n = 831)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-78: Hvor meget pædagogisk personale er der i institutionen – antal pædagog-medhjælpere ("hoveder")?

	Procent
Under 3	34%
3 eller 4	35%
Mellem 5 og 8	26%
Over 8	6%
I alt	100%

(n = 859)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-79: Hvor meget pædagogisk personale er der i institutionen – andet personale der arbejder med børn normering i timer?

	Procent
0 til 15 timer pr uge	45%
15,01 til 30 timer pr uge	26%
30.01 til 60 timer pr uge	19%
Over 60 timer pr uge	10%
I alt	100%

(n = 850)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-80: Hvor meget pædagogisk personale er der i institutionen – antal andet personale der arbejder med børn (antal "hoveder")?

	Procent
Ingen	43%
En	46%
Mellem 2 og 5	7%
Over 5	4%
I alt	100%

(n = 785)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-81: Er der…

	Ja	Nej	**I alt**
… en souschef i institutionen? (n = 889)	90%	10%	100%
… en eller flere pædagogiske ledere/afdelingsledere? (n = 815)	30%	70%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

Tabel 8-82: Har institutionen sin egen legeplads?

	Procent
Ja	98%
Nej	2%
I alt	100%

(n = 904)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt institutionsledere

8.8.3 Dagplejeledere

Tabel 8-83: Alder?

	Procent
Under 45 år	16%
Mellem 45 og 50 år	18%
Mellem 50 og 55 år	27%
Over 55 år	39%
I alt	100%

(n = 197)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-84: Er du…

	Procent
… mand?	6%
… kvinde?	94%
I alt	100%

(n = 199)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-85: Hvor mange år har du været dagplejeleder i kommunen?

	Procent
0 til 2 år	16%
Mellem 2 og 5 år	19%
Mellem 5 og 10 år	29%
Over 10 år	37%
I alt	100%

(n = 196)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-86: Er dagplejeordningen i kommunen inddelt i distrikter/områder?

	Procent
Ja	47%
Nej	53%
I alt	100%

(n = 195)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-87: Hvilken aldersgruppe omfatter dagplejeordningen i kommunen/distriktet?

	Procent
0-3 år	97%
0-6 år	3%
0-10 år	0%
I alt	100%

(n = 196)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-88: Hvor mange børn er der indskrevet i kommunens dagpleje/distriktet – 0 til 2-årige?

	Procent
0 til 99	19%
100 til 199	41%
200 til 299	22%
300 og derover	18%
I alt	100%

(n = 191)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-89: Hvor mange børn er der indskrevet i kommunens dagpleje/distriktet – 3 til 6-årige?

	Procent
Ingen	84%
1 til 5	7%
6 til 10	2%
11 og derover	7%
I alt	100%

(n = 191)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-90: Hvor mange børn er der indskrevet i kommunens dagpleje/distriktet – 7 til 10-årige?

	Procent
Ingen	99%
1 og derover	1%
I alt	100%

(n = 191)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-91: Hvor mange børn er der indskrevet i kommunens dagpleje/distriktet – anden etnisk baggrund end dansk?

	Procent
Ingen	59%
1 til 3	14%
4 til 10	19%
Over 10	8%
I alt	100%

(n = 193)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-92: Hvor mange børn er der indskrevet i kommunens dagpleje/distriktet – med særlige behov (socialt udsatte børn)?

	Procent
Ingen	59%
1 til 3	11%
4 til 10	20%
Over 10	10%
I alt	100%

(n = 193)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-93: Hvor mange børn er der indskrevet i kommunens dagpleje/distriktet – med fysisk/psykisk handicap?

	Procent
Ingen	73%
Et	8%
2 til 4	13%
Over 4	6%
I alt	100%

(n = 193)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-94: Hvor mange dagplejere er ansat i kommunen/distriktet?

	Procent
24 eller derunder	12%
25 til 49	38%
50 til 74	22%
75 og derover	27%
I alt	100%

(n = 197)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

Tabel 8-95: Hvor mange dagplejepædagoger er ansat i kommunen/distriktet?

	Procent
Under 2	7%
Mellem 2 og 4	42%
Mellem 4 og 6	31%
Over 6	20%
I alt	100%

(n = 197)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt dagplejeledere

8.8.4 Daginstitutionsformænd

Tabel 8-96: Alder?

	Procent
Under 35 år	32%
Mellem 35 og 34 år	44%
Mellem 40 og 45 år	18%
Over 45 år	6%
I alt	100%

(n = 614)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-97: Er du…

	Procent
...mand?	33%
...kvinde?	67%
I alt	100%

(n = 644)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-98: Hvad er den højeste uddannelse, du har gennemført?

	Procent
Folkeskole	2%
Gymnasial uddannelse	4%
Erhvervsfaglig uddannelse	14%
Kort videregående uddannelse	7%
Mellemlang videregående uddannelse	39%
Lang videregående uddannelse	31%
Andet, præciser venligst nedenfor	3%
I alt	100%

(n = 630)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-99: Hvilken sektor arbejder du inden for?

	Procent
Den private sektor	50%
Den offentlige sektor	45%
Andet, præciser venligst nedenfor	4%
I alt	100%

(n = 638)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-100: Hvor mange måneder har du været medlem af bestyrelsen?

	Procent
12 måneder eller derunder	17%
13 til 24 måneder	32%
25 til 36 måneder	23%
37 måneder eller derover	29%
I alt	100%

(n = 609)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-101: Hvor mange måneder har du været formand for bestyrelsen?

	Procent
6 måneder eller derunder	25%
7 til 12 måneder	23%
13 til 18 måneder	16%
19 måneder eller derover	35%
I alt	100%

(n = 607)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-102: Er institutionen en...

	Procent
… vuggestue (0 - 2/3år)?	10%
… børnehave (2/3 år – 5/6 år)?	49%
… aldersintegreret institution (0 - 6 år)?	30%
… aldersintegreret institution (0 - 10 år)?	5%
… anden institutionstype?	6%
I alt	100%

(n = 638)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

Tabel 8-103: Er institutionen...

	Procent
… kommunal?	70%
… selvejende?	25%
… puljeordning?	4%
… privatinstitution, ikke puljeordning?	1%
I alt	100%

(n = 643)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for daginstitutionernes bestyrelser

8.8.5 Dagplejeformænd

Tabel 8-104: Alder?

	Procent
29 år eller derunder	13%
30 til 34 år	45%
35 og 39 år	35%
40 år eller derover	8%
I alt	100%

(n = 130)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-105: Er du…

	Procent
… mand?	24%
… kvinde?	76%
I alt	100%

(n = 130)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-106: Hvad er den højeste uddannelse, du har gennemført?

	Procent
Folkeskole	0%
Gymnasial uddannelse	5%
Erhvervsfaglig uddannelse	21%
Kort videregående uddannelse	11%
Mellemlang videregående uddannelse	30%
Lang videregående uddannelse	30%
Andet, præciser venligst nedenfor	3%
I alt	100%

(n = 128)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-107: Hvilken sektor arbejder du inden for?

	Procent
Den private sektor	54%
Den offentlige sektor	43%
Andet, præciser venligst nedenfor	2%
I alt	100%

(n = 129)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-108: Hvor mange måneder har du været medlem af bestyrelsen?

	Procent
12 måneder eller derunder	31%
13 til 24 måneder	35%
25 til 36 måneder	18%
37 måneder eller derover	16%
I alt	100%

(n = 130)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

Tabel 8-109: Hvor mange måneder har du været formand for bestyrelsen?

	Procent
6 måneder eller derunder	33%
7 til 12 måneder	33%
13 til 18 måneder	10%
19 måneder eller derover	24%
I alt	100%

(n = 129)
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt formænd for dagplejens bestyrelse

9. Bilag: Tabeller med resultater af multivariate analyser

Forklaring til tabellerne

Tabellerne angiver resultaterne af multivariate logistiske regressionsanalyser. Der er gennemført analyser for alle spørgsmål i hovedrapporten.

Koefficienterne for de uafhængige variable angiver, hvor meget oddsene for, at den afhængige variabel antager det forudsagte svar, stiger, når den uafhængige variabel stiger med én enhed

* $\alpha \leq 0,05$
** $\alpha \leq 0,01$
*** $\alpha \leq 0,001$

R^2 er et udtryk for, hvor god modellen er til at forudsige svaret på spørgsmålene (den afhængige variabel)

For en mere dybdegående forklaring af den anvendte metode henvises til metodeafsnittet.

9.1 Undersøgelse blandt forvaltningschefer

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Indbyg-gertal (log)	Områdeledelse af dagtilbud (ja)	Organisatorisk place-ring af dagtilbud 1: Med skoleomr. 2: Med fam.afd. 3: Begge steder 4: Andet	Antal dag-institutioner pr. barn	Andel af inst. der er puljeord-ninger eller privatinst.	Andel af dagplej-e-hjemmene, der er puljeord-ninger	Antal dag-plejehjem pr. barn	R^2	N
3.2	Kommunale retningslin-jer for dagtilbuddenes arbejde med de pæda-gogiske læreplaner		Ja	0,153***							,294	218
3.2	Indeholder de kommu-nale retningslinjer	… disposition/skabelon for indholdet	I nogen grad / i høj grad									
		… særligt prioriterede temaer	I nogen grad / i høj grad									
		…mål for de seks lære-planstemaer	I nogen grad / i høj grad									
		…hvordan der kan tages hensyn for lokale forhold	I nogen grad / i høj grad	2,226**							,108	137
		… beskrivelse af aktivi-teter/metoder/mål kan/ udformes?	I nogen grad / i høj grad		5,099**					0,001*	,177	135
		… hvordan børn med særlige behov kan støt-tes?	I nogen grad / i høj grad									
		… hvordan børn med anden etnisk baggrund end dansk kan støttes?	I nogen grad / i høj grad									
		… hvordan arbejdet kan dokumenteres?	I nogen grad / i høj grad									
		… hvordan den pæda-	I nogen									

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Indbyggertal (log)	Områdeledelse af dagtilbud (ja)	Organisatorisk placering af dagtilbud 1: Med skoleomr. 2: Med fam.afd. 3: Begge steder 4: Andet	Antal dagtilbud pr. barn	Andel af inst. der er puljeordninger eller privatinst.	Andel af dagplejehjemmene, der er puljeordninger	Antal dagplejehjem pr. barn	R^2	N
		gogiske læreplan skal evalueres?	grad / i høj grad									
3,3	Bevilget ekstra midler til dagtilbuddene	… flere kursusmidler?	Ja	1,615**							,0,44	213
		… flere personaletimer?	Ja									
3.3	"Nøglepersoner", med særligt ansvar for processen med indførelse af læreplaner i de enkelte dagtilbud?		Ja	2,810***							,122	220
3.3	Kommunalt iværksatte aktiviteter og bistand	Kommunale kurser, temadage for ledere og medarbejdere	I nogen grad / i høj grad	3,550***		1: 0 2: 0,226* 3: 1,148 4: 0,306					,182	204
		Gå-hjem-møder for ledere og medarbejdere	I nogen grad / i høj grad	1,940**							,074	189
		Bistand fra kommunens pædagogiske konsulenter	I nogen grad / i høj grad	14,056***							,424	192
		Ekstern konsulentbistand	I nogen grad / i høj grad					,042*			,037	188
6,4	Sammenhæng mellem kommunens retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med læreplaner og lignende planer	I nogen grad/i høj grad										

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Indbyg-gertal (log)	Områdeledelse af dagtilbud (ja)	Organisatorisk place-ring af dagtilbud 1: Med skoleomr. 2: Med fam.afd. 3: Begge steder 4: Andet	Antal dag-institutioner pr. barn	Andel af inst. der er puljeord-ninger eller privatinst.	Andel af dagplejе-hjemmene, der er puljeord-ninger	Antal dag-plejehjem pr. barn	R^2	N
	for området											
6,4	Enighed i udsagn om pædagogiske lærepla-ner?	Mulighed for at sætte skub i den pædagogiske udvikling på dagtilbuds-området	Enig / meget enig									
		Mulighed for at udføre kvalitetskontrol/ pædagogisk tilsyn med dagtilbuddene	Enig / meget enig							8270,60**	,078	214
		Mulighed for at udføre målstyring af indholdet i dagtilbuddenes arbejde	Enig / meget enig							326,263*	,038	213
		Mulighed for at skabe sammenhæng på tværs af dagtilbudsområdet	Enig / meget enig									
		Mulighed for at skabe overgange mellem dag-tilbud og skole	Enig / meget enig		0,219**						,097	213
6,4	Påvirkning af tilsynets rolle i forhold til dagtil-buddene som følge af implementeringen af pædagogiske lærepla-ner		I nogen grad / i høj grad	2,145***							,086	205

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Indbygger tal (log)	Områdeledelse af dagtilbud (ja)	Organisatotisk placering af dagtilbud 1: Med skoleomr. 2: Med fam.afd. 3: Begge steder 4: Andet	Antal dagtilbud pr. barn	Andel af inst. der er puljeordninger eller privatinst.	Andel af dagplejehjemmene, der er puljeordninger	Antal dagplejehjem pr. barn	R^2	N
6,4	Kommunens retningslinjer for forholdet mellem dagtilbuddenes pædagogiske læreplan og dagtilbuddets virksomhedsplan, årsplan m.v.	Ikke andre planer i dagtilbuddene før de pædagogiske læreplaner	Ja									
		De to planer skal knyttes sammen	Ja									
		De pædagogiske læreplaner erstatter virksomhedsplanerne	Ja									
		Der skal udarbejdes både en virksomhedsplan og en pædagogisk læreplan	Ja									
		Dagtilbuddene beslutter selv, hvordan de gør	Ja									

9.2 Undersøgelse blandt institutionsledere

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
3.1	Forløb med udar-bejdelse af en skriftlig pædagogisk læreplan?		Har udar-bejdet en skriftlig læreplan	1: 0 2: 0,501* 3: 0,682 4: 1,031					,275*						1,286***	,048	885
3.2	**Institutionens involvering i udar-bejdelsen af ret-ningslinjer?**		Ja	1: 0 2: 2,250 3: 1,078 4: 1,729*				1,634*					,477***			,307	542
3.3	**Brug af materialer og aktiviteter**	Temadage	Ja		1: 0 2: 0,339* 3: 1,131				0,293*							,020	760
		Tredages CVU-kursus	Ja		1: 0 2: 0,302** 3: 0,983			1,605**								,042	829
		Informationshåndbog	Ja					1,733**	0,248**						1,1172*	,042	768
		Publikationen ”Leg og lær”	Ja		1: 0 2: 0,418* 3: 0,681											,013	805
		Hjemmesiden www.minff.dk	Ja		1: 0 2: 1,248 3: 0,589**			41,667**	0,341*					,598*		,059	744
		Hjemmesiden www.laereplaner.info	Ja				1,429*	1,647**								,034	673

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Guldguiden	Ja					2,141***								,030	823
		Sølvguiden	Ja		1: 0 2: 0,259*** 3: 1,021			1,669*								,049	808
		Fagblade, tidsskrifter, faglitteratur	Ja														
		Hjemmesiden www.kidlld.dk	Ja					20,833*							1,200*	,023	673
		Artikelsamlingen fra ekspertgruppen fra www.minff.dk	Ja					1,880***	0,266*							,042	720
3,3	**Tilfredshed med udbytte af aktivite-ter**	Temadage															
		Tredages CVU-kursus	overve-jende tilfreds / tilfreds						,183*							,018	503
		Informationshåndbog	overve-jende tilfreds / tilfreds														
		Publikationen ”Leg og lær”	overve-jende tilfreds / tilfreds							,023***						,054	638

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Hjemmesiden www.minff.dk	overve-jende tilfreds / tilfreds										,658*			,051	318
		Hjemmesiden www.laereplaner.info	overve-jende tilfreds / tilfreds										,504**			,103	383
		Guldguiden	overve-jende tilfreds / tilfreds														
		Sølvguiden	overve-jende tilfreds / tilfreds														
		Fagblade, tidsskrifter, faglitteratur	overve-jende tilfreds / tilfreds														
		Hjemmesiden www.kidlld.dk	overve-jende tilfreds / tilfreds			12,224 *								,147*		,160	134

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Artikelsamlingen fra ekspertgruppen fra www.minff.dk	overve-jende tilfreds / tilfreds										,508*		2,224*	,200	264
3.3	Betydning af aktivi-teter	Bedre forståelse for formålet med PL	i nogen grad / i høj grad						3,497*					1,883*		,020	846
		overblik over processen omkring udarbejdelsen af PL	i nogen grad / i høj grad						,307*							,009	846
		inspiration til indholdet i PL	i nogen grad / i høj grad						,111**	43,084*						,020	848
3.3	Institutionens brug af initiativer?	Bistand fra kommunens pædagogiske konsulen-ter	i nogen grad / i høj grad						6,217**				,852*			,032	529
		Kommunale kurser, temadage for ledere og medarbejdere	i nogen grad / i høj grad														
		Gå hjem-møder	i nogen grad / i høj grad										,659***			,081	419
		Ekstern konsulentbi-stand	i nogen grad / i høj grad														

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
3.3	Betydning af støtte-foranstaltninger	(Bedre) forståelse for formålet	i nogen grad / i høj grad		1: 0 2: 0,294** 3: 0,645*								1,356***			,063	824
		Overblik over proces-sen omkring udarbej-delsen	i nogen grad / i høj grad									,218*				,011	757
		Hjulpet institutionen i processen omkring udarbejdelsen	i nogen grad / i høj grad										1,208***			,019	827
		Inspiration til indholdet	i nogen grad / i høj grad										1,182**			,015	834
3,3	Tilstrækkelige støtteforanstalt-ninger		i nogen grad / i høj grad	1: 0 2:1,088 3: 0,958 4: 0,591**									1,264***			,061	849
4,1	Involvering af grup-per i forarbejdet af læreplan	Pædagoger	i nogen grad / i høj grad					4,692*								,060	878
		Pædagogmedhjælpere	i nogen grad / i høj grad									,067*	,802*			,029	793

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Rengøringspersonale, servicemedarbejdere og lignende	i nogen grad / i høj grad														
4,1	Involvering af pæ-dagogisk personale i forarbejdet af læreplan	I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan)	i nogen grad / i høj grad												1,305**	,018	865
		Undersøgelser af hver-dagsaktiviteter	i nogen grad / i høj grad												1,828***	,068	863
		Drøftelsen af, hvilke områder der skulle/skal have særlig prioritet	i nogen grad / i høj grad														
4.1	Involvering af grup-per i forarbejdet af læreplan	Forældrebestyrelsen	i nogen grad / i høj grad												1,281***	,020	865

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
4.1	Involvering af besty-relsen i forarbejdet af læreplan	I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvornår og hvordan) (n = 873)	i nogen grad / i høj grad														
		Gennem undersøgelser af forældreforventnin-ger, børnenes behov set fra forældreside m.m. (n = 864)	i nogen grad / i høj grad														
		Med hensyn til, hvilke indsatsområder der skal prioriteres i den pædagogiske læreplan (n = 861)	i nogen grad / i høj grad														
4.1	**Er bestyrelsen kommet med forslag til den pædagogiske læreplan i forbin-delse med forar-bejdet?**		Ja												1,294***	,024	857
4.1	Tages der højde for bestyrelsens forslag i den pædagogiske læreplan		i nogen grad / i høj grad														

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
4.1	Involvering af grup-per i forarbejdet af læreplan	Forældrene	i nogen grad / i høj grad												1,144*	,007	838
4.1	Involvering af øvrige forældregruppe i forarbejdet af lære-plan	Tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen skul-le/skal forløbe	i nogen grad / i høj grad				1,714*	,560*					,785*			,008	763
		Undersøgelser af for-ældreforventninger	i nogen grad / i høj grad		1: 0 2: 2,733** 3: 0,983											,014	852
		Med hensyn til, hvilke områder der skal priori-teres	i nogen grad / i høj grad														
4.1	Involvering af grup-per i forarbejdet af læreplan	Børnene	i nogen grad / i høj grad	1: 0 2: 0,629 3: 0,334** 4: 1,339			1,487*						1,190*	,468*		,057	728
4.1	Involvering af bør-nene i forarbejdet af læreplan	… gennem samtaler	i nogen grad / i høj grad	1: 0 2: 1,117 3: 0,0115*** 4: 0,997												,092	849

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Arbejdes med børnenes oplevelse af deres egen hverdag?	i nogen grad / i høj grad	1:0 2:1,060 3: 0,417*** 4: 1,102												,027	846
		Dokumentation af børnenes interesser?	i nogen grad / i høj grad				1,625*							,542**		,022	762
		Børnemøder	i nogen grad / i høj grad	1: 0 2: 1,206 3: 0,063*** 4: 0,801												,083	838
4.1	Involvering af grupper i forarbejdet af læreplan	Kommunens pædagogiske konsulent	i nogen grad / i høj grad										1,163**		,871*	,035	779
		Privat konsulentfirma	i nogen grad / i høj grad														
4.2	Skriftlige udarbejdelse af pædagogiske læreplaner	Som leder stået for alt skrivearbejdet	Ja									4,672*	1,183*			,021	825
		Sammen med den øvrige ledelse stået for alt skrivearbejdet	Ja			0,362*		4,672**					0,871*			,040	882

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Som leder eller sammen med den øvrige ledelse stået for alt skrivearbejdet, men med skriftlige bidrag fra medarbejderne	Ja													,021	911
		Skrivearbejdet har været uddelegeret/uddelegeres	Ja					0,574***									
		Du og evt. den øvrige ledelse har delt/deler skrivearbejdet mellem dig/jer og medarbejderne	Ja											0,608*		,007	915
4.3	Oplevelse af ejerskab til læreplan	Pædagogerne	i nogen grad / i høj grad														
		Pædagogmedhjælperne	i nogen grad / i høj grad														
		Bestyrelsen	i nogen grad / i høj grad														
		Øvrige forældregruppe	i nogen grad / i høj grad		1: 0 2: 2,441* 3: 1,540*				,127*						1,224*	,043	566

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
5.1	Bestemt forståelse af børns læring		i nogen grad / i høj grad				13,129*			,008*				,325*		,093	560
5.2	Temaer i lære-planen	Barnets alsidige per-sonlige udvikling	i nogen grad / i høj grad							,032						,029	633
		Sociale kompetencer	i nogen grad / i høj grad														
		Sprog	i nogen grad / i høj grad														
		Krop og bevægelse	i nogen grad / i høj grad			7,248***							,548**		1,743*	,190	605
		Naturen og naturfæno-mener	i nogen grad / i høj grad			3,342*							,553***		1,696**	,153	599
		Kulturelle udtryksformer og værdier	i nogen grad / i høj grad							,044*						,024	630
5.2	Mål for institutio-nens arbejde med læreplanstemaer	… barnets alsidige per-sonlige udvikling?	i nogen grad / i høj grad														

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		… sociale kompeten-cer?	i nogen grad / i høj grad														
		… sprog?	i nogen grad / i høj grad														
		… krop og bevægelse?	i nogen grad / i høj grad														
		… naturen og naturfæ-nomener?	i nogen grad / i høj grad							1,493**			,755**			,058	613
		… kulturelle udtryks-former og værdier?	i nogen grad / i høj grad														
5.2	Beskrivelse af metoder og aktivite-ter for at opnå målene ift…	… barnets alsidige per-sonlige udvikling?	i nogen grad / i høj grad							,035**						,029	635
		… sociale kompeten-cer?	i nogen grad / i høj grad														
		… sprog?	i nogen grad / i høj grad														

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		… krop og bevægelse?	i nogen grad / i høj grad														
		… naturen og naturfæ-nomener?	i nogen grad / i høj grad	1: 0 2: 1,892 3: 0,360* 4: 1,167												,031	622
		… kulturelle udtryks-former og værdier?	i nogen grad / i høj grad														
5.3	I hvilken grad indgår følgende målgrup-per i den skriftlige pædagogiske lære-plan?	Børn i alderen 0-2 år?	i nogen grad / i høj grad	1: 0 2: 0,287 3: 9463962,6 4: 0,100***			6,301				1,701**					,389	261
		Børn i alderen 3-5 år?	i nogen grad / i høj grad	1: 0 2: 96766855 3: 0,009*** 4: 2,589								8093,66*				,432	481
		Børn med særlige be-hov	i nogen grad / i høj grad	1:0 2: 1,857 3: 1,174 4: 2,233***						622,296**					1,260*	,079	607
5.3	Mål for institutio-nens arbejde med læreplanstemaer	Børn i alderen 0-2 år?	i nogen grad / i høj grad	1:0 2: 0,182** 3: 1,449 4: 0,123***												,160	316

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Børn i alderen 3-5 år?	i nogen grad / i høj grad	1:0 2: 0,753 3: 0,064*** 4: 01,919												,071	520
		Børn med særlige be-hov	i nogen grad / i høj grad	1:0 2: 1,916 3: 1,017 4: 1,946**						416,072**					1,218*	,073	602
5.4	Beskrivelser af, hvordan det pæda-gogiske arbejde skal dokumenteres i forhold til målene?		Ja										1,208*			,014	631
5.4	Dokumentation af pædagogisk arbejde i forhold til målene	… børnenes egne pro-dukter og spor	Ja	1:0 2: 0,287 3: 0,127*** 4: 0,621				4,184*								,079	472
		… foto af bestemte aktiviteter eller situatio-ner	Ja													,055	491
		… video- og/eller lydop-tagelser?	Ja				1,842**									,037	356
		… skriftlige metoder som	Ja	1: 0 2: 0,248** 3: 1,727 4: 0,787				2,070*								,049	465

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		… interview med børn?	Ja	1: 0 2: 0,530 3: 0,148** 4: 0,907				1,686*							1,230*	,093	397
5.5	Beskrivelser af, hvordan den samle-de pædagogiske læreplan skal eva-lueres?		Ja														
5.5	Skal evalueringen gennemføres…	… mundtligt på perso-nalemøder på institu-tionen?	Ja		1: 0 2: 0,124** 3: 0,616											,055	391
		… mundtligt i dialog med andre institutioner i kommunen?	Ja	1: 0 2: 0,247 3: 0,587 4: 0,504*												,039	338
		… mundtligt på møder i forældrebestyrelsen?	Ja										0,581***			,092	388
		… mundtligt i et møde med den kommunale forvaltning?	Ja		1: 0 2: 0,244 3: 0,500*	3,676*				0,006*		0,068*				,118	289
		… i en skriftlig redegø-relse fra institutio-nen/dagplejen til kom-munen, bestyrelsen og andre?	Ja														

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
6,1	Enighed i udsagn om pædagogiske læreplaner?	Overflødigt	Enig / meget enig												1,251*	,013	802
6.1	Har processen omkring udarbejdel-se af den pædago-giske læreplan…	… faglig bevidsthed hos pædagogerne?	i nogen grad / i høj grad														
		… faglig bevidsthed hos pædagogmedhjæl-perne?	i nogen grad / i høj grad											,509*		,012	833
		… større viden om børns læring	i nogen grad / i høj grad														
		… fælles sprog og for-ståelsesrammen blandt personalet?	i nogen grad / i høj grad							,170*			,821*			,026	844
		… samarbejdet med forældrebestyrelsen?	i nogen grad / i høj grad	1: 0 2: 0,781 3: 0,884 4: 1,467*						,046***						,037	795

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		… samarbejdet med den kommunale for-valtning?	i nogen grad / i høj grad														
6,1	Enighed i udsagn om pædagogiske læreplaner?	Styrker pædagogers anseelse	Enig / meget enig														
		Styrket samarbejdet	Enig / meget enig												1,200*	,011	624
		Til gavn for alle børne-ne i institutionen	Enig / meget enig														
6.2	Enighed i udsagn om pædagogiske læreplaner?	Hæver kvaliteten i den daglige pædagogik	Enig / meget enig					1,784**					,794***			,047	812
		Styrket personalets faglige bevidsthed	Enig / meget enig					,606**				,229*	1,160**				
		Opmærksomhed på at tage udgangspunkt i børnenes perspektiv	Enig / meget enig										,851*			,011	827
		Har fået personalet til at se børnenes leg i et andet lys	Enig / meget enig														

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Mindre fokus på børne-nes leg	Enig / meget enig					1,206*						1,854*		,023	831
		Øget personalets fokus på børns læring	Enig / meget enig														
6,2	Enighed i udsagn om pædagogiske læreplaner?	Har fået institutionen til at iværksætte nye pæ-dagogiske aktiviteter	Enig / meget enig	1: 0 2: 0,813 3: 1,630 4: 1,454*				1,612**								,020	814
		Øget pres fra forældre-gruppen i forhold til krav om nye aktiviteter for børnene	Enig / meget enig	1: 0 2: 0,472 3: 0,295* 4: 0,739					,102*				1,338***			,051	816
		Øget pres fra kommu-nen for nye aktiviteter for børnene	i nogen grad / i høj grad										1,537***			,085	807
		Svært at fokusere på udarbejdelse af pæda-gogiske læreplaner samtidig med alle de andre opgaver	Enig / meget enig				,579***						1,139*			,027	751
		Har taget alt for meget tid og taget os væk fra arbejdet med børnene	Enig / meget enig													,047	731

Afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Inst.type 1: Aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Ledel-se: Sous-chef (ja)	Ledelse: Pæd. leder el. afd. leder (ja)	Antal børn i alt (log)	Andel børn m. anden etnisk baggr.	Andel børn m. særlige behov	Nome-ring pr. barn	Andel tid til pæda-goger	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (Kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
6,3	Har processen omkring udarbejdel-se af den pædago-giske læreplan øget opmærksomheden på de udsatte børn i institutionen?		i nogen grad / i høj grad					,724*								,007	826
6,3	Enighed i udsagn om pædagogiske læreplaner?	Især til gavn for indsat-sen over for de udsatte børn / risikobørnene?	i nogen grad / i høj grad						4,085**				,857**			,020	770
6.4	Sammenhæng mellem skriftlig læreplan og virk-somhedsplan	PL indarbejdes i institu-tionens virksomheds-plan	Ja					1,455**					1,247***		1,196**	,049	895
		Der udarbejdes både en pædagogisk lære-plan og en virksom-hedsplan, som eksiste-rer side om side	Ja			3,209'''		,687*	,156*				,789***	,571*		,082	880
		Den pædagogiske læ-replan erstatter virk-somhedsplanen	Ja										,606***			,051	931
		Institutionen/dagplejens har ikke en virksom-hedsplan	Ja	1: 0 2: 7,878* 3: 32,566* 4: 0,990			,039*				,697*	,001***	,313**			,337	732

9.3 Undersøgelse blandt dagplejeledere

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
3.1	Forløb med udarbejdelse af en skriftlig pædagogisk læreplan?		Har udarbej-det en skriftlig læreplan											1,514*	,044	194
3.2	Har dagplejen eller repræ-sentanter for disse været involveret i udarbejdelsen af disse retningslinjer?		Ja													
3.3	**Brug af materialer og aktiviteter**	Temadage	Ja													
		Tredages kursus	Ja										0,108**	0,586*	,109	183
		10-dages kursus	Ja													
		Informationshåndbog	Ja										0,223*		,044	179
		Publikationen ”Leg og lær”	Ja													
		Hjemmesiden www.minff.dk	Ja													
		Hjemmesiden www.laereplaner.info	Ja													
		Guldguiden	Ja			0,023*				62,500*					,147	181
		Sølvguiden	Ja													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagpleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Fagblade, tidsskrifter, faglitteratur	Ja							1,789*					,040	179
		Hjemmesiden www.kidlld.dk	Ja													
		Artikelsamlingen www.minff.dk	Ja										0,104*		,098	145
3.3	**Tilfredshed med udbytte af aktiviteter**	Temadage	overve-jende tilfreds / tilfreds													
		3-dages kursus	overve-jende tilfreds / tilfreds													
		10-dages kursus	overve-jende tilfreds / tilfreds													
		Informationshåndbog	overve-jende tilfreds / tilfreds													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Publikationen ”Leg og lær”	overve-jende tilfreds / tilfreds													
		Hjemmesiden www.minff.dk	overve-jende tilfreds / tilfreds													
		Hjemmesiden www.laereplaner.info	overve-jende tilfreds / tilfreds													
		Guldguiden	overve-jende tilfreds / tilfreds													
		Sølvguiden	overve-jende tilfreds / tilfreds						,000**						,184	144
		Fagblade, tidsskrifter, faglitteratur	overve-jende tilfreds / tilfreds													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Hjemmesiden www.kidlld.dk	overve-jende tilfreds / tilfreds													
		Artikelsamlingen www.minff.dk	overve-jende tilfreds / tilfreds													
3.3	Betydning af aktiviteter	Det har skabt en bed-re forståelse for for-målet	i nogen grad / i høj grad													
		Det har skabt overblik over processen	i nogen grad / i høj grad													
		Det har hjulpet dag-plejen i processen	i nogen grad / i høj grad													
		Det har givet inspira-tion til indholdet	i nogen grad / i høj grad			1,882*									,067	180
3.3	Dagplejens brug af initiativer	Bistand fra kommu-nens pædagogiske konsulenter	i nogen grad / i høj grad													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagpleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Kommunale kurser	i nogen grad / i høj grad													
		Gå-hjem-møder	i nogen grad / i høj grad													
		Ekstern konsulentbi-stand	i nogen grad / i høj grad													
3..3	**Betydning af støtteforan-staltninger**	Det har skabt en (bedre) forståelse for formålet	i nogen grad / i høj grad									1,684*			,041	172
		Det har skabt overblik over processen	i nogen grad / i høj grad													
		Det har hjulpet dag-plejen i processen	i nogen grad / i høj grad													
		Det har givet inspira-tion til indholdet	i nogen grad / i høj grad													
		Den har hæmmet dagplejens arbejds-proces	i nogen grad / i høj grad									2,036*			,066	167

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Dagplejen har ikke en virksomhedsplan	Ja													
3.3	Tilstrækkelige støtteforanstaltninger		i nogen grad / i høj grad									2,136***			,096	183
3.3	I hvilken grad har / vil institutionen finansieret af eget budget…	… deltaget / deltage i kurser/tema-dage for ledere/medarbejdere	i nogen grad / i høj grad									,620*			,091	179
		… rekvireret / rekvirere ekstern konsulentbistand?	i nogen grad / i høj grad													
4.1	Involvering af grupper i forarbejdet af læreplan	Dagplejepædagoger	i nogen grad / i høj grad							315,969***	3,9E+038**				,586	183
		Dagplejere	i nogen grad / i høj grad								,008*				,061	190
4.1	Involvering af pædagogisk personale i forarbejdet af læreplan	I tilrettelæggelse af forarbejdet og udarbejdelsen	i nogen grad / i høj grad													
		I undersøgelser af hverdagsaktiviteter	i nogen grad / i høj grad							8,977**	1,5E+034**				,282	181

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		I drøftelsen af, hvilke områder der skul-le/skal have særlig prioritet	i nogen grad / i høj grad								1,1E 028**				,166	177
4.1	Involvering af dagplejerne i forarbejdet af læreplan	I tilrettelæggelse af forarbejdet og udar-bejdelsen	i nogen grad / i høj grad			,587*									,042	184
		I undersøgelser af hverdagsaktiviteter	i nogen grad / i høj grad													
		I drøftelsen af, hvilke områder der skul-le/skal have særlig prioritet	i nogen grad / i høj grad							,585*					,039	191
4.1	Involvering af grupper i forarbejdet af læreplan	Forældrebestyrelsen	i nogen grad / i høj grad											1,564*	,048	185
4.1	Involvering af bestyrelsen i forarbejdet af læreplan	I tilrettelæggelse af, hvordan forarbejdet og udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skulle/skal forløbe (hvem, hvor-når og hvordan)	i nogen grad / i høj grad													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Gennem undersøgel-ser af forældrefor-ventninger, børnenes behov set fra foræl-dreside m.m.	i nogen grad / i høj grad													
		Med hensyn til, hvilke indsatsområder der skal prioriteres i den pædagogiske lære-plan	i nogen grad / i høj grad													
4.1	Involvering af grupper i forarbejdet af læreplan	Forældrene	i nogen grad / i høj grad				6E+012**	,000**		,269***					,221	159
4.1	Involvering af øvrige foræl-dregruppe i forarbejdet af læreplan	I tilrettelæggelse af forarbejdet og udar-bejdelsen	i nogen grad / i høj grad													
		Gennem fx undersø-gelser af forældrefor-ventninger	i nogen grad / i høj grad													
		Hvilke områder der skal prioriteres i dag-plejens fremtidige arbejde	i nogen grad / i høj grad													
4.1	Involvering af børnene i forarbejdet af læreplan	… gennem samtaler	i nogen grad / i høj grad					,000*				,508*			,088	170

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagpleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		… med børnenes oplevelse af deres egen hverdag?	i nogen grad / i høj grad	2,057*											,041	180
		… dokumentation af børnenes interesser?	i nogen grad / i høj grad	2,220*								,620*			,079	183
		… drøftelse på børne-møder?	i nogen grad / i høj grad													
4.1	Involvering af grupper i forarbejdet af læreplan	Kommunens pæda-gogiske konsulent	i nogen grad / i høj grad									1,634*			,047	137
		Privat konsulentfirma	i nogen grad / i høj grad	,340*											,054	144
4.2	Involvering af grupper i forarbejdet af læreplan	… ledelsen af dagple-jen?	i nogen grad / i høj grad				,000***								,214	184
		... dagplejepædago-gerne?	i nogen grad / i høj grad							3,839**					,147	177
		… dagplejerne?	i nogen grad / i høj grad													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagpleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
4.3	Oplevelse af ejerskab til læreplan	Dagplejepædagoger-ne?	i nogen grad / i høj grad									37,986*			,297	145
		Dagplejerne?	i nogen grad / i høj grad								,006*				,069	146
		Forældrebestyrelsen?	i nogen grad / i høj grad											1,708***	,075	137
		Den øvrige forældre-gruppe?	i nogen grad / i høj grad					,000*							,107	125
5.1	Bestemt forståelse af børns læring		i nogen grad / i høj grad			2,198*									,067	140
5.2	Temaer i læreplanen	Barnets alsidige per-sonlige udvikling	i nogen grad / i høj grad													
		Sociale kompetencer	i nogen grad / i høj grad													
		Sprog	i nogen grad / i høj grad													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagpleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Krop og bevægelse	i nogen grad / i høj grad													
		Naturen og naturfæ-nomener	i nogen grad / i høj grad													
		Kulturelle udtryksfor-mer og værdier	i nogen grad / i høj grad													
5.2	Mål for dagplejens arbejde med læreplanstemaer	… barnets alsidige personlige udvikling?	i nogen grad / i høj grad													
		… sociale kompeten-cer?	i nogen grad / i høj grad													
		… sprog?	i nogen grad / i høj grad													
		… krop og bevægel-se?	i nogen grad / i høj grad													
		… naturen og natur-fænomener?	i nogen grad / i høj grad													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplejere pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		… kulturelle udtryks-former og værdier?	i nogen grad / i høj grad													
5.2	Beskrivelse af metoder og aktiviteter for at opnå målene ift…	… barnets alsidige personlige udvikling?	i nogen grad / i høj grad													
		… sociale kompeten-cer?	i nogen grad / i høj grad													
		… sprog?	i nogen grad / i høj grad													
		… krop og bevægel-se?	i nogen grad / i høj grad													
		… naturen og natur-fænomener?	i nogen grad / i høj grad													
		… kulturelle udtryks-former og værdier?)	i nogen grad / i høj grad													
5.3	I hvilken grad indgår følgen-de målgrupper i den skriftlige pædagogiske læreplan?	Børn i alderen 0-2 år?	i nogen grad / i høj grad													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Børn i alderen 3-5 år?	i nogen grad / i høj grad				,000*		3,9E+224 *						,667	22
		Børn med særlige behov (socialt udsatte børn)?	i nogen grad / i høj grad													
5.3	I hvilken grad er der opstil-let mål for institutionens arbejde med følgende mål-grupper	Børn i alderen 0-2 år?	i nogen grad / i høj grad													
		Børn i alderen 3-5 år?	i nogen grad / i høj grad													
		Børn med særlige behov (socialt udsatte børn)?	i nogen grad / i høj grad													
5.4	Indeholder den skriftlige pædagogiske læreplan beskrivelser af, hvordan det pædagogiske arbejde skal dokumenteres i forhold til målene?		Ja													
5.4	Dokumentation af pædago-gisk arbejde i forhold til målene	… børnenes egne produkter og spor	i nogen grad / i høj grad			,472*						2,302*			,117	89

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		… foto af bestemte aktiviteter eller situa-tioner	i nogen grad / i høj grad			,402*						2,611*			,166	95
		… video- og/eller lydoptagelser?	i nogen grad / i høj grad													
		… skriftlige metoder som	i nogen grad / i høj grad													
		… interview med børn?	i nogen grad / i høj grad			4,676*									,155	74
5.5	Indeholder den skriftlige pædagogiske læreplan beskrivelser af, hvordan den samlede pædagogiske læreplan skal evalueres?		Ja	1,984*											,037	144
5.5	Skal evalueringen gennem-føres…	… mundtligt på per-sonalemøder på insti-tutionen?	Ja													
		… mundtligt i dialog med andre institutio-ner i kommunen?	Ja													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		… mundtligt på møder i forældrebesty-relsen?	Ja									0,427*			,099	73
		… mundtligt i et møde med den kommu-nale forvaltning?	Ja													
		… i en skriftlig rede-gørelse fra institutio-nen/dagplejen til kommunen, bestyrel-sen og andre?	Ja													
6,1	Enighed i udsagn om pæda-gogiske læreplaner?	Overflødigt	Enig / meget enig													
6.1	Har processen omkring udarbejdelse af den pæda-gogiske læreplan…	… skabt større faglig bevidsthed blandt dagplejepædagoger-ne?	i nogen grad / i høj grad				,000*					4,457*			,143	170
		… skabt større faglig bevidsthed blandt dagplejerne?	i nogen grad / i høj grad													
		… givet større viden om børns læring?	i nogen grad / i høj grad						,000*						,046	178

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagplleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		… styrket det fælles sprog og forståelses-rammen blandt per-sonalet?	i nogen grad / i høj grad	3,281*											,060	181
		… forbedret samar-bejdet med forældre-bestyrelsen?	i nogen grad / i høj grad											1,484*	,041	159
		… forbedret samar-bejdet med den kommunale forvalt-ning?	i nogen grad / i høj grad													
6.1	Enighed i udsagn om pæda-gogiske læreplaner?	Styrker dagplejernes anseelse	Enig / meget enig													
6.2	Enighed i udsagn om pæda-gogiske læreplaner?	Til gavn for alle børnene i dagplejen	Enig / meget enig													
		Pædagogiske lære-planer hæver kvalite-ten i den daglige pæ-dagogik	Enig / meget enig													
		Har styrket dagple-jernes faglige be-vidsthed	Enig / meget enig													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagpleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Styrker dagplejernes opmærksomhed på at tage udgangspunkt i børnenes perspektiv	Enig / meget enig													
		Har fået dagplejerne til at se børnenes leg i et andet lys	Enig / meget enig								,002**				,095	171
		Har givet mindre fo-kus på børnenes leg	Enig / meget enig								,000*				,095	174
		Har øget dagplejer-nes fokus på børns læring	Enig / meget enig													
	Enighed i udsagn om pæda-gogiske læreplaner?	Har fået dagplejen til at iværksætte nye pædagogiske aktivite-ter	Enig / meget enig						,000*						,056	167
6.2		Øget pres fra foræl-dregruppen i forhold til krav om nye aktivi-teter for børnene	Enig / meget enig													
		Øget pres fra kom-munen for nye aktivi-teter for børnene	Enig / meget enig		1: 0 2: 9,515*										,060	173

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagpleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Svært at fokusere på udarbejdelse af pæ-dagogiske læreplaner samtidig med alle de andre opgaver	Enig / meget enig									,580**			,060	185
		Har taget alt for me-get tid og taget os væk fra arbejdet med børnene	Enig / meget enig													
6.3	I hvilken grad har proces-sen omkring udarbejdelse af den pædagogiske lære-plan øget opmærksomhe-den på de udsatte børn i institutionen?		i nogen grad / i høj grad			1,662**						,621*			,088	175
6.3	Enighed i udsagn om pæda-gogiske læreplaner?	Især til gavn for ind-satsen over for de udsatte børn / risiko-børnene?	Enig / meget enig													
6.4	Sammenhæng mellem læ-replan og virksomhedsplan	Indarbejdes i institutio-nens/dagplejens virksomhedsplan	Ja													
		Der udarbejdes både en pædagogisk lære-plan og en virksom-hedsplan, som eksi-sterer side om side	Ja													

Rapport-afsnit	Afhængig variabel	Afhængig variabel	Forud-sagt svar	Distrikts-inddelt (ja)	Alders-grupper 1: 0-3 år 2: 0-6 år	Antal børn i alt i dagple-jen (log)	Andel børn med anden etnisk baggr.	Andel børn med særlig e behov	Andel børn med handicap	Antal dagpleje-re pr. barn	Antal dagple-jepæd. pr. dag-plejer	Kommu-nestør-relse (log)	Køn (kvinde)	Ancien-nitet som leder (log)	R^2	n
		Erstatter virksom-hedsplanen	Ja										4,861*		,045	199
		Institutio-nen/dagplejens har ikke en virksomheds-plan	Ja			4,661*									,128	191

9.4 Undersøgelse blandt formænd for daginstitutioners forældrebestyrelse

Rapport afsnit	Tabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Inst.type 1: aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Antal børn i institutio-nen (ln)	Norme-ring pr. barn	Kommu-nestør-relse (ln)	Køn (kvin-de)	Højeste fuldførte uddannelse 1: Folkeskole 2: Erhv.faglig 3: KVU 4: MVU 5: LVU	Ansat i privat eller off. sektor 1: Privat 2: Offentlig 3: Andet	Ancien. best-medlem	R^2	n
3.3	Materialer og aktivi-teter bestyrelsen har gjort brug af	Temadage	Ja											
		Informationshåndbog	Ja						0,604*				,017	425
		Publikationen "Leg og lær"	Ja			1,650*			0,417***				,064	392
		Hjemmesiden www.minff.dk	Ja											
		Hjemmesiden www.laereplaner.info	Ja											
		Guldguiden	Ja											
		Sølvguiden	Ja								1: 0 2: 2,500** 3: 1,004		,038	389
		Fagblade, tidsskrifter, faglitteratur	Ja		1: 0 2: 0,657 3: 2,132***			0,777**					,064	418
		Hjemmesiden www.kidlld.dk	Ja						3,154*			0,9400**	,129	376
4.3	Kommunalt iværk-satte initiativer for bestyrelsen	Kommunale kurser	i nogen grad / i høj grad											
		Gå-hjem-møder	i nogen grad / i høj grad					1,258**					,023	445

Rapport afsnit	Tabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Inst.type 1: aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Antal børn i institutionen (ln)	Normering pr. barn	Kommunestørrelse (ln)	Køn (kvinde)	Højeste fuldførte uddannelse 1: Folkeskole 2: Erhv.faglig 3: KVU 4: MVU 5: LVU	Ansat i privat eller off. sektor 1: Privat 2: Offentlig 3: Andet	Ancien. bestmedlem	R^2	n
3.3	Bestyrelsens brug af kommunens initiativer	Kommunale kurser, temadage for bestyrelser om pædagogiske læreplaner	i nogen grad / i høj grad											
		Gå-hjem-møder	i nogen grad / i høj grad											
			i nogen grad / i høj grad											
3.3	Vurdering af, om kommunens initiativer har været tilstrækkelige		i nogen grad / i høj grad											
4.2	Aftalt i bestyrelsen, hvordan processen omkring bestyrelsens godkendelse af den pædagogiske læreplan		Ja											
4.2	Skal godkendelsen ske…	… mundtligt på møder i forældrebestyrelsen?	Ja											
		… i en skriftlig redegørelse fra bestyrelsen til institutionen?	Ja											
		… på andre måder?	Ja											

Rapport afsnit	Tabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Inst.type 1: aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Antal børn i institutionen (ln)	Normering pr. barn	Kommunestørrelse (ln)	Køn (kvinde)	Højeste fuldførte uddannelse 1: Folkeskole 2: Erhv.faglig 3: KVU 4: MVU 5: LVU	Ansat i privat eller off. sektor 1: Privat 2: Offentlig 3: Andet	Ancien. bestmedlem	R^2	n
6.1	Bestyrelsens proces omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan...	… skabt større interesse for bestyrelsesarbejdet blandt medlemmerne af bestyrelsen?	i nogen grad / i høj grad	1: 0 2: 1,025 3: 2,660* 4: 2,290***		2,073***							,060	430
		… skabt større interesse for bestyrelsesarbejdet blandt den øvrige forældregruppe?	i nogen grad / i høj grad											
		… styrket det fælles sprog og forståelsesrammen mellem bestyrelsen og personalet?	i nogen grad / i høj grad			1,519*							,013	445
		… forbedret samarbejdet med institutionens personale?	i nogen grad / i høj grad			1,790**							,028	397
		… forbedret samarbejdet med den kommunale forvaltning?	i nogen grad / i høj grad					,760*					,025	396
6.2	Enighed i udsagn om pædagogiske læreplaner?	Svært for os som ikke-fagpersoner at forholde os til den pædagogiske læreplan	Enig / meget enig				,910*		1,714*				,040	427
		Til gavn for alle børnene i institutionen	Enig / meget enig											

Rapport afsnit	Tabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Inst.type 1: aldersintgr. 2: Anden 3: Vuggestue 4: Børnehave	Ejerform 1: Kommunal 2: Privat/pulje 3:Selvejende	Antal børn i institution (ln)	Normering pr. barn	Kommunestørrelse (ln)	Køn (kvinde)	Højeste fuldførte uddannelse 1: Folkeskole 2: Erhv.faglig 3: KVU 4: MVU 5: LVU	Ansat i privat eller off. sektor 1: Privat 2: Offentlig 3: Andet	Ancien. bestmedlem	R^2	n
		Til gavn for indsatsen over for børn med særlige (gode) forudsætninger	Enig / meget enig											
		Har givet bestyrelsen mindre fokus på børns leg	Enig / meget enig											
		Har øget bestyrelsens fokus på børns læring	Enig / meget enig											
		Har taget alt for meget tid og taget personalet væk fra arbejdet med børnene	Enig / meget enig											
		Arbejdet med de pædagogiske læreplaner er overflødigt	Enig / meget enig						1,710*	1: 0 2: 255** 3:,343* 4: ,305** 5: ,337			,046	524
		Har resulteret i øget pres fra kommunen for nye aktiviteter for børnene	Enig / meget enig											

9.5 Undersøgelse blandt formænd for dagplejeordningernes forældrebestyrelse

Rap-por-tafsnit	Tabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Samlet antal børn i dagplejen (log)	Antal dag-plejere pr. barn	Kommune-størrelse (log)	Køn (kvin-de)	Højeste fuldførte uddannelse 1: Folkeskole 2: Erhv.faglig 3: KVU 4: MVU 5: LVU	Ansat i privat eller off. sektor 1: Privat 2: Offentlig 3: Andet	Anciennitet som bestyrel-sesmedlem (måneder)	R^2	n
3.3	Materialer og aktiviteter bestyrelsen har gjort brug af	Temadage	Ja									
		Informationshåndbog	Ja									
		Publikationen "Leg og lær"	Ja									
		Hjemmesiden www.minff.dk	Ja	2,907*							,140	62
		Hjemmesiden www.laereplaner.info	Ja									
		Guldguiden	Ja									
		Sølvguiden	Ja									
		Fagblade, tidsskrifter, faglitteratur	Ja									
		Hjemmesiden www.kidlld.dk	Ja									
3.3	Kommunalt iværksatte initiativer for bestyrelsen	Kommunale kurser	i nogen grad / i høj grad									
		Gå-hjem-møder	i nogen grad / i høj grad									
3.3	Bestyrelsens brug af kommunens initiativer	Kommunale kurser	i nogen grad / i høj grad									
		Gå-hjem-møder	i nogen grad / i høj grad									

Rapportafsnit	Tabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Samlet antal børn i dagplejen (log)	Antal dagplejere pr. barn	Kommunestørrelse (log)	Køn (kvinde)	Højeste fuldførte uddannelse 1: Folkeskole 2: Erhv.faglig 3: KVU 4: MVU 5: LVU	Ansat i privat eller off. sektor 1: Privat 2: Offentlig 3: Andet	Anciennitet som bestyrelsesmedlem (måneder)	R^2	n
3.3	Vurdering af, om kommunens initiativer har været tilstrækkelige		i nogen grad / i høj grad									
4.2	Aftalt i bestyrelsen, hvordan processen omkring bestyrelsens godkendelse af den pædagogiske læreplan		Ja									
4.2	Skal godkendelsen ske...	… mundtligt på møder i forældrebestyrelsen?	Ja									
		… i en skriftlig redegørelse fra bestyrelsen til institutionen?	Ja									
		… på andre måder?	Ja									
6.1	Bestyrelsens proces omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan...	… skabt større interesse for bestyrelsesarbejdet blandt medlemmerne af bestyrelsen?	i nogen grad / i høj grad									
		… skabt større interesse for bestyrelsesarbejdet blandt den øvrige forældregruppe?	i nogen grad / i høj grad									
		… styrket det fælles sprog og forståelsesrammen mellem bestyrelsen og dagplejerne?	i nogen grad / i høj grad									
		… forbedret samarbejdet med dagplejelederen og dagplejeassistenterne?	i nogen grad / i høj grad									

Rap-por-tafsnit	Tabel	Afhængig variabel	Forudsagt svar	Samlet antal børn i dagplejen (log)	Antal dag-plejere pr. barn	Kommune-størrelse (log)	Køn (kvin-de)	Højeste fuldførte uddannelse 1: Folkeskole 2: Erhv.faglig 3: KVU 4: MVU 5: LVU	Ansat i privat eller off. sektor 1: Privat 2: Offentlig 3: Andet	Anciennitet som bestyrel-sesmedlem (måneder)	R^2	n
		… forbedret samarbejdet med den kommunale forvaltning?	i nogen grad / i høj grad									
6.2	Enighed i udsagn om pædagogiske læreplaner?	Det er svært for os som ikke fagpersoner at forholde os til den pædagogiske læreplan	Enig / meget enig			,478*					,079	120
		Til gavn for alle børnene i dagplejen med hensyn til deres generelle udvikling	Enig / meget enig			14,607**					,250	120
		Til gavn for indsatsen over for børn med særlige (gode) forudsætninger	Enig / meget enig									
		Har givet bestyrelsen mindre fokus på børns leg	Enig / meget enig									
		Har øget bestyrelsens fokus på børns læring	Enig / meget enig									
		Har taget alt for meget tid og taget personalet i dagplejen væk fra arbejdet med børn og dagplejere	Enig / meget enig									
		Er overflødigt	Enig / meget enig									
		Har resulteret i øget pres fra kommunen	Enig / meget enig									